

Sahrodništwo.

Prěni dźěl :

Ssadowa sahroda.

Rošwuczenje wo plahowanju šadowych
šchtomow a ferkow.

Spisak
M. A. Kral.

W Budhšhinje 1869.
S nakt. Maczizy Sserbskeje.

2006-5/8

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Faint, illegible text in the upper middle section.

Faint, illegible text in the middle section.

Faint, illegible text in the middle section.

Faint, illegible text in the middle section.

Faint, illegible text in the lower middle section.

Faint, illegible text in the lower middle section.

Faint, illegible text in the lower middle section.

Faint, illegible text in the lower section.

Faint, illegible text in the lower section.

Faint, illegible text in the lower section.

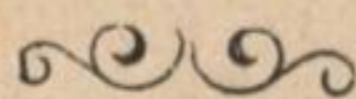
Ludowa knihownja

wudawana

z nakładom Maćicy Serbskeje.

Čisło 1.

Zahrodnistwo 1.

W Budyšinje.

W kommissii Smolerja a Pjecha.

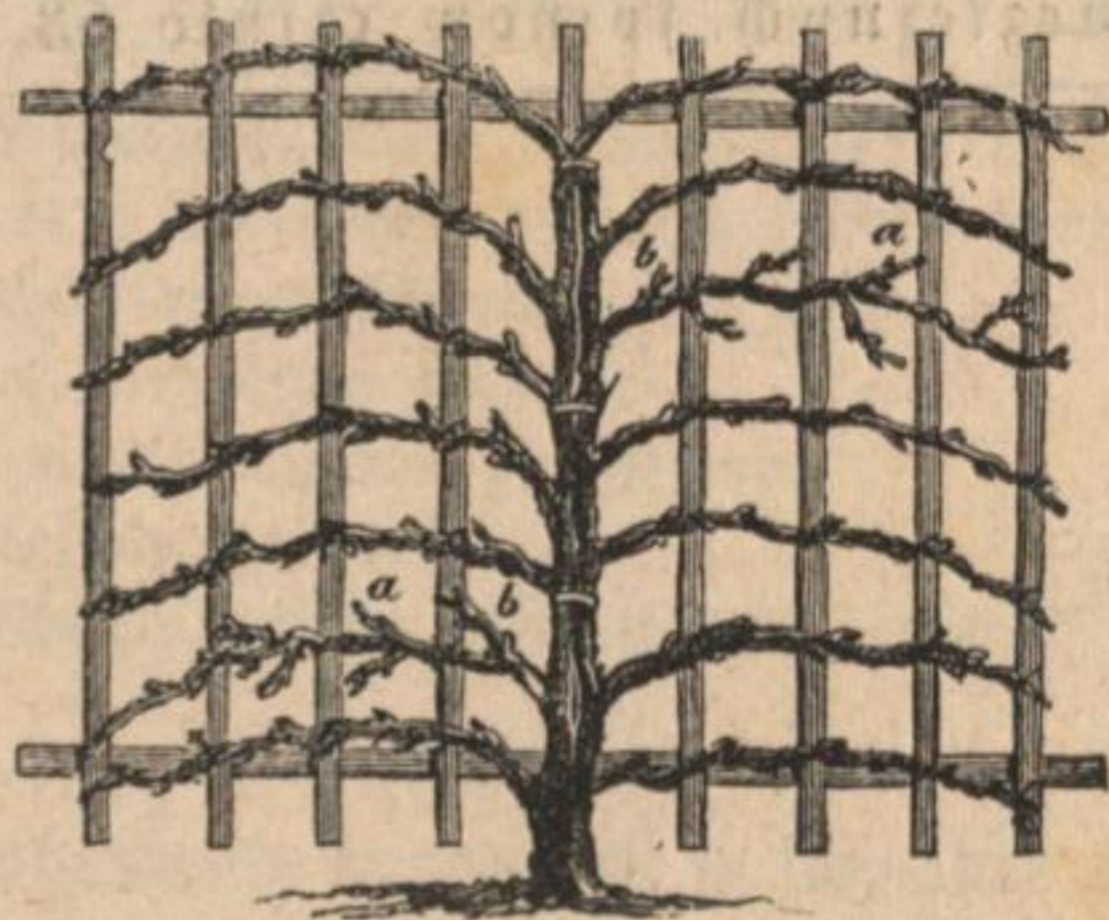
1869.

Sahrodnistwo.

Prěni džel:

Ssadowa sahroda.

Kostwuczenje wo plahowanju sadowych schtomow
a kerkow.

Spisak

M. M. Kral,

wuczer na Sokolzy.

W Budyschinje 1869.

S nakladom Maczizy Serbskeje.

W kommissiji Smolerja a Pjecha.

Šarbošćina

1811

Šarbošćina

Šarbošćina

Matricznych spisow czišto 53.

Šarbošćina

Šarbošćina

Šarbošćina

W o p s c h i j e c z e .

	Strona
Pšchedbłowo	1.
Samob	5.

Prěni staw.

Pšchihot ležomnosće.

§ 1. Ležomnosć	6.
§ 2. Semja, woda a hndj	7.

Druhi staw.

Woczehnjjenje młodych shtomikow.

§ 3. Pšchihot kraja sa šadźbu (šadjenje)	10.
§ 4. Woczehnjjenje šadowzow se šornow a počklow	12.
§ 5. Woczehnjjenje šadowzow se korjeniskich wurostlow, šadjenzow a wotpočklow	16.
§ 6. Pšchěšadjenje młodych shtomikow do šadownje	19.
§ 7. Šrěš a woczehnjeje wyškich džiwich šadowzow	22.
§ 8. Pšchedobrjenje shtomikow	26.
§ 9. Wot šchčěpjenja wofebje	32.
§ 10. Šopulirowanje abo pšchistoženje	39.
§ 11. Wócčklowanje	41.
§ 12. Wšchelake balische džěta w shtomowni	44.

Třeczi staw.

Plahowanje šadowzow w šahrodže a na polu.

§ 13. Pšchihot pjeršcže, jamy, balokoscž	49.
§ 14. Wšchelakoscž šadowych družinow. Plan žyčeje šahrody	51.
§ 15. Pšchěšadjenje a pšchirěšowanje shtomikow	54.

Ščtwórty staw.

Wobhladowanje šadowych shtomow po jich šadźbje.

§ 16. Powšchitkomne džěta na starych a młodych shtomach; pšchirěšowanje, čišćenje, womkobjenje, hnojenje	58.
§ 17. Wothladanje šadoweje kercžiny	63.

Pjaty staw.

Dospołniſche powucženje dla ſchtomosrěsa a wo-
cžehnjenja řadowzow na wořebite nahladne formh.

§ 18.	Powſchitkomne podložki dla ſchtomoweho srěsa	64.
§ 19.	Srěs řadowych pyramidkow a druhich niſkich ſchtomikow	69.
§ 20.	Wocžehnjenje ſchtomikow ſa ſpalir	73.
§ 21.	Srěs a wotkubłanje brěſki	75.
§ 22.	Srěs maruſchkow a řlowcžinow na ſcženje	84.
§ 23.	Srěs jabłonje a kruſchwiny pſchi ſcženje	85.
§ 24.	Šsadowa řercžiny. Zahodkaty řad	87.

Šchesty staw.

Wino.

§ 25.	Winowe pjenki a jich srěs	90.
§ 26.	Wſchelake wurasy a powſchitkomne džěta pſchi winje	94.
§ 27.	Winowy srěs we wořebitoſczi	98.

Šsedmy staw.

Rhorofcže a njepſhecželjo řadowzow. Šsrědki
a pomož.

§ 28.	Rhorofcže a pomožne řrědki	114.
§ 29.	Pſchihot žabow a maſow	121.
§ 30.	Njepſhecželjo řadowzow	122.
§ 31.	Šsadowe žně. Wotſhecžipanje a ſakhowanje řadu	128.

Wořmy staw.

Lěř, hola a řercžina.

§ 32.	Powſchitkomne ſpomnjenje dla lěřa a hole	130.
§ 33.	Woczah lěřnych ſchtomow we wořebitoſczi	133.

Wschidawf.

Wschetozk někotrych słowow.

Brěška, Pfirsichbaum. Čžertowa jabkoń, Weißdorn.
Čžorna jahoda, Bromm- oder Krautbeere. Janske jahodki,
Johannisbeeren. Žerowz = kastonija. Kosmaczki, Stachel-
beeren. Kwětla, Quitte. Marla, margla, Marunke. Ma-
ruschka, Aprikose. Maruschnja, lěpje: morusch, Maulbeer-
baum. Něschpla = myspla. Pocžepina wonjaza, malebina,
Weichsel, Prunus mahaleb. Najste jabkuczka = paradiski.
Tschěschen, Süßkirschenbaum. Wischen, Sauerkirschenbaum.
Winowz, Weinstock. Wjerjebina domjaza, zahme Eberesche.
Barbicz, Pinsel. Błoncžki, Saftgefäße. Borniza, Bind-
faden. Čžop, čžopik, Knoten, na tsi wócžka srěšana hačozka.
Džiwoch, Wildling. Duschka, Seelchen, nitka we wócžkowa-
nym schkiežiku. Družina, Art. Kcženjowka, Fruchtspieß.
Khlódniza, Laube. Patowz = spalir. Lyko, Bast. Mjat-
liščezjo, mjatliščezka, Schoß, Jahrestrieb. Nascžěnik, Spalir-
baum, spalirnik. Njerodž, Ungeziefer. Barniščezjo, Mistbeet.
Pějcž, Pistill. Pjedžak, Spannraupe. Podčozk, Unterlage
beim Beredeln. Podbělisna, grüne Bastrinde. Poměra,
Verhältniß. Pšchedobrjenje, Beredelung. Pšchekafanz, In-
sekt. Pyskowz, Küffelläfer. Kosščezžep, Auseinanderspaltung.
Sapokozki, Einleger. Studžerjenje kopjenow, Kräuseln der
Blätter. Spal, Brand. Spadk = pomjedž. Srěs, Schnitt.
Ssadženzjy, Setzlinge. Ssadownja, Obstanlage, Baumschule.
Ssadowz, Obstbaum. Ssadnicžka, Apfelmotte. Ssmjer-
džate kaschče, Blatt- und Baumwanzen. Ssuchoczina, Darr-
sucht. Schczěp, Spalt. Schczěpk, Propfreis. Schczěpjenje,
Propfen in den Spalt. Schczěpnik, Propfmesser. Schkitaze
wšchi, čžermjezy, Schildläuse. Schmizy, Blattläuse. Tru-
pisna, Schorf. Wjell abo rak, Baumkreb. Wócžto, pupk,
Auge an Zweigen. Wódniza, Wassersucht. Wucžerk, Trieb.
Žakba sčtomjaza: 1 džěl wóska, poť džěla běteje žiwizy a
poť džěla běteje smoty. Žokczina, Gelbsucht.

Ważnische czišczerſke zmylki.

Strona 27 rycyżk 14 su cžitaj: so.

- " 27 " 15 wobalka cž. wobalku.
- " 30 " 24 ſahoji cž. ſahoja.
- " 32 " 5 ſadnym cž. ſnadnym.
- " 40 " 23 na mješbu cž. mješ, bješ.
- " 47 " 23 abo wotnožka cž. abo druha wotnožka.
- " 54 " 1 maruſchewa cž. maruſchowa.
- " 84 " 13 mjene cž. mjenje.
- " 84 " 14 ſtróſtne cž. ſróſtne.
- " 86 " 27 woczehne cž. woczehnje.
- " 90 " 30 předki cž. překi.
- " 91 " 14 nobre cž. dobre.
- " 95 " 7 woczkwow cž. wóczkwow.
- " 97 " 10 nješmědže cž. nješmědža.
- " 101 " 4 pjeńka cž. pjeńku.
- " 107 " 2 te cž. to.
- " 113 " 23 Žibela cž. Žibeba.
- " 115 " 19 cžerpja cž. cžerpja.
- " 121 " 24 ſchmėrkowa cž. ſchmėrkowa.

NB. Rjadka, lěpje hrjadka.

Pschedwótzo.

Hizom we starodawnym czaŝu běchu Sserbjo jako dobri ratarjo a hospodarjo snaczi. Běchu to tola naschi ŝlamni pschedwótzojo, kotřiž rólništwo we naschich stronach k wulkej wažnosći pschinjeŝechu. Rólništwo žadasche wobstajne bydło a scžini Sserba ŝwěrneho k ŝwojej ŝwjatej domisnje. Tu a tam pschi žórkach a rěčkach postaji spróznivy ratar ŝwój ŝnadny domik. Wokolny bližŝi lěŝ wón spusćeža, tať daloko hacž ŝo jemu ja dobro ŝdasche a tať wjele hacž wón k rólniŝtwu trjebasche. Sa to pať woŝadža ŝadowe ŝchtomy wooko ŝwojeje kžěžki ja ŝebje a ja ŝwoje džěczi. Šadowe ŝchtomy pschinjeŝe ŝobu se ŝwojeje ranŝeje domisny, pschetož we germaniŝkich lěŝach jenož ŝnadne plonychi a drobnicžki rosczechu. A tať džěkami naschi pschedwótzojo běchu, to wobŝwědczi nam mnohosć městow a wŝow, kiž hiŝe dženŝa po lět tŝazach ŝerbske mjena na cžole noscha. Haj, hłubočo do nětcžisheje němcžiny ŝerbski pluh ŝwoje bróŝny worasche. Ale mjes tym je ŝo wjele pscheměniko, we wjele wójnach ŝemja cžlowŝku krej pijesche — my pať stejimy na brjosy měrnisheho nowisheho cžaza.

We prjedawŝich cžazach njehladasche drje ničtó na horŝku ŝemje, ale nětko je wona druhdy jara droha; kóžda fromka ma ŝwojeho knjesa. Kraj je do jednorych žiwnosćow rosdželeny, kiž njerědko jenož hubjenje wobŝedzerja ŝežimja. Ale džěkawy hospodar budže ŝebi psches

wšchelaku pobocznu prózu pytačž swoje dofhodny pschisporjecž. Wošebje džakowne džěło je we tym nastupanju šadarštwu, to je plahowanje a nacžehnjenje šadownych šchtomow. Š wjetscha pschi kóždym domje namaka šo šadowa šahroda, ale šchtomy we njej nam čžasto wopokasaju, šo šo wobšedžer jara wo nje njestara. Šo je šo hižom we šastarskim čžasju šadowa šahroda jara we čžesczi džeržaka, to dopokasuje nam šakoň šakšeho šhurwjercha wótža Augusta (Water August), kiž kóždemu młodemu hospodarjej pschikasa, šo dyrbi š rasom we přenim lěcže po swojej žěntwoje nělotre šadowzhy wošadžecž. Wótzowski šhurwjerch pucžowasche tu a tam po šwojim kraju, šadžesche dobre šadowe póčžki abo rošdawa młode šchtomiki rošomnym buram. We našim čžasju trjeba šo šad we wjele wjetschej poměrje, hacž hdy přjedny. Šak husto mamy žadosčž ša płodom čžoplišeho pokodnja, ale š tajkim šadom je najbóle trochu džiwno; rjany drje je jeho napohlad, a tola naš jeho škód šjeba. Šak lubošny nahlad ma na pschikad žitrona, ale jejny škód je luta fišalina! Šasch domski šad pschetrjechi wšchitkón wukrajny šad. Šškódkosčž jenicžleje butroweje kruschwy (birne blank) pschewaži škódkosčž droheje pomesiny. Wšsche teho leži hiščeže we tym wulka wažnosčž, šo šo šad lěta dołho wukhowacž hodži.

Njepraj ničtó, šo nima škladnosčže a ležomnosčže š šadarštwu. Šlaj, najšnadnišcha kroma šemje a kusš scžěny šo hižom š temu hodži, jenož šo tam škóncžko tróščku pošwěcži. Tež we najmjeišchej šahrodzhy móžesch šebi drohi šad woczahnyčž, na šotryž žadliwje hladašch, hdyž jón na wifach widžišch. Ša šebje a ša swoje džěczi, kiž hižom wol naroda taš rady šad jědža, šaž lědom

Zěwa we paradisu, móhł ty psches šadzenje dobreje šadžiny wjele dobroty wopokasacž. A k temu druhdy dale nicžo njetriebasch, hacž někajki škódnny kucžik, kotryž šo hacž do nětk jako cžrjopjenž wužiwasche. Šadarsstwo je tak prawje džěko ša pschichod, a jenož šamopaschny cžlowjek ženje šchtomika njewošadža, dokelž ma tu myšl, šo tola žadny plód njedocžaka.

Šadowžy (šadowe šchtomy) maju pał hišcže wjaz wužitka psches to, šo nasche domy psched njewjedrom a blyštom šakhowaju. Wyšofe šchtomy pschi twarjenjach šu najlěpsche blyštowodny, to widžišch na wjele šastarskich hrodach. Hrodny husto doscž we šrjedžišnje šchtomow steja, a wjele rasow hižom je blyšk do bliskich šchtomow dnyk, a tola ženje do kžěže. Šajki hubjeny napohlad ma dom, kiž žyle hołny na próšnej wokolnosczi steji. Woprawdže, hołny dom je šnamjo škudobny! Wjazy šchtomow masch wočoło twojeho bydka, a bóle we cžiščinje móžesch špacž. Tež na pucže a drohi hodža šo hišcže wjazy šadowžow wošadžecž; wone polam žaneje škodny njecžinja, dokelž maju rědke lišcže, a wysche teho šu wone najlěpsche pucžniki we šněhojtnym cžašu ša žuseho pucžowarja.

Nječch je cži tele pišmo krótki rošpokasowač pschi twojim džěle we šadowni. Wone chže wošebje k temu wabicž, šo bychu šebi hospodarjo šwoje šadowe šchtomy šami woczahnyčž móhli. Šchtomik, kotryž šy šebi šam woczahnył, je najtunišchi, a jeli budžesch šo tuteje knižki pschitym wo radu prashecž, dha budže wón tež hacž najštrowscho woczehnjeny.

Wošebje je tu tež šrěš (wobřěšowanje) winowža bóle we wosebitošczi wujasnjeny. Nadžijemy šo, šo šo nětko šcžěny š rasom š winowžami wobšelenja. Š runeho

wotpohladanja je tež na brěšku a druhi wošebnischi šad spominane.

Tu kuschu myšlicžku pať tola khroble nihto njeměj: šhto tola s tať wjele šadom šapocžniemy, hdnyž jón kóždy we wulkej poměrje naplahuje. Wšchať šu hišcže krajow doscž, hdžež žadny šad njetyje, a tola chzedža tam ludžo tež druhdy jabkušo woptacž.

Wošebje hodži šo tele pišmo tež ša młodny lud, kiž tu a tam pola knježich škuži. Rosymili škužomniť pódla tež šahrodniske džěko, dha budže jeho msda wo wjele pomyschena, a šerbska špróžniwoscž a šwěrnoscž psches to k cžescži pschiindže. S tym chzu połožicž šnadny wopor psched tebje, mój šerbski ludo. Ty pať, o luba Žužiza, blyšcž šo we šczenju šadowzow do wscheje wěcžnoscže!

Na Sokolzy, 31. oktobra 1868.

M. A. Kral,
wucžer.

S a w o d.

Ššadařstwo je plahowanje šadowych šchtomow kóždeje družiny, we šahrodach kaž tež we polu.

Ššadowzy rosdžěla šo najbóle na šchtjri rjadownje, jako:

- 1) Šornowy šad; kaž jabłuka, kruschwy a myšple.
- 2) Šócžkaty šad; kaž šlowki, wišchnje, brěški a maruški.
- 3) Šahodkaty šad; kaž wino, košmacžki, maleny, bofanki, figi a šhipki.
- 4) Šchkorpišnaty šad; kaž mandle, worjechi a kařtanje.

Ššad rosdžěluje šo hišćeže tež po šwojim šwonkownym napohladu, po škodu a po cžafu šesrawjenja. Šo tajkim džělenju mašch potom knjejske jabłuka, winarje, mjedawki, šelenki; wišchnje, tšěšchnje; šlowki, běke šlowki, marle; hładke a šomotne brěški; wšchelake maruški, wino, košmacžki, janske jahodki, worjechi a t. d. Ššnadnišchi šad šo dale njerosdžěluje.

Prěni staw.

Wschihot ležomnosće.

§ 1.

Ležomnosć.

Sadarstwo hodži so s wjetscha na wschitkich lužiskich honach nakožicž. Tola, dobry šad tyje jenož na lěpschich a czopkych stronach. Najzakomnischo rostu šadowe shtomy na šahrodach, kiž so k počodnju škožuja. We tajkich šahrodach škónczko s wjetscha dlěje šwěczi, a duž šu wone potom czoplische. K počnozny swišne pola ženje tak prawje šhmane ša šadarstwo nješbu, dokelž je tam wjazy škódka. Šabucžiny, kruschwiny, wischnje a worjeschiny žadaju šebi šwobodny kraj k lěpschemu tyczu. Tež šadownja so lěpje na trochu czichim polu haji, hacž něhdže šady murjow, twarjenjow a šerkow. Ženož tak so štrowe shtomiki splahuju, kiž pošdžišcho na kóždym měscze roštu. Bahna a škaty so k šadarstwu njehodža, a žyle na škódku jenož šnadne přody rostu. Špomnicž pak so dyrbi, so ma s wjetscha kóžda štrona něšto šte a něšto dobre. Ženje njeje, so bych so wschě móžne wošebnosće na jonym polu namakaše. Na powyšnych, šwobodnych a wulkich runinach nalětnje mróšy mjenje šškodža, dokelž tu shtomy pošdžišcho šczěju; teho runja tež na počnožnej štronje abo šhilinje. Ale na tajkich honach přody hubjenje šesrawja, a šiprišche družiny tu lědom tyju. We k počodnju škoženym doli šesrawi kóždy šad předy; ale mróšy tu we nalěczu lohko šškodža. Tajki dok pak nješmě na wyšokich horach ležecž. Šaransche hona drje so k šadarstwu hodža, ale tež tu mješnjenje druhdy šesškodži. Najczoplische městacžka čzedža měcz wino, brěški, maruški a mandle. Prěnišchej družinje pola naš jenož na šezěnach dušnje šesrawitej, a tež něotre družiny jabkucžinow a kruschwinow rady na czopkym steja. Na hórkach a we šymnišchich stronach tyju wošebje wischnje, tukrajne šlowki, margle,

něšto jabučinow, kruschwinow a tež wčóske a lěšne worjehi. Ale tež tu šćoncžka pobrachnyč nješmě. Wčóske worjehi dyrbja byč psched ranschim a počnóznym wjedrom sakitane, hač runjež rady na wjerščku a khilinje hórkwow rostu. Jenož něšto družinow šnadnichich šlowcžinow a kruschwinow šo tež we trochu mokriškej semi žiwja. Winowž chze měč wjele šćonža a sakit psched šymnymi wětrami.

§ 2.

Semja, woda a hnój.

Jenož porědko namašakš pola abo sahrody, hdžež móžesh wschitke družiny šadu tač hajicž, šo wone wjele a dobre płody pschinješu.

Njeje-li semja žyle pschisprawna, dha hodži šo psches wschelake šřědku polěpschicž, tač šo je potom ša šadowž pschihódna.

Najlěpje tyje šadowy šchtom we šřenjodobrej semi. Wobšteji wona š $\frac{1}{3}$ (šćecžiny) hliny, $\frac{1}{3}$ pěška a $\frac{1}{3}$ čorno-bruneho humuša (dobřeje hnójneje pjeršćcže) a někotrych druhich mineralnych wutkow, dha je to směščk, we kotrymž kóžda rostlina derje tyje. We bahnišćcžatej a tórfojtej semi šadowž šnadnje roscže, a tež žyle kamjenjoity, šćakojty a pěškoity kraj šo ša šadaršćwo njehodži. Ale šadowž njerodži pač tež pschegara dobru a tučnu semju. Wón drje we tučnej semi tež roscže, ale jenož jara do drjewa čžeri a duž mačo płodow pschinješe. Wysche teho pschišćdu na tajki šchtom wjele šhoroscžow, kiž jón pschesahje š semi čžišnu.

Čžežka semja je šžyka ša šchtomy wužitnišćha, hač lohka, jenož šo mokra njeje. Wospočna podšemska mokrota šchtomam wjele bóle šeschćodži, hač nakhwilna šuchota. Dušćnje tež je, hdžž je semja pod šchtomom prawje hšuboko dobra a mjelna, tač šo móže wón šwoje šorjenje bjes šadžěwka do njeje pušććecž.

Dyrbja-li šo na mokrimu šchtomy wošadžecž, kač šo to šnano pschi pučžach druhdy wuwjescž dyrbi, dha wuryj naj-prjedy hšuboke pschěrowy, šo by woda wotběžecž móhka.

Schtomiki maju šo tu potom na pjeršcžowe kopyena wošadžecž. Zama dyrbi šo we tajkim padže zyle s dobrej pjeršcžu wupjelnicž, so je sažo drugej pódłanskej semi runa; potom šo schtomik horje wošadži a korjenja šo s pschežatej semju pschikryju.

Ze semja jara khuda, dha móžesch ju psches pschimoženje stareje hlíny abo drugeje dobreje semje polěpschicž.

Zabkuczina lubuje khětro dobru semju, a ju tež derje sapłaczi; tola pač tež na khudschej wowšnej semi pčody pschinješe. Kunje hłubočo dobre polo potom byčž njetrjeba, dokelž jejne korjenja bóle pod dornom rostu. Dwaj tohčzej tołsta dobra semja sa nju dožaha; tola tež s mjenje sa lubo wosmje. Wona šo ženje hłubočo šadžicž nješmě. S žyła šo žadyn schtom hłubscho šadžicž nješmě, hacž je prijedy stač.

Kruschwina czěri šwoje korjenja hłubscho, a duž chze měczž tež hłubscho dobru semju. Wona njerědčo wuskhnje, hdyž jejne korjenja hacž do njepčódnych wutkow dorostu. Pjeršcž žama na šebi njetrjeba sa nju pschedobra byčž, jenož so je hłubočo mjehka, mjelna a czopka, tač so móže deschcžik duschnje do njeje sažaknyčž.

Sslowcziny rady we šrěnjodobrym a czopłym kraju tyja; tola lubi šo jim sa twarjenjemi najlěpje, dokelž tu symne wětry mjenje sahadžeja.

Wischnje, a to naštódke abo tsěschnje, rostu šamo na khudej semi.. Někotružkuli štačojtu hórku widžisch s krašnymi wischnjemi pošadžanu. Rižake wischnje (wišle) pač na hubjenej semi tež jenož šnadny pčód pschinješju.

Włóski worjech lubuje šornowzowu semju. Wón najlěpsche pčody pschinješe, hdyž móže na škalinach stacž, kiž šu khětro tołsto s dobrej semju pschikryte a maju pódla tež šrěnju wčohu. Korjenja sacžeri wón rady do rošpuřanych škalinow, kiž šu s mjelnej pjeršcžu napjelnjene

Aprikosy abo maruški tyju najlěpje we trochu šuchej, czopčej a hłubočo dobrej semi. Wona chze we šahrodže na měsčze stacž, hdžež we nalěczju a symje ransche ščóncžko s rasom na nju nješafwěczi.

Brěška lubuje dobru semju, kiž je trochu s hlínu a pčškom naměšchana. Najradšcho roscje pschi počodnišchej scženje.

Wschelaki druzi snadniski sad wosnje s khudej semju sa lubo, a swój kuczik derje sapkaczi.

Pski wschelakim dzěle we sadowej sahrodze dyrbi so hłubošo podrywacz, jenož tač budže pjeršecz na drobne pscheměšhana.

Sechze šebi shtó mjeńšchu sadowu sahrodu sažoicž, tón podrywaj najprjedy zyku. Na khwilu dyrbiš pač tu swjerchnu dobru pjeršecz na boč smjetacz, so by tež spódnju semju podrycz móht. Zeli je ta spódnja pjeršecz hubjena, dha dyrbiš hnoj do njeje podrycz. Napořlědč so dobra semja sašo po sahrodze roswošy. Róžda pschidomška sahrodka dyrbjaka kóžde 3. abo 4. lěto tač pscheryta bycz.

Hnoj je pschi sadarstwje jenož tehdy trěbny, hdyž je semja na dobrych wutkach pschekhuda, abo hižom hewač wutriebana. Hnoj ženje korjenjam blisko pschińcz nješmě, hewač wone sšhorja. Sestarijene shtomy abo tež młódsche, kiž někač roscž njechadza, widza rady, hdyž so jim we symje tójšyto hnojnizy pschilije. Tež dyrbi so kóžde lěto dorn kótomokošo shtoma podrycz, so bysčtej desčecz a włoha lěpschi pschistup ke korjenjam mětoj. Pschi tym móže so tež něšyto pscheležaneho hnoja podrycz. Šdónka a korjenow so hnoj ženje dočkaz nješmě. Hnoj, kiž so na puczach namaka, tón so najlěpje načoži, hdyž so ke shtomikej pschiczišnje. Wino so psches to wohnoji, hdyž so pschehnity hnoj abo pschetkate winowe hačošy a kopjena podryju.

Woda je sa wschitke stworjenja jara potrejbna wěž, a shtomy tež bjes wody bycz njemóža. Tola snješu sadowzy šuchotu trochu lóžšcho, hacž někačkážkuli frostlina. Zeli pač je we lětnim čašy dočho šucho, dha dyrbi tež so sadowzam pschilecz. Něczna woda je k temu najlěpscha, tola je tež studnjaza dušyna, jenož so je so trochu na škóncžku wustejača. Wošebje dyrbiš tehdom pschiliwacz, hdyž by pschi dlěšchej šuchocze šnano sad njesrawy wotpadač. Mydlisna a šuh nješmětaj so we lětnim a čopřym čašy ženje k shtomam pschiliwacz; to šamo pčaczi tež wot hnojnizy a družich šelenych abo hewač wótrych wodow. Š šuhom so tež we symje shtomikej wulka dobrota njewopočaže. Duž wostan

je wschitkimi tajkimi wodami na bohu, hewak shtom shtori. Esamo so roshmi, so tež kuhowy a drubi popjel k shtomam šypacž nješmješ. Hnójnizu a podobne šrědki pschetriebaj we lěcžu na druhe waschnje. Na hórkach móžesč desčezowu wodu shromadžecž a psches maže pschěrowcžki do wužłobjenja wołoko shtomika dowjesč. Na puczach hodža so shtomiki na šame waschnje powodžicž.

Drubi staw.

Wocžehnjenje młodnych shtomikow we šadowni.

§ 3.

Pschihot kraja sa šadžbu.

Šadownja je šahrodka abo druhe wobhrodjenje, hdžež so młode šadowe shtomiki wotkubłaju. Tajka šahroda dyr= bjała kóždy ras bóle šwobodnje ležecž. Jenož tak ma potom škónzo a wěšik duschny pschistup k njej. Trochu k počodnju šwišny šahon je jara hódny sa šadowu šadžbu. Leži polo we runinje, dha njech je wot počnoznej a wječornej strony trochu šalitane, a to psches nasdala stejazy lěš a t. d. We našim kraju s tutych stronow najwjazy šylnych wichorow šem pschińdu, kiž potom shtomikam wschelako škłodža. Shtomiki, kiž šu we cžopłych stronach wotkubłane, te posdžišcho we šymnych stronach njerostu. Na wopał to škerje dže. We mokrinje so tež žadyn strowy shtomik njewocžehnje. We nalěcžu so tonidłowy kraj hubjenje wobdžěka. Šchtóž dže shtomiki šam šašo šczahnyč, tón daj jim we młodosčzi tu šamu semju, do šajšejež dže jón škónčnje na pschezo psch= šadžicž. Tehodla njekupuj šhroble shtomiki s dobreje semje, jeli je twoja šahroda trochu šłabscha na hnójnych wutkach. Na wopał so to tu tež škerje hodži.

Semja, na šotrejž ma so šadowa šadžba šažicž, dyrbi byč k najmješcha 1 kóhč hłuboko dobra. Wona pał nješmě ani pschetucžna ani pschekhuda byč. Na lešnym

sróstu sčtomikow šo bóršy połaže, hačž je semja pschisprawna abo niz. We pscheměrnje tucžnej semi roscže drje sčtomik jara šylnje, ale tač rucže hačž budže wón potom do jenož kusč hubjenschej pjeršcže pschešadženy, dha je jeho sróst sle-mijeny a wón na wschelake waschne sčhori. Ze pač we šadowni hubjena pjeršcž, dha maju tež sčtomiki we njej ščaby sróst a napohlad. Čěta dołho steja tajke ščabusčki we šahrodže, ale pschezo jenač hubjene šawostanu. Ze ščoncžnje šipry sčtomik do šahrody pschešadženy, dha drje wón bóršy pčody nješe, ale wón šwoju pschešaznu pčodnosčž s krótkim žiwjenjom wotpčacži.

Pschi šakožanju noweje šadownje dyrbišč semju dwójžy podrywacž; najprjedy smjetaj šwěrčnu dobru pjeršcž na boč, a potom pscheryj tu spódnju. Na dobrej semi došaha tež jenokrócžne podrycže šwěrčneje pjeršcže. Druhdy leži dobra semja jara niško a potom šnana je dwójny podryw jara ščłódnny, dokež šo psches to pschewjele šččerka s dobrej semju směšča. We najwjazy padach je pač tajke pschedžěkanje jara wužitne.

Sechze-li něchtó s džěla łuki abo s jara šaroscženeho pola šadownju sa mčode sčtomiki pschihotowacž, dha budže lěpje, šo šo tajki kraj we přěnim lěcže s běrnami wobšadža. Pschi běrnowych žnjach pschedžětaj pjeršcž derje a wucžiscž ju wot wsčitkeho njerjada. Potom móže šo we nalěcžu s pošadženjom šapocžecž. Ze pač šo kraj we lěcžu podryč, dha móžesch hižom našymu we šadžbje džětacž. — Najlěpschi a naj-tunischi pčót sa šadownju je žiwy pčót. Čsu pač we wo-łolnej krajnje wjele šajazow a druhich ščłódnnych šwěrjatow, dha je desčowany abo plecženy pčót bóle pschisprawny. Murja šo jenož pschi jara wulkich šahrodach načoži.

Njenšcheho porjada dla rosdžěl šadownju psches šččezěki do wjetšich a mjenšich džělow. Na kóždy džěl, kiž njedž je najbóle ščtyriróžkaty, pschińdže wěšta šadowa družina. Najlěpje wobdžěkaný dyrbi byčž tón kruč šahrodki, hdžež sechzesč šadowe šorna a pócžki wošycž. Šeli šahrodu na ščtyri džěle džělisch, dha pschińdže ščtwórcžina abo něščto wjazy na jabłonje, ščtwórcžina abo něščto mjenje na kru-

šchwiny, šchwórczina na póczkaty šad (šlowcžiny a t. d.) a poslenju šchwórczinu wobšhowaj šebi ša wušhw sornow a póczkow. Šchtóž chze jenož ša šo šameho šchtomiki nacžahnyčž, tón ma na šchtrjoch rjadkach doščž.

Wjele lět pospochi pač šo na jenym a tym šamym měščze šadowe šchtomiki woczahnyčž nješmédža; ale hdyž je něhdže po 6—7 lětach jena rjadka wuprósnjena, dha dyrbišch nětko 2—3 lěta pospochi na njej płody czahnyčž, kotrež wjele wobšowanja žadaju.

§ 4.

Woczehnjenje šadowow se sornow a póczkow.

Najbóle šo šchtomiki se šymjenja, pola šadu s póczkow a sornow, nacžahnu. Tajke waschne je najpschisprawnišche; pschetož korjenške wurostki šo jenož wot někotrych šlowcžinow a marglow trjebaju, wschitke druge šu nješmane. Čžasto we lěžu abo we šerkach šhětro šróstne mlode šadowe šchtomiki namakajšch. Dokelž pač tajke šchtomiki jara we šhčódku šroščechu, dha šu jenož porědko šchto hódne. Wjšche teho maju tajke džiwje šchtomiki škoro pschezo hubjene korjenje.

Pšchi hromadžanju šymjenja šedžbuj na doščž počnu šrawoščž a štrowoščž šadowych sornow a póczkow. Tež wsmi radšcho póczki wot derje šróstnych šchtomow, dokelž tač jenož derje šróstne šchtomiki doštanješch. Wošebny šad ma druhdy jenož mačo póczkow, a te hiščče šu husto jara škabe. Šchtomiki s tajkich sornow tež jenož škaby šdónč doštanu. Šabčukowe šorna dyrbja byčž žyle brunoczorne, šruschwine pač škoro čžišče čžorne. Šchtóž chze wjele družinow wošhčž, tón najlěpje čžini, hdyž ščždžicžku wošebje wušhje. Duž hižom dyrbišch pšchi póczkowych žnjach na to šedžbowacž, kotra družina je mjenje abo bóle šróstna. Tač jenož duščny porjad doštanješch, a móžesch pošdžišcho pšchi šchčžěpjenju na škabošróstnu družinu tež šašo mjenje šróstny šad wošchčžěpicž. Tehorunja dyrbja šo tež šažnišche a pošdnišche družiny roščžělicž, pschetož ženje potom derje njeje, hdyž šo na pšchiklad na šažny šchtomik někajka pošdnišcha družina wošchčžěpi; na

wopať pať tež duschnje njeje. Módre domske słowki so tať derje s korjenjom, kaž tež s pócžkow woczahnu. Druhe słowki drje so s pócžkow woczahnu, ale posdžischo dyrbja so woschczěpicz. Sstódkte a křatek wischnje dyrbisch tež džělicz, a nješmědža so stódkte wischnje (tsěschnje) na křatek schczěpicz, na wopať to skerje dže. Najlěpschi wischnjowy wuřhw so stanje, hdyž so sorna wot džiwjeje stódkteje wischnje (ptaczeje wischnje) hnydom po sesrawjenju wořhwju. Malětni řhw druhdy psches žyke lěto we semi leži, přjedy hač sřhadža. Wtóske a lěřne worjedi dyrbja tež došč poňnje sesrawjene bycz, přjedy hač so wořadža. Najlěpje pať je, hdyž so wone s rasom po sesrawjenju we nasymje wořadžeju.

Nasymni řhw je sa wschitke řadowe pócžki najpschisprawnischi, a tajki wuřhw we nalěczu prawym cžasřu sesřhadža.

Dokelž pať we symje wjele pócžkow psches wschelaku njelubosnu pschicžinu kónž wosmje, dha wjele řahrodnikow hařle we nalěczu řycz řapocznu. Wřysche řu najhóřschi nje-pscheczěljo řadowych sornow, a řeru rady jadra a kochorki. So so to stařo njeby, dha řakřowaj sorna psches řymu we domje, a wořwj je potom we řažnym nalěczu. Želi so přjedy wuřhwa 24 hodžinow pospochi do wody namócžu, dha wone wjele spěšnischo a porjadnischo sesřhadžeju. Lěpje řischcže sesřhadžeju, hdyž so do wody řchczipjo řalpetra (pětrořól) řypnje, a to něhdže 1 lut na řanku wody. Sestarijene sorna řubjenje sesřhadžeju. Duž dyrbisch je psches řymu do wložneho pěřka řypnycz a we něřajřim řudobju do pinžy řajicž. Ale kóždaj 2 tydženjej řladaj sa nimi a pscheměřkej je s řošřladnoščju, so njeby kochorki řwotřamať, řeli so řu we posdņnej řymje řižom napušcžake.

Wschelaki twjerdopócžkaty řad s wolijořřym jadrom, jařo wtóske worjedi, słowki, brěřki, marušřki a t. r., dyrbja hnydom we nasymje do řemje wořhřte bycz, tať so řich jadro wuřřhnyřo njeby. Malěto wořadžane worjedi hařle druhdy we pschichodnym lěcže sesřhadžeju. Dyrbisch pať so psched mřřchemi na ředžbu bracz, dha wobřhowaj tajke cžeřko řřhadžace pócžki tež psches řymu we wložnej pinžy. Šřudobje, we kotrřmž pócžki řřhowařř, dyrbi bycz tež s pěřřkom trořu

napjelnjene, tak so sorna mjes pškom leža. Wusfhnje pšf hdy, dha dyrbišch jón kóždy ras sažo trochu namacžecz, tak so šo wón psches žyłu šymu trochu wšožny dzerži. Ze pschi wšchém tym pinza tež czopka, dha póczki s rasom hižom we šudobju kochorki napušcžejju. We nalěczju móža šo wone bjes stracha na rjadki swošadžicž. Šchtóž pinzu nima, tón šypnje we našymje frawe póczki do někajšeho hornyka, kiž ma na dnje mašu džěrku kaž róžowž. Tež tu naměšcej póczki s pškom, a sahrjebaj jón we sahodze něhdže $\frac{1}{2}$ — 1 kóhcz hłubočo. Mnyšce pať tu we bližinje bycz nješmēte. We nalěczju maju s wjetscha tak wobšhowane póczki hižom dothe kochorki. Pschi rósnošadženju nješrań žadyn korješč a kochork. Na to šamo waschnje wobšhadžej tež se póczkami džiwich róžow, s dornicželemi, s czertowymi jabłuczškami a s druhim podobnym šymjenjom. Pjerschcz, do kotrejež maju šo póczki wošycž, dyrbi derje podryta a hewať šrěnjodobra bycz. Najlěpsche je, hdyž póczki do ryncžkow našyješch, ale šhroble niz pschewusto. Semja šo potom s hrabjemi sažo na ryncžki nakopa, tak so wona něhdže $\frac{3}{4}$ zóla tołsto na sornach leži. Tola móžesch pschi sornach tež šchěroki šyw naožicž. Wischynjowe a šlowkowe póczki a wšelake druge twjerdo-póczkate družiny dyrbja šo s najmjeńšcha 3 zóle hłubočo wošadžecz.

Sa worjechi šu ryncžki tež najpschisprawnišche. Wyšche póczkow dyrbja ryncžki trochu wužłobjene wostacz, so móhka šo we nich deschczowa woda a druga pschiliwka šhromadžicž. Póczki wostanu tak bóle wšožne a na to lěpje šesthadžejju. Worjehowe, brěškowe a maruščkowe šymjo dyrbišch 4—6 zólow mjes šobu rósno wošadžecz. Srasom po wošadženju poteptaj ryncžki trochu, pschetož twjerde póczki potom lěpje šesthadžejju. Napošlědť pokładž rjadku s hačosami, so kury a druge ptaczke njemóhke sorna wuhrjebacz a šnano wupušcžane kochorki šwotkušacz.

Sa póczki, kiž šy we pinzy wobšhowane mēť, pschihotuj we měžazu haperleji pschi rjanym wjedrje pschihódne ryncžki. Wone njech šu 6 zólow mjes šobu rósno, chžesch-li šadowe sorna do nich wošycž; sedžesch-li pať twjerde póczki do nich

wožadziej, dha njedy ſu něſchto dale mješ ſobu rósno. Tež dyrbja bycz rynczki po wſchelakej wulkofczi ſornow niſche abo hſubſche. Sa maſe ſorna doſaha jedyn zól a ſa wjetsche dwaj abo tſi. Wtóske worjedi žadaju ſebi ſchtyri hacž ſchěſcz zólowsku niſkofcz. Tak rucže hacž ſu rynczki pſchihotowane, dha ſo napuſchczane pócžki wuſypnu a po jich wſchelakej wulkofczi ſchěrscho abo rědscho wožadzeju. Zabſkowe ſorna dyrbja ſ najmješcha ſtawczk porſta mješ ſobu rósno ležecz, worjedi paſ wjaz hacž $\frac{1}{4}$ łohczja.

Jeli potom hižom we haperleji abo tola we meji pócžki ſeſkhadzecz pócžnu, dha móžeſch naſkadžene haſoſy precž ſebracz, ale niž wſchitke na jedyn raſ, khiba ſo ſo pſched kurymi wjazy bojecž njetrjebaſch; tehdy móžeſch wſchitke na raſ wotſtronicž. Njerjad a trawu njeſměſch na ſadowych rjadkach czerpicz. Niſke pokopanje zyžeje rjadki ſ maſej moteczku wodžeržuje najlěpje njerjad wot njeje. Pſchi wulkej ſuchocže dyrbiſch maſym ſchtomikam pſchiliwacz. Jara derje ſchtomiki roſtu, jeli rjadku ſ někažkim pjerſchczožtym hnojom poſypjeſch. Rjadka ſo potom bóle wčožna džerži.

Sa lěto we nalěczu roſžadzej pſchehuſte ſchtomiki na woſebite rjadki bóle rósno, dolež dyrbja tu hacž do ſchczěpjenja ſtejo woſtacz. Rjadki džerž ſaſo jara cziste pſched njerjadom a polij je druhdy ſ hnojnu; ale ta dyrbi ſ wodu ſměſchana bycz. Po dwěmaj lětomaj, we tſecžim nalěczu, maju najwjazy ſchtomikow toſtoſcz ſylneho pjera, a móža ſo hižom ke kopulirowanju pſchetrjebacz. Sſkabsche ſchtomiki ſo ſ nowa na druge rjadki pſcheſadzeju, hdžež potom na dalſche ſtejo woſtanu. Wone móža ſo potom na tſecže lěto (ſchtwóрте nalěto) tež kopulirowacz abo woſtanu tak dołho ſtejo, hacž ſo do fróny ſchczěpicž hodža.

Pſchi tajkim rósnožadženju njeſmědža ſo ſchtomiki pſchirěſowacz; jenož wobſchłodžene korjenja dyrbja ſo derje wobřeſacz. Pſchi přenim pſcheſadženju (na druge nalěto) ſu wone hiſchcže ſnadne ſchwupiczki. Po ſtarym waſchnju bu ſchtomik pſchi přenim pſcheſadženju hacž do jeneho ſylneho wócžka pſchirěſany. Wón ſhubi pſcheſ to druhdy počojzu abo tež wjazy ſwojeje dołhoſcže. Drusy ſaſo pſchirěžu

ſchtomiſ zyle bliſko pſchi ſemi. Wón potom ſa jene lěto we poměrje jara dołhu ſchwupizu wuczěri, a pſches to bórſy wulku dołhoſcź doſtanje. A dołhoſcź je, ſchtož chzedža ſahrobnizy pſches tajki ſrěs doſpěcź. Woni pať na to njekeđžbuja, ſo ſchtomiſ pſchi tajkim ſrěsu jara ſtaby woſtanje a teź bórſy kolika potrjeba. Schtomiſ pať, kiž bjes kolika ſwoju krónu njescź njemóže, woſtanje pſchezo hubjena froſtlina. Kať ſo wón bjes kolika woczahnycź hodži, to budže we jenym ſadniſchim ſtawje wopiſane. Wtóske worjehi a kaſtanje njeſmědža pſchi pſcheſadženju pſchirěſowane bycź; jenož wobedrijene koruschki abo někajke druge hubjene wuroſtki ſmědža ſo wotrěſacź. Maja pať młode ſadowe ſchtomiki někajki njestromy wjerſchł, dha móže ſo jim tón ſamy wotſtronicź.

§ 5.

Woczehnjenje ſadowzow ſe korjenſkich wuroſtkow, ſadzenzow a wotpołožkow.

Jenož porědko doſtanjeſch pſches pócźkowy wuſyww tu ſamu družiny ſažo cžiſtu, wot kotrejež ſy tola ſorna brať; ale wjele bóle naſtanu pſches to nowe lěpſche abo hubjenische družiny. Schtóž pať ſechze runje tu ſamu družinu cžiſtu doſtacź, tón dyrbi ſwoju ſadownju teź pſches rěſanzy abo ſadženzy a teź pſches wotpołožki pſchiſporjecź. Tajke pſchiſporjenje nałožu ſo pola jabłucznow a kruſchwinow jenož porědko. Lěpje ſo ł temu hodža kwětle, janiſke jahodki, koſmacźki, ſlowki, kiſaťe wiſchnje, lěžne worjehi, maleny, cžernjowe jahody, wino a figi. Wſchitkón ſpominjeny ſad rady ſ korjenjow koťo woťoťo ſo młodžinu wuczěri, kiž ſo ſa lěto ſ koruschkami wotrěže a na pſchihotowane rjadki woſadža, hdžež ſo wotkubła kať wſchitke druge ſchtomiki. Korjenſke wuroſtki wot domſkich módrych ſlowkow dadža ſ wjetſcha zyle tu ſamu družinu ſadu, ſ kotrejež ſu wuroſtki. Tola móže ſo teź drugi podobny ſad na nje ſchcžěpicź. Kwětlowe wuroſtki pſchetrjebaju ſo najbóle jako podłožki ſa niſku ſadowu kěrcžinu.

Druhe waſchnje pſchiſporjenja je te pſches wotpołožki. Wone nałožu ſo woſebje pola wina, pſchi lěžnych worjehach,

kořmaczkach a janskich jahodkach. Pschi winje so wotpočoźki takle cžinja: Ze šnano blisko pschi semi dołha hačosa s pjeńka wubika, s kotrejež chzesch nowy winowz naczahnyč, dha wotshibnje so wona k semi a sapočoži so do pschěrowcžka, kiž so sašo s pierschczu wužypje. Na pošlenim wjerschu šmědža jenož 1—3 woła se semje tčecž. Dyrbi-li pjeńk s rasom sašo pschi scženje wostacž, dha šmědža so pschi wotnosy tsi wócžka samostajicž; dyrbi-li pak nowy pjeńk potom pschěšadženy byč, wostaj jenož jene wócžko pschi jeho wjerschu. S tutych wócžkow we nalěcžu dołhe hačosy abo pruty wubiju. Psches načoženje tehole waschnja hodža so lohko sestarijene pjeńki pschi scženach womkodzicž. Tež hodži so psches to s jenyum pjeńkom sa krotke lěta žyke twarjenje s winom počahnyč. Wjazylětne hačosy abo wotnohi hodža so tež do semje sapočožicž, ale pošlenje 3 wócžka, kiž se semje tčža, dyrbja so na jenolětnym drjewje namakacž. Dokelž starsche wotnohi hubjeńšcho korjenja cžerju, dyrbja so tehodla hčubšcho do semje sapočožicž, a to hač do 1 kochža. Po žykej sahrodže hodži so tak wino pod semju rošwodžicž. Dyrbi so tajki pjeńk napošlědk druhdže pschěšadžicž, dha móže so we pošdnej nasymje wot macžerneho pjeńka wotrěšacž. S podsemiskich wočkow je wón nětko s wjetscha bohate koruschki wuhnač; nje-dyrbjač pak to hischcže, dha njech hischcže jene lěto pschi starym pjeńku wostanje.

Wotpočoźki wot kořmacžkow a janskich jahodkow hodža so koto wołoko pjeńcžka s nižschich hačožkow naczahnyč. Pschi tym njetrijeba so dale žana hrjebja scžinicž, ale wotnožka so hač na semju dele shibnje a so tam s někajkej hocžku pschispina. Šdžež wona najbóle pschi semi leži, tam so niže jeneho špódnego wócžka překi řešnje. Nětko našypje so drobna pierschcz na nju, tak so pierschczowa kupa nastanje, s kotrejež jenož někotre wócžka sapočoženeje wotnohi won hladaju. Pierschcz na wotpočožku dyrbi pschezo wčožna byč, pschetož tak jenož s podsemiskich wócžkow korjenje wucžerja. Sa lěto móžesch nowy pjeńcžk wot stareho wotrěšacž. Niž jenož jenu wotnožku móžesch tak sapočožicž, ale to hodži so tež s wjazorymi cžinicž. We tym padže našypaj wołoko pjeńcžka nikle

haczenja s pjeršcye, tak so kerczł potom we niskim wužo-
bjenju steji. Wotnožki móžesč tu psches haczenja pscheczahacž,
a sarěšk dyrbi šo zyle blisko abo tola niže jeneho woła hacž
do žra wuwjesčž. Pschi narěsnjenym měscze wurostu potom
korjenje sa pschichodny pjenježł. Rěšne worjedi njetriebaju
hagle šo narěsnycž, ale dotha schwupiza šo na měscze, hdžež
dyrbi wona korjenja wuhnacž, tak swinje, kaž šo to s wjer-
bomej witku cžini, hdyž chze jedyn s nej něšto swjasacž.

Hačosy pak, kiž bóle wyšočo na šadowzach rostu, nje-
hodža šo bjes schkody k semi dele sčožicž. Sedze pak něšto
tež s nich młode kerczłki naczahnyčž, dha dyrbi je zyle
wotrěsacž a potom jako rěsanzy abo šadzenzy pschihotowacž.

Psches šadženki woczahnu šo najbóle tež košmacžki,
kwětla a wino. Wot košmacžkow (stachelkow) a kwětlow
wosmu šo k temu jenolětne wurostki abo mjatlišcya, kiž
maju 6—12 zólowsku dothoscž. Hačožka šo spody jeneho
delnjeho wócžka překi pscherěsnje, a to zyle pschi spódnim
wócžku; tež wjerščł šo tróschku pschikrótschi. Tak pschihoto-
wane šadzenzy wošadzej nětko na dobru a wčožnu rjadku,
a to trochu na košu do semje, tak so je jich wjerščł k počo-
dnju sčoženy. Duschnje tež je, hdyž tajka rjadka runje we
horzym ščónčžku njeleži, ale na bóle škódnyym měscze, sa
twarjenjemi. Želi je šucho, dha dyrbja šo šadzenzy wo-
krjepjecž.

Najbóle šo winowz psches šadzenzy woczehnje. K wino-
wym šadženjam hodža šo wschitke jenolětne wurostki, šu-
lrowe a sesrawjene. Dothe wotnobi šo na mjěnsche džele
rosrěsaju, tak so ma kóžda šadženza něhdže 3—5 wócžkow.
Pod najnižšim wołom pscherěš wotnožku na překi, a to
zyle pschi wócžku. Na to wošadzej šadzenzy na trochu czo-
plisču rjadku, a to tež na košu. Ženož jene wócžko wostaj
wysche semje. Wócžnje-li napošlědk šadženza liscze wuczěricž,
dha jej s podsemskich wócžkow młode korjenje wubiju.

Wschitke tele džěto, wošebje pschihot młodych šadzenzow,
dyrbi šo we sažnym nalěcžu wuwjesčž, přjedy hacž nowa
mjěsha do hačosow stupi. Winowe šadzenzy móža přjedy
wošadženja někotre dny we wodže namócžene ležecž.

Pjerschcž sa wotpožoŝki a řadzeny dyrbi jara drobna a hewař tež dobra bycž. Hnojicž pař řo tajka rjadka ženje prjedy řadžby njeřmě, ale semja dyrbi hižom ř druhich lět řem dobra bycž.

Rjadki njedř řo pšchezo trochu wčožne a wot njerjada cžiřte dđerža. Sapoženje wotnohow do semje řmě řo tař derje we nalěcžu řaž tež we nařymje řtačž. Starsche drjewo řo porědko we jenym lěcžu wobřorjeni, wořebje hdyž wone narěřnjene abo řwite njeběřche. Winowe wotnohi njetřebaju řo narěřnjcž, pšchetož wone bjeř teho řorjenje wucžěrju.

§ 6.

Přchěřadjenje mlodhch řchtomikow do řadownje.

Na rjadzy, hdyž řu řchtomiki ře řornow a počkow wurořtko, tam wone pšchezo řtejo wořtačž njeřmědža. Wone tu řwjetscha pšchěřte řteja a bychu potom hubjene řorjenje wobřhowate. Wjazy rařow pořpochi řo wone pšchěřadžeju, a wjazy drobnych (wčořowych) řorjenjow wone nadobudu. Duž pšchěřadžuj džiwe řchtomiki hižom we nalěcžu drugeho lěta po wuřywe na wořebite rjadki, hdyž móžeř je potom we nalěcžu třeczeho lěta pšchěř kopulirowanje abo tež pšchěř wócžkowanje pšchodobricž. Šsu-li wone we třecžim nalěcžu pšchodobřene, dha tu potom řtejo wořtanu, hačž řu ř dalřchemu pšchěřadženju do řahrody abo na druge měřto řylne dořcž. Njeběřchu pař wone na druge lěto řylne dořcž ř pšchěřadženju, dha njedř hiřchče jene lěto na rjadzy řtejo wořtanu, na řotrejž řu wuřyte byke. Abw wone móža řo tež pšchěřadžicž, hdyž řu runje hiřchče řřabřche; ale we tym padže wone potom dvě lěcže na nowe rjadzy řtejo wořtanu, prjedy hačž řo pšchodobřja, dyrbja-li hdy pšchodobřene bycž. Tež druge rjadki dyrbja derje pšchodzěřkane bycž. Pjerschcž njedř je žyle drobna, a je-li lěto prjedy wohnojena, dha dyrbi hnój žyle pšchetkaty bycž. Na dobrej řemi řchtomiki řamo wot řo wjele drobnych řorusčkow wucžěrja, na řřabřchej hodža řo bohatsche řorjenje pšchěř wjazyřrócžne pšchěřadjenje nacžahnjcž.

Přchi pšchěřadženju dyrbiř řorjenje jara na ředžbu

bracž, so je njeby wobedrěť a pschitorhať. Šsu-li pak tola někotre korjenje ranjene abo hewaf khore, dha dyrbiš je hacž na strowe město pschirěšacž, a to niz překi psches korjen, ale na kožu. Šrěšana rana dyrbi pschi šadženju na spody sžožena byčž.

Kruschwiny maju s wjetscha jara mačo drobnych korjenjow, ale sa to cžim wjetschi šdónkny korjen abo korjenški cžop. So bychu jim wjele drobnych korjenjow wurostke, dha wotrěšaj korjenški cžop hacž do počojzy. Wischnjam, šlowcžinam, worjeschinam šo pschi pschesadženju wjerschk wotrěšacž nješmě, ale jenož te poboczne wotnožki możesch pschifrótschicž. Tež jabkucžinam a kruschwynam njetriebasch wjerschk pschifrótschicž, ale jenož poboczne hačožki pschirěšaj na počojzu. Pschesadžuješch je hižom we druhim nalěcžu, dha s žyła wjele pobocznych hačožkow nimaju. Po starym waschnju bywa pak pschi pschesadženju schtomiš hacž na $\frac{2}{3}$ abo tež $\frac{1}{2}$ šwojeje dothoscže pschirěšany, a to wysche jeneho šylnischeho wócžka. Tajki šrěš načožuja šahrodnižy wošebje sa schtomiki, kiž dyrbja šo do króny schcžěpicž. Schtomiš je psches tajki wopaki šrěš drje khětse do wjercha sehnaty, ale pschi tym na šdónku štaby wostanje. Ma-li pak schtomiš dwaj wjerschkaj, dha šo kóždy ras tón bóle štabšchi a hewaf hubjenje šróštny žyle wotrěže. To šamo dyrbi šo tež tehdy cžinicž, je-li ma mčoda schwupiza hewaf někajki njestrowy, šnano pschemjersnjeny wjerschk. Jenož jara štabe schtomiki, kiž maju tež s rasom pschegara hubjene korjenje, šměsch we druhim abo šecžim nalěcžu blisko pschi korjenju wotrěšacž, so bychu šnano potom trochu žiwischo rostke. Tajke štabe schtomiki wošadzej na wošebitu rjadku. Kóždy ras dyrbjaše šo schtomiki, tak rucže hacž šu pschihotowane, šašo wošadžecž. Njeje-li pak to možno, dha dyrbja šo bjes tym s wčožnej pšerschcžu pschikryčž.

Je-li we šadowni semja khětro cžežka, dha je jara pschihódne, hdyž šo džery abo jamki, do kotrychž maju šo mčode džiwje abo lědy woschcžěpjene schtomiki we nalěcžu wošadžicž, hižom we nasymje předy wurhju. Najpschiprawnišchi cžaš sa pschesadženje je šažne nalěcžo.

Ma měscže, hdyž dyrbja schtomiki nětko tak dotho roscž,

hacž so na kónu srěsaju, dyrbja wone něhdže kóhcž bjes sobu rósno stacž. Tajke pak, kiž dyrbja niske a maže wostacž, wosmu s počdra stopu sa lubo; ale we rjanych rjadach (rhyncžkach) dyrbja wschitke stejecž. Pschi šadženju wošadž je něhdže 1 zól wysche, hacž su předy stafe, dokelž so šamo wot so sažy s pjeršcžu sobu šydmu. Ze-li pschi šadžbje šuche wjedro, dha so we kšudschej semi korjenje s wodu saliju, a potom hažle so jamka dospočne s pjeršcžu wupjelni. We lěpschej hlinojtej semi pak so korjenje salečž nješmědža, dokelž by pjeršcž potom mjes nimi stwjerdnjka. Tu dyrbja so najpřjódzy korjenje žyle s mjelnej pjeršcžu pošypacž, a potom, hdyž je jamka žyle wupjelnjena, móžesč ju trochu polecž.

Pschi šadžbje dyrbišy tež na to hladacž, so bychu do kóždeho rjada abo na kóždu rjadku jenaž wulke šchtomiki pschischke. Mjensche njedch bóle k počodnju steju, a na sadnich k počnozy pak njedch pschezo wjetsche a wjetsche pschiindu. Na wopak bychu te wjetsche tym mjenschim kšłódk čžinike. Teho runja dyrbišy tež nětko sažo sažne a pósone družiny wošebje šadžecž.

Šchtóž sedže wjele šchtomikow nacžahnyčž, tón najlěpje čžini, hdyž šebi wěšty plan šwojeje šadownje na papjeru wudžěka a na njón kóždu rjadku wošebje wosnamjeni. Psches nacžehnjene šmužki móžesč potom lohko wosnamjenicž, kažka družina šadu we tym abo tamnym rjadu steji. Pschi wjetschich šadžbach njecžinja so dale žane rjadki, ale wone so srasom pschihódnj, šwjetscha šchtjiróžkaty kručy we rjadach pošadža. Dokelž su šchtomiki mjes sobu kšětro rósno wošadžane, dha je mjes nimi kšodženju a druhim džěkam kraja doscž. Njeje-li šchtomik sa dvě lěče hišcže tak točšty kaž hužazy kšak, dha wón wjele hódny njeje, dokelž potom wěcžnje škabj wostanje. Šštabosróstne šchtomiki móžesč jako podkóžki sa niske šchtomiki pschetriebacž, ale runje tajke šchtomiki druhdy hažle sa 20 lět přenje přkody pschinješy. Wschitke wjetsche rany na korjenjach a na šdónku, kiž su pschi wobřešowanju nastaje, samasaj se šchtomowej žakbu.

Hdyž so mjes šchtomikami, kiž su se sornow wurostke, šnano někotre namašaju, kiž žane čžernje nimaju, ale kotrychž

kopjena su tučné a wulke, te šebi křoble wosnamjen, a daj je bjes pschedobrjenja dale roscz. Wone su husto nowe a tež hižom dobre šadowe družiny.

Semja mjes sčtomikami dyrbi wot njerjada wucziscjena bycz, a dyrbi šo we lěczu s najmjenšcha 3—4 króc lohko pokopacz. Přenje pokopanje njech je něhdze 3 zóle, te druhe pak jenož 1—2 zólej hčuboko. Psches to šo tež s rasom njerjad šobu podušy.

We druhim lěczu po pschesadzenju ma najwjazy sčtomikow žadanu tekstoscz, a možeja šo we haperleji a meji kopulirowacz, we juliju a auguste pak okulirowacz. Tak derje kopulirowouje kaž tež okulirowanje dyrbi šo bliže pschi semi wuwjesez. Tola je sčtomikej lubšcho, hdyž šo pschedobrjenje hake pschi křonje abo da křonskich wotnožkow načoži. Wurostu niže města, na kotrymž je sčtomik pschedobrjeny, někajke džiwyje hačoži, dha wotrěsaj je, šo njebychu dobremu mjatlišczju abo wócžku njepotrjebnje mjesku brate. We běhu přenjeho lěcza po sčczěpjenju dyrbiš tež dyš a dyš sa wobalkami a bancžikami hladacz, s kotrymiž bě pschedobrjenška rana wobwita. Ze-li potom wužitne, dha pscherešaj tajke wobalki po czašu, šo by mjesha we běženju sadžewana njebyła. Esu-li okulirowane sčtomiki hižom přenje lěto něhdze 1 zól wubite, dha šo sdónk wysche wubiteho dobrego wócžko na kosu wotrěsnje. Nanu samasaj se žalbu.

§ 7.

Grěš a woczehnjenje wyškolic džiwich šadowowow.

Jeli šo sčtomik zyle po waschnju pschirody woczehnje, dha wón zenje žaneho kolika njetrjeba. Kolik wostanje pschezo droha wěz a je husto doscz tež sčtomikej hišczje wobczěžny. Njerědko bywa wón wot kolika rybowany a hdyž tón šamy posdžišcho we semi šhnije, dha to tež křorjenjam derje njecžini. Wyšoko woczehnjene džiwyje sčtomiki hake šo pschi šamej křonje sčczěpja abo hewak pschedobrja; abo pschedobrjenje šo do šamych křonskich wotnožkow načoži. Sdónk potajkim bóle rjany a strowy wostanje, hacž hdyž šo wón bóle delkach

pschi semi pschedobri. Tež sroscje wón bóle runopadnje, je-li
 so bjes kolika woczehnje a sdónk tež bóle stwjerdnje, hdyž
 sam steji. Najšylnišchi wichor tajki schtomiš slemicž nje-
 móže, dokelž ma wón wošebje delkady kětro šylny sdónk.
 Sahrodnizy, kiž jenož na dothoscž sdónka hladaju a schtomiš
 sa tym pschirěsaju, czi jemu sdónčnu štaboscž psches to
 nacžahnu. Džiwacž so potom njetrjebasch, so kupjenty schtom-
 miš na twojej sahrodže s blaka roscž njedha.

Lěšne schtomiki tež bjes kolikow rostu. Wone drje maju
 swoprijedka po zytym sdónku wjetsche a mjensche hačožki, ale
 naposledku shubju so delnje hačosy jena po drugej, a sdónk
 je skónčnje hčadki. Psches šylnišchi sróst tych hornich hačo-
 sow so te nižsche poduscha, a naposledk sańdu. Ale pschi
 wotkubčanju šadewzow ma so to trochu hinaš.

Raž hižom je we prjedawšchim džěle spomnjene, wuroscje
 we přenim lěczu po wušywje se sorna mały schtomiš jako
 schwižna schwupicžka, a to šnano $\frac{1}{2}$ łohcža wyšoka. Jenož
 porědko ma wona hižom nětko maše poboczne hačožki. Sa
 lěto po wušywje dyrbjachu so wschitke maše schtomiki na
 wošebite rjadki rósno sešadjecž, hdžež dyrbjaja hač do psche-
 dobrjenja stejo wostacž. To šamo načoži so hižom druhdy
 we třeczim nalěczu po wušywje, a schtomiki so tehdy blisko
 pschi semi pschedobrja. Dyrbjaja-li pak schtomiki hašle posdžišcho
 jako wyšoke schcžěpjene bycž, dha so wone tež we druhim lěcže
 šwojeje staroby na wošebite rjadki sešadjeju. Pschi teje šadžbje
 nješměsch jim nicžo wotrěšacž, hač jenož wobschłodžene šorje-
 nja a dwójne wjeršchki abo druge schcžudrawe wurostki. Tež
 sdónčny štorjen abo cžopik dyrbi so hač do počojzny wotrěšacž.

We druhim lěcže pschiroscje nětko nowy wjeršch a tež
 wschelake pódłanske hačožki, kiž mašu kónu tworja. Wschitke
 tajkele wurostki daj we druhim lěczu roscž kaž šechzedža.
 Jenož je-li šaso někajki dwójny wjeršch wuroscje, dha jón
 wotštroń s cžasom, so by prawy wjeršch wjazny mozy nadobyš.

We třeczim lěczu, hdyž na wjeršchu sdónka nowa sdón-
 čna wotnožka roscje, dha šmědža so wokoło Jana wschitke
 šonsche poboczne wotnožki hač na počojzu pschirěšacž. Njeje-li
 pak schtomiš hišcže šylny doscž, dha móžesch někotre poboczne

wotnohi hišcže něšto dlěje abo ždym hišcže jene lěto zyle njesrěsane wostajicž. Poboczne sdóncžne wotnožki pošyl-
njuja zhyly sdónk. Wjerščna wotnoha, kiž pschi dalschim ro-
scženju sdónk wutwori, nješmě šo ženje pschirěsowacž. Ženož
hdyž je šnano wjerščt nětaf čzerpit abo pschemjersnyk, dha
móžesč jon hacž do stroweho drjewa pschirěsacž. Šsamo
šo rostymy, šo móža šo tež tón ras wschitke nětaf schódne
hačožki swotrěsacž. Po starym waschnju dha šahrodnižy
wjerščt we kóždym lěcže hacž na 4 – 6 wócžkow pschirěsaju
a na to wuczěri potom dołha schwupiza jako nowy wjerščt.
Ženož tu a tam wostajeja woni poboczne hačožki. Tajke
šakhadjenje je zyle wopacžne. Šchtomik bjes pschirěsaneho wjer-
ščka ša te šame lěta dołhi naroscže, kaž tón, kotremuž šo
wjerščna wotnožka kóžde lěto pschirěsuje. Teke kětse do wjeršča
sehodate wotnožki pschemjersnjeja skoro kóžde lěto we swjerščne
počojžy, a potom scžini šo ždym žadane, šo šo pschedołhi
wjerščt wotrěže.

Ma šchtwórtelěto móžejš šo poboczne wotnožki, kiž
buchu leni napoč srěsane, zyle wotrěsacž. Wotrěsanje stanje
šo zyle blisko pschi sdónku a to kóždy ras š jara wótrym
nožem. Želiso je na měscže, hdžež je wotnožka ke sdónkej
pschiroscžena, na škorje kulojta woběženja widžicž, we kotrejž
wotnožka tež, dha je to čzim lěpje; pschetož tač rana, kiž psches
wotrěsnjenje wotnožki na sdónku nastanje, čzim rucžiščo šaběži
a šahoji. Tač njewostanje žadym šuchi šuczčt we sdónku
težazny. Želi šo pač sdónk we poměrje hišcže šylny došč
njeje, dha móža wone hišcže šašo jene lěto stejwostacž.
Pschi tym pač móža šo tola tež tróschku pschirěsacž, tač šo
jenož šnadny rjepuschčt š někotrymi kópienkami pschi sdónku
wostanje. Ale te wotnohi, kiž šu kónšče lěto bjes wscheho
šadžewka rostke, te šo nětko we nalěcžu hacž na počojžu
pschirěžu. Želi pač wužitne, dha móža šo tež něšto dlěje
wostajicž. Šchtomikej wuczěri nětko šašo nowa sdóncžna wot-
noha, kiž móže bjes šadžewka do wjeršča roscž. Wón je po-
tom pschi kónzu šchtwórtelěta šchtjuri lětna mjatlišcža wy-
šoki. Wotnožki, kiž nětko šnano je šchtwórtelěta mjatlišcža
wurostu, te dyrbja šašo hacž do pschichodneho lěta stejwostacž.

wostacź, khiba so pschejara rostu, dha móža so wołoko Žana trochu pschikrótschicź. Dyrbjaka kónscha stóncźna wotnoha, potajkim ta tsecza, někať pscheštaka bycź, dokelž žnadž je wjerschť někať khoru, dha žmě so wona tež trochu pschirěšacź, tať so by potom schtwórtu lětnik žnano žylnišo s njeje wubiť. Ale kóždy ras so to stacź njetrjeba, pschetož hdyž pschezo na to džeržišč, so so pschi sdónku prawje wjele wotnožkow s bohatym liščjom namaťaju, dha sdónk žam wot so wožylni. Žana wotnožka so wot sdónka prjedy wotrěšacź nješmě, prjedy hacź sdónk pschi wotnožy s najmjenšcha palž toľsty njeje.

Pjate lěto so to žamo cžini kaž we tych prjedawšich. Najnižšche wotnožki móžesch we tutym nalěcžu žyly wotstronicź, je-li sdónk toľsty došč, a ja to so sažo te pschikrótschuju, kiž žu wot schtwórtého lěta sawostať. Wschitke njeporadžene haťožki njewostaj haťle lěto pschi schtomiku, ale wotrěšaj je tať rucze hacź so na nje dohladašč.

We sčestym lěcžu ma schtomik swěťšcha hižom žadanu doľhosč a toľstosč. Wón žnano je nětko 4—5 kóhczi wyšoki, a jeho toľstosč pschi semi wucžinja s najmjenšcha 1 1/2—2 zólej we pscherěštu. Schtomik, kiž so po starym waschnju woczehnje, tón je drje nětko tež tať wyšoki, ale wón je jenož hubjeny schwižnik, kiž je pschi semi lědy 1/2 zóla we pscherěštu. Wón potom pschi pschešadženju lěta doľho kólika trjeba, dokelž žwoju kónu njescź njesamóže.

Želi so jo pschi kónzu pjateho lěta widžicź, so budže so schtomik we nalěcžu sčestého lěta hižom do kónsleje wotnohi pschedobricź móć, dha móžesch jemu tu nasymu prjedy abo tež we sažnym nalěcžu wschitke poboczne wotnohi wotrěšacź. Najlěpje potom je, hdyž so wón nětko na wjerschnej wotnohy kopuliruje. To so tu žyly duschnje hodži, dokelž je ta žama hiščje bóle cženka. Tši woła pschiskoženeho schčěpka tworja potom hnydom tši kónsle hćewne wotnohi. Njeje-li schtomik we sčestym nalěcžu po wužywje k pschedobrjenju žylny došč, dha požylni so hiščje te lěto psches poboczne wotnohi a schčěpi abo kopuliruje so haťle we nalěcžu šedmeho lěta. Swjěťšcha pať je wón hižom we sčestym nalěcžu k temu srawy došč.

Po pschedobrjenju wostanje shtomiš hišcže jene lěto we šadowni stejo; potom móže šo na město pschěšadźicž, hdžež dyrbi płody pschinjesčž.

Jablucžiny a kruschwiny dyrbja 3—4 łohcže hacž pod krónu wyšoke bycz, škowki a wišchnje pak něhdže 4 łohcže. Sslowežinam a ližatym wišchnjam hodži šo tsikohczowska sdónčna wyšokoscž dacž.

Sšódke wišchnje (tschěšchnje) jenož šnadne poboczne hałosy wuczěrja. Pola jablucžinow dyrbiš kóždu wotnožku sahe wotrěfacž, liž sedže do wošrjedža króny frosčž. Tak wostanje króna wošrjedža bóle rědka. Pola kruschwinow a wišchnjow tajke wotstronjenje šrjedžnych wotnožkow tak jara žadane njeje, dokelž wone hižom wot šwojeje pschirody šem bóle do wjercha czěrja.

§ 8.

Pschedobrjenje shtomikow.

Psches pschedobrjenje pschenješe šo wěšty frostlinski džěl (wócžko abo mjallišcžo) na sdónk abo korjenja druheje frostliny, na tak mjenowany džiwí shtomiš abo podkožk; wobaj džělej potom do jeneho hromadže frosčzetaj. Swjetscha šo jenož tajke shtomiki pschedobrjeju, kotrež bychu hewał šnadnišchi šad pschinjesčke. Tak hodži šo psches pschedobrjenje tajki šad pschisporjecž, liž šo psches šorna we runej dobrocže nacžahnyčž njehodži. Sahrodnižy pak tež se wschelakeho druheho wotpohladanja shtomiki schczěpja, kaž spěšchnišcheho kczěwa abo wižatych hałosow dla, a t. r. Kóždy njeschczěpjeny abo njepschedobrjeny shtomiš něotre lěta posdžišcho kczěje, hacž pschedobrjeny. Se šymjenja wuroscžene wišchnje, zitrony, myrty a t. r. kczěju na šwojim sdónku wjele posdžišcho, hacž hdnyž šo wot nich mjallišcžo abo wócžko na druhi podobny shtomiš pschenješe.

We fastarškim časju budju shtomiki swjetscha jenož psches „schczěpjjenje“ pschedobrjene, a duž šo tele škowo nětko škoro ša wschitke pschedobrjenške waschnja trjeba.

Pschi pschedobrjenju kedžbuj na tute schescz wažnych sadow a wufasnjom:

1) Dobra hačožka (schczěpł) a dobre wóczko dyrbitaj s dżiwim shtomikom jenajfu pschirodu měcz.

2) Wobej družinje dyrbitej měcz podobnoscz we nastupanju srosta a twjerdosczje drjewa.

3) Pschewořebnjenje abo pschedobrjenje dyrbi so we pschisprawnym czařu stacz, a jenož zyle strowe hačožki dyrbisch k temu nakožicž.

4) Sa kóždy sad wořebje trjebaj jenož to waschnje pschedobrjenja, kiž je jemu najpschihódnišče.

5) Kóžde džěto wudokonje hacž na najlěpje. Měj k rěsanju jara wótry nóž, jenož tak dostanu srěški žadanu hładkoscz.

6) Sawobal a sawjasaj wschitke rany derje, su by powětr wot nich wotdžeržat. Nana pod wobalka lěpje žije.

7) Ze-li móžno, dha bjer mjatlišcjo wot tajkich shtomow, kiž hižom su wjazy kócz kczěte a plody měte. Pschedobrjeny shtomik potom tež prjedy plódnoscz dostanje.

Džěto pschi pschedobrjenju wobsteji we tym, so so dobre mjatlišcjo na swoj samjny džiwi podložk pschedobri. To rěka, woschczěp na pschikad knjejske jabłuka jenož sažo na džiwe shtómiki, kiž su s knjejskich jabłukowych sornow wurostke. Jenož tak dostanjesch sad sažo we tej samej dospołnoscz, kaž tón samy je, wot kotrehož by schczěpki brak. Woschczěpisch snano wotnožku borschterfarja na bóle ližaty džiwi sdonk, dha su tež potom plody bóle ližate, hacž te na macjernym shtomje. Tak je tež pola drugeho sada.

Najlěpsche a najstrowsche pschedobrjenje je to, hdyž so dobre mjatlišcjo na swoj samjny džiwi podložk pschedobri. To rěka, woschczěp na pschikad knjejske jabłuka jenož sažo na džiwe shtómiki, kiž su s knjejskich jabłukowych sornow wurostke. Jenož tak dostanjesch sad sažo we tej samej dospołnoscz, kaž tón samy je, wot kotrehož by schczěpki brak. Woschczěpisch snano wotnožku borschterfarja na bóle ližaty džiwi sdonk, dha su tež potom plody bóle ližate, hacž te na macjernym shtomje. Tak je tež pola drugeho sada.

Jenož šad jenajšeje pschiredy a družiny hodzi šo psches schčžepł abo wócžka sšjednocžicž. Šornaty šad, kaž jabłuka, njemóžesč na póčžkaty, kaž šlowcžiny schčžepicž. Na podobne družiny hodža pał šo šašo podobne woschčžepicž. Brěška sšjednocža šo rady se šlowcžinu abo jeje runjecža. Šruschwiny a jabłucžiny pschimnu šo tež na čžertowej jabłoni. Jabłucžina pscheschčžepi šo njerědko na rajške jabłucžka abo paradiski. Ale pschirodna podobnosč tež kóždy ras njedošaha, pschetož kruscheń roscže jara hubjenje na jabłucžinje, a na wopał tež duschnje njeńdže. Tehorunja tež ščódka wischeń (tschěšcheń) na křžatej wischni jenož hubjenje tyje. Duž je tajke hromaduschčžepjenje jenož paranje.

Šróst a twjerdosčž drjewa dyrbi tež podobna byčž tał derje na džiwim sčtomiku, kaž tež na dobrym schčžepku. Tehodla nješměšch kšětrosróstnu jabłoni s mjehkim drjewom ženje na šnadnosróstny džiwim sčtomik s twjerdym drjewom schčžepicž. Džiwim šdónk hewal k dobrenu schčžepkej dosčž mjeshy pschowodžicž nješamóže, tał šo schčžepł šašo šańdže. We druhim padže pał potom šwjerschny džěl šdónka tokschi šrosčje, hacž delni, a to ščžini sčtomej hrosny napohlad. Tajke njelepe hromadžeschčžepjene sčtomy wyšokú starosčž njedostanu. Na čžas šesrawjenja pšodow dyrbisčž tež kědžbowacž. Šažnješrawe kņejške jabłuko nješchčžep na pšnješrawy bórščtoršar; a wopał tež niz. Ščódka wischeń mšódnišcho roscže džžli křžata. Duž nješměšch přenišchu na pošlenišchu woschčžepicž; ale křžalža pał na ščódkim wischnjomym šdónku derje tyje.

Kotre šu nětko ša šadowžy najpschisprawnišche podkóžki?

Je-li čžesčž jabłucžiny jako wyšoke sčtomiki ščžahnyčž, dha pschedobrjej je jenož na derje šróstne džiwje jabłucžinki, křž šu se šornow wurostke.

Dyrbja-li pał jabłucžiny lešne niške sčtomiki wostacž, dha pschedobrjej je na rajške jabłucžka abo paradiski (Paradiesapfel). Šechzesčž pał niške sčtomiki tola kusł šylnišchosróstne mččž, dha wšmi ša podkóžk šibirsku jabłoni abo tež kruscheń šlowkowu. To šu wšitko mjenje abo bóle na čžertowu jabłucžinu a mucžnanke (Mehlsäszchen) podobne družiny, křž kšětrosnadnje rostu.

Wyšoke kruschwiny pschedobrjeja so našylnje sróstne dživje kruschwiny. Dyrbja pak wone jako małe a niske shtomiki sczehnjene bycz, dha woszczep je na kwětle; hiszczje štabšcho roštu wone na czertowej jabłoni. Tola jara wužitne pošlenišche pschedobrjenje njeje, a hodži so jenož sa shtomiki, kiž dyrbja we rózowzach roscž. Druhdy so tež kruschwiny, kiž dyrbja so jako pyramidki wot šrěnjeje wyšokoszczje woczahnyez, na kypre dživje kruschwiny woszczepjeja. Tajkich kypnych a schczudrawnych shtomikow nadeńdžesch husto doscz we šadowni, a to so shtomiki, kiž po wušywje mjestym so druge młódnje dale roštu, ždyn s blała roscž njechadža. Tola njeje tajke pschedobrjenje jara k radženju, dokelž potom shtomiki njerědko hałe sa 25 lět płody nješu.

Najlěpschi podkožk sa šylnje sróstne wišchnje je dživja ptacža tschěščen, kaž so njerědko we kerkach nadeńdže. Wona ma šnadne šłódke płody, ale tworí rjany šdónk. Šewak móžesch šłódke wišchnje tež na wschitke druge šłódke wišchnje schczepicz. Kižake wišchnje (kižalzy, wišle) schczep sašo na kižalzy. Je-li pak dyrbja něšto šylnišcho srosčž, dha móžesch sa nje tež šłódku tschěščen k podkožkej wsacz. Šłabe shtomiki dostanjesch, hdžež wišchnje na wonjazu počipinu abo malebinu (*Prunus Mahaleb*) woszczepišch.

Šlowki czin dobre sašo na šlowki, a ledžbuj pschitym na podobnoscz barby a šłoda. Młódre roštu sašo radšcho na módrych, a marle radšcho na marlach. Niske šłowcziny móžesch na dornicžele pschedobricž.

Maruški pschedobrja so najradšcho na módre šlowki, ale niz rady na marle. Na marlach wone hubjeńšchi šłód dostanu. Tola móžeja so tež na šwoje dživochi pschedobricž.

Brěški woszczepja so tež najradšcho na šlowki, kiž maju dobry sróst a šłód. We czoplischich krajinach móžesch je tež na šamšne dživochi abo tež na mandle pschedobricž. Hiszczje nižsche wostanu wone na dornicželach, tež na sibiriskich šłowczkach a niskich šłowczkach.

Mandle, marony, kaštanje a lěšne worjedi so šwětscha na šwoje šamšne dživochi (dživje se sorna abo počžki wurščzene shtomiki) woszczepja.

Wětla a něšchyle pschedobrja so na kruschwiny, je-li dyrbja bóle wysoke sroscz; dyrbja pak nižiche mostacž, dha schczěpja so na czertowu jabkuczinu abo tež na schipkowu kruschwiczku.

Winowz schczěpi so jenož sašo na winowe wotnohi. Přiches tajke schczěpjenje hodži so někajka hišcže dotal šnano njesnata ale dobra družina spěšchuischo k přódnošczi dowjesč.

Wot wschelakich waschnjom pschedobrjenja so pola naš jenož tsi tych najwažnichich trjebaja. Wschitke druhe pschedobrjeniske waschnja so na tute tsi hšowne škožuja, a šu jenož šnadne pscheměnjenja tych šamych.

Hšowne tsi waschnja šu: 1) Schczěpjenje; 2) okulirowanje abo wóczkowanje; 3) kopulirowanje abo pschiskoženje.

Pšchi schczěpjenju a pschiskoženju sašadzuje so dobra wotnožka (mjatlischczo) na džiwu šdónk; pšchi wóczkowanju pak so jenož wóczko s kuskom škoru sa škoru džiwocha satyšnje. Spomnjene tsi waschnja šu jene tak hódne kaž te druhe, a jenož na šadowej družinje šaleži, kotre šmě so s lěpschim šbožom našozić.

Je-li pak so šchtomiš jenož někak kopulirowacž hodži, dha našož tele waschnje. Pšchi kopulirowanju budže šchtomiš jara šnadnje ranjeny, a wysche teho tež rany rjenje hšadzy šahoji. Tola jenož bóle škabe šchtomiki hodža so duschnje kopulirowacž. Šdyž hišcže šu wone něhdže lěto abo dvě štare, dha so pschiskoženje blisko pšchi šemi došonja. Je šchtomiš hižom wysoki, dha hodži so pod kónu abo š rasom do kónu kopulirowacž.

Wóczkowanje móže so škoro pola wschitkich šadowzow našozić.

Schczěpjenje a pschiskoženje došonja so najlěpje we našlěcžu, wóczkowanje pak we lěcžu pšchi druhej mjěšhy. Satyšnjenje abo schczěpjenje sa škoru móžesč tež we lěcžu wuwjesč, jenož so šo škora pušcža a šo našch schczěpne mjatlischcza ššowane.

Mjatlischcza k pschedobrjenju so kónz šymy naššuja, přjedy hacž našlětnja mjěšha czěricž počnje. K temu wosmu

šo strowe lětnje wurostki abo mjatlišcža, kiž maja wjele wóczkow. Tola nješmědža to křoble wotnožki se kćenjowymi pupkami bycz, ale tajke, s kotrychž nowe hačožki a lišcje wubije. So móht šebi schčěpki štrowe dzeržecž, dha satyl je na trochu wložnym měscje do semje abo pěška, hačž je pschetriebasch. Pschi wóczkowanju pač šo mjatlišcža hačle pschi šamym džěle swotrěšaja. Maja wone šnano někotre dny ležecž, přjedy hačž šo pschetriebacž hodža, dha šo mjes tym do wody tyknu. Sedzesch pač je do dalokoscje póstacž, dha satyl jich delnje kónčki do někajkeho wložneho ploda, kaž do běrny abo jabłuka. Ale wysche teho sawij je hišcže tež do wložneho mocha. Dostanjesch s daloka trochu swjadke mjatlišcža, dha namocž je přjedy triebanja we wodže.

Bola wschelakeho šada šo pschedobrjenje načožicž njetrieba, dokelž hižom se šymjenja dobre doscž narostu. Druhe šo pač sašo psches wschelake wurostki, šadženzy a wotpočožki we runej dobrocže dale plahuja; duž tež schčěpjenja njepotrjebaja. Wot jabłucznow a kruschwinow šo druhdy tež nowe družiny psches šymjo naczahnu, a we jenym přjedawšim džělu je spomnjene, na čim šo dobre džiwje shtomiki spósnaju. Šsad wot tajkich shtomikow wjele mjenje wot šymy a čerwjow čerpi a je tež hewač strowiški. Nowe wošebne šadowe družiny woczahnu šo najbóle na shtomikach, kiž we rózowzach (wulkich rózowych hornyčach) rostu. Tež někotre šlowki, brěški, worjedi, lěžne worjedi a t. d. wupłodža psches šymjo nimale tu šamu družinu šadu, wot kotrejež bě šymjo k šywej wsate. Šdyž potom pschezo žyle na macžerny šad podobne njejšu, dha šu tola njerědko hišcže lěpsche. To s teho pschiindže, šo w šahrodach wschelaki šad jeneje družiny hromadže roscže, jedyn pschezo lěpschi, hačž druhi. Šdyž potom we nalěczu shtomy kčěža, dha lěta šymjeńtny proch wot wschelakich shtomow na te abo tanne kćenje, na pschikad s knjejškeje jabłonje na kčecžinar. Šchtóž potom pschi šadženju runje tajke wopłodžene šorna namača, tón móže šebi psches te družinu jabłukow naczahnyčž, kiž ma něšcto wot knjejškeho kaž tež něšcto wot kčecžinarja na šebi. We stwórbje wončach pač šo tajke počžki pytačž njemóžeja, duž dyrbi šo k temu

řad we rózowzach czahnyč, ale to je jara řchzypna próza. Sahrodnižy pař jenož pšes tajke woptodjenje nowe družiny naczahnu. Woni maju k temu wřhelaki řad we rózowzach řtejo, a jeli wón potom řčžje, dha woni řčžěŕski proch ř jehone řchtomika na druhi ř pěkrom abo řadnym barbicžom pšehenjeřu.

§ 9.

Wot řchzěpjenja wořebje.

Řchzěpjenje rořdželuje řo do dwójneho wařhnja, jako řchzěpjenje do řchzěpa a řa řkoru. Přeniřke wařhnje řo trjeba, hdyž je řchtomik řa řopulirowanje hižom pšehylny, to druhe pař, hdyž je wón hižom pšes zól tořsty. Wořebje trjeba pař řo řchzěpjenje řa řkoru pola řarřchich řchtomow, řiž dyrbja pšedobřjene byčž. Řchzěpjenje do

řchzěpa wudořoni řo we měřazach haperleji a meji, a tehdy dyrbi mjesha džiwjeho řchtomika hižom řylniřcho běžecž, tak řo by mohł řařadženy dobry řchzěpř ř rasom mjeshu ř njeho wuřřebacž a pšes to pšehrořčž. Mjatlisčez a řchzěpřam dyrbja hižom tójřchto čzařa přjedy řchzěpjenja řwotrěřane byčž; pšchetož řu wone hařle ľedom wot řchto ma wotrěřane, hdyž řo trjebaja, dha wone potom najbóle řahinu. Wone maja tehdy hižom wjele mjeshy pšehi řebi, a ta potom řeřhnyje, přjedy hačž džiwja mjesha řařtupi. Tola wiřhnje maju rady, hdyž řo jim ř rasom mřódne řchzěpřki, řiž řu runjež hařle wot dobreho řchtomika wotrěřnjene, řařadža.

Pšehi řchzěpřjenu dyrbiřch řchtomikowy řdónř na hřadřim a runym měřeže přěki, a to runowažnje pšes řdónř, pšehereřnyčž. Je řnawón jara řchiwny a řřaby, dha řo řreřř blisřo pšehi pjenřu abo do řameho řorjenja

scžini. Ze pak sčtomik hižom 3—4 kóhcze wyšoki, dha woschczěp jón do króny, tak so by satyknjeny schczěpł s rasom krónu tworik. Ženje nješmě šo sčtomik we napot sdónku schczěpicz abo hewał pschedobrjecz. To nacžini jemu nje-lubosny napohlad. Tola tež pschisemske saschczěpjenje s zyka teho dla duschne njeje, dokelž tam sčtom we starschich lětach njerědko najprjedy hnicz pócžnje. Rana drje s wjetscha jara duschne saroscze, tak so je lědom widžicž, ale wona wostanje we wěštych nastupanju tola kšore město. Pschi semi pak šo sčtomowa škora pschezo bóle wložna džerži, a tajka wložnoscz naposłědł sčtomej škodži. Ze nětko sčtomik hčadzy pscherěsnjeny, dha rosšchczěp sdónk něhdže 1—1 $\frac{1}{4}$ zóla hčuboko. K temu staj pschisprawny nož překi na srěšt, tak so wón psches žro wjedže; potom šo tróschku na nož klepnje abo hewał czischczi, tak so wón do sdónka sajědže. Psches to nastanje we sdónku riz abo schczěp. Ze sdónk hałle $\frac{1}{2}$ zóla tołsty, dha šo wón s kóždym wótrym nožom jara lohko naschczěpi. Do šylnischeho sdónka šo potom dwaj schczěpkaj tyknjetaj, do štabšcheho jenož jedyn schczěpł trjebasch. Čěpje je hischcze, hdyž šo saschczěp jenož na jenym bohu sdónka načoži, pschetož rana budže psches to mjenšcha; ale srěšt potrjebneho schczěpka je potom trochu czežki. Woboje waschne wosnamjenitaj czi wobrasčaj najdospołnišcho.

Wotnožka abo schczěpł dyrbi šo na delnim kónzu, kotryž ma šo do schczěpa satyknycž, jako klin pschirěšacž, a horkach dyrbi 2—3 wócžka mčcz. So by pak rosšchczěp pscheschěroki bycz njetrjebał, dha šo schczěpł na kóždym bohu tróschku sarěsnje a potom hałle šo na klin srěšuje. Schczěpkowy klincžk dyrbi trochu kuschišchi bycz, hacž schczěp dołhi je. Ze schczěp 1 zól hčuboki, dha šmě schczěpł jenož něhdže $\frac{3}{4}$ zóla dołhi bycz. Wócžko, kotrež je přenje wysche klincžka, budže druhdy na swonkomny boł, druhdy pak tež na snutskomny boł škožene. Hdyž je wone na snutskomny boł škožene, dha rana skerje sažije. Ze jene wócžko bóle niže, na šamej škorje klincžka, dha nješmě šo wone šobu sawicž. Sažadženje tšiwócžkateho schczěpka dyrbi šo jara roshladniwje scžinicž, tak so selena podškora džiwjeho sdónka zyle duschne se selenej

podskoru schčžěpka mjesuje abo šo dótka. Swonkomna skora džiwjeho šdónka je swjetscha kusť tołscha, haež ta na schčžěpku; ale nicžo njewadzi, hdyž tež wona tróščku wotsteji, jenož šo šo snutskomnej selenej podskorje twjerdže dótkafej. Ma-li schčžěpť maťaj karbitaj srěsanej, dha dyrbi wón potom kaž we šedku na džiwim šdónku štač. Ma šo jenož jedyn schčžěpť saša-džicž, dha móže šo jeho klinečť na tym boku, kotryž budže nuts do schčžěpa škoženy, trochu wužschi srěšacž. Kaž š wobrasťka widžischi, dha njetrjebaschi kóždy ras shtomiť rošschčžěpicž, ale móžeschi hnydom podobny karbit do šdónka narěšacž.

Sechžeschi šylnische wotnohi schčžěpicž, dha rošschčžěp wotnohu na kščiž do shtyrjoch džělow, a šatyť potom shtyri schčžěpki. Tola schčžěpja šo starsche wotnohi radšcho ša skoru.

Šo mohťa rana škerje a lěpje šahojicž, dha šo džiwim šdónk na stronje schčžěpkeji napschecžiwu tróščku na kóžu srěže. Wobrasť to bóle wujasni.

Šo schčžěpjenju dyrbischi ranu šawjasacž a wobalicž, šo njebyschtaj deschcž a powětr k njej pschistup mětoj. Najbóle šo k šawjasanju papjerjane bancežiki trjebaja, kiž šu se shtomijazej žakbu pomasane. Pschi dalschim sróstu shtomika wone škóncžnje šame wot šo wotpanu. Tež hodža šo k temu pťatowe abo hewať druhe wobalki; ale se wóškowej žakbu dyrbja wschitke namasane byčž, šo njemóht schčžěp wumolacž. Šeli šy ranu se žakbowym bjentuschkom wobalit, dha móžeschi ju hischcže tež š lipowym kókom lohko wobwicž. Swjeršchny kóncžť schčžěpka pomasaj tež se žakbu, šo njebj wuskhnyť. Žakba drje shtomowu ranu dale njehoji, ale wona ju šawodzeje, tak šo móže wona spody njej škerje šažicž. Wóškowa žakba, kiž je trochu se žiwizu a olivowym wolijom naměšchana, je ša rany najlěpscha. Žakba nježmě ženje mješ skoru

džiwjeho sčtomika a tež niz mjes skoru sčczěpka saczischczana bycz, hewak wona hromadžesrosčzenju sadžewa. Jeliso we wołomiknjenju dale nicžo k ruzy nimašy, dha wobal sčtomik s hlinu. Tež we měřazu septembru hodži so sčczěpicz, a tajke sčczěpki potom we pschichodnym nalěczu wubija. Hdych czi sčtomiki njedosaahaja, dha móžesč tež do korjenjow sčczěpicz. We tym padže so potom rana jara berje wobmasa, a so sobu s pjerschczu sawodzeje. Tajke sčczěpjenje so wošebje tehdom natožicž hodži, hdych šnano je sčtomik někajkeje pschicžiny dla hacž do korjenjow kónz wsak, ale korjen je hischcze czerstwý wostač. Duž by škoda byto, hdych by so prjecž czišnył. Winowe wotnohi hodža so tež wošczěpicz. Sčczěpjena wotnoha sapočoži so potom tač hčuboko do semje, so jenož dobry sčczěpk s njeje won teži. K wobalenju trjeba so we tym padže dobra hlina.

Hdych šmy sčczěpjenje do sčczěpa došč rofestajili, pschistupimý nětk k sčczěpjenju sa skoru.

Pschi sčczěpjenju sa skoru so sdónk hižom wjele mjenje rani, hacž pschi přenschim waschnju. Sa skoru pschedobrjenje trjeba so wošebje, hdych so sdónki abo wotnohi hižom kčetro šylne, a hdzež by psches sčczěpjenje jara wulka a schłodna rana nastala. Čzaš tajkeho sčczěpjenja je něšto pōsdnišči, hacž pschi sčczěpjenju do drjewa, a dyrbi so tehdy skora jara duschnje wot sdónka wusběhnyč hodžicž. Najpschihodnišči čzaš k temu potajkim je, hdych maja sčtomý najwjazy mjeshy. Haj šamo hdych wone hižom kčēja, dha móžesč je sa skoru pschedobricž. Satyknjena mjatlicžka potom s rasom wčohi došč nadeńdže, kotraž ju k roščzenju wabi. Šsamo po šwjačym Janu, pschi drugej sčtomowej mjeshy, móže so sa skoru pschedobrjecž, jenož so mašy dobre mjatlischcža hacž dotal wobšhowane.

Wošebje duschnje so tajke waschnje pschi pschedobrjenju sestarijnych sčtomow abo šylnišchich wotnohow natoži.

Sdónk budže najprjōdzy runjež tač pschirěšany, kaž pola pschedobrjenja do sčczěpa. Na to budže skora něhdže 1 zól po sdónku dele hacž na drjemo šarěsnjena. Jeli potom potrjebne, dha so skora s wošebitym kosečany m jaschczkom,

kaž jón pschi schcžěpjenskim nožu namačasch, tróschku wusběhnje. Skóncžnje móžesch schcžěpř satyknycž. Schcžěpř k temu dyrbi bycz jeno- bócznje na klin srěsany, a to na kósu psches mjatlischcžo, tak so je srěs žnano $\frac{1}{2}$ -- 1 žól dołhi. Pschi satyknjenju je wón se žwojim srěsom k sdónkej dživochy sčoženy. So by pač wón něšto twjerdscho na džiwim sdónku žedžač, dha žo jemu druhdy žnadny karbič narěsnje, a pod nim hačle žo wón potom na kósu srěže. Póđla stejazy wobrašć to hačž najlěpje wujasnja. Na tym boku schcžěpřa, kiž je srěsej napschecžimo, dha žo wot njeho tejkó swjerchnjeje skory pomatu wot- běli, tak daločo hačž wón skóncžnje sa skoru dživjeho sdónka težecž budže. Druhdy žo skora dživjeho sdónka, wožebje starschich wotnohow, tak duschnje wotběluje abo pu- schcža, so žo schcžěpř bješe wscheho sarě- snjenja sa skoru tyknycž hodži. We tym padže dyrbiš swjerchnu skoru abo bělisnu dobrego schcžěpřa tak daločo žyle wotbělicž, kaž hčubočo sech- zesch jón satyknycž. Selena podbělisna žo potom wjele lěpje se selenej podbělisnu dživjeho abo hewač drugeho sčtoma sjednoci. Dokelž ludžo tole dosčž njewobkědžbuja, dha žo jim pscheschcžěpjenje starych sčtomow jenož porěđko radži. Prjedy hačž pač žo pschihotowany schcžěpř satyknje, dha dyrbi žo s wótrym kóscžanym jaschcžkom sa skoru sajěcž, so by tam prósnina nastaća, do kotrejež móht žo schcžěpř bjes wscheho dalšcheho wobodrjenja satyknycž. Sawobalenje žo tež tak sežini, kaž pola schcžěpjenja do schcžěpa. Tola dyrbi powjast trochu twjerdscho pschicžinjeny bycz, dokelž je mjatlischcžo tu jenož sa skoru tyknjene. Wětry bychu hewač lohko wotor- hnyli. Najprjedy žo derje sawobali a potom žo hišcže derje žrěnjotwjerdže s kókom wobwije; abo tež nawopač.

Wkóde sčtomiki pač žo tola na tajke waschnje rady njepschedobrjeja, dokelž potom rady lěta dołho hrosna bčusna

powostanje. Tajke pschedobrjenje dyrbi so bóle delkach nako-
žicž, wošebje hdnyž je šnano shtomiš jara tschimy, a so potom
wotrěsnjenja zykeho sdónka dale schkoda njeje. Lěpje paš
pschezo tež tu wostanje, je-li móže so shtomiš bóle pschi
krónje pschedobricž. Woschczěpjenje wošriedž sdónka (hdnyž sy
sdónk šnano napošt srěšak) ma najhubjenschi napohlad. So
by paš tež tu rana lěpje saběžaka, dha móžesch džěl sdónka,
kiž schczěpkej s napscheczima steji, tež trochu na kožu srěšacz.
Potom taš wótre kromy njewostanu. Najradscho budže
delnje wócžio pschi schczěpku na snutskomny boš sžožene; rana
taš trochu lóhscho saběži. Swjetscha so do zólowskich abo
hischeže štabskich shtomišow jenož jene tsiwócžkate mjatlischczo
sathnje. Schczěpkowy swjerchny srěšl dyrbischi tróschku se
žakbu pomasacz, abo tam jara mólcžki papjerjany bjentuschl
napoštžicž.

Raž hižom bě prjedy spomnjene, dha so wošebje festa-
rijene shtomy na tajke waschnje schczěpja, kiž drje sy hischeže
strowe, ale tola hubjeny a šnadny šad nješu. Pscheschczě-
pjenje njepłódných shtomow dyrbjako so wjele husczischo
wutrjebacz, hacž so to czini, dokelž maja ludžo tola hischeže
wjele hubjenyh šadowzow. Sa krótko lěta wone potom
czim bohatscho rostu a płody pschinješu. Prjedy paš hacž
móžesch stary shtom pscheschczěpicž, dha dyrbischi k temu naj-
prjedy wschelaki pschihot czinicž. Wono njeńdže, so by na
pschikad dženša shtomej wschitke hačosy srěšak, a potom je
sašo wschitke na jedyn ras woschczěpiš. Shtom by so hewaš
we šwojej mjeshy tepiš.

Někotre tydjenje prjedy schczěpjenja swotrěšaj shtomej
wschitke te hačosy abo wotnohi, kotrež chzeschi pschedobricž, a
to něhdže $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kóhcža wot sdónka. Jena abo dvě bóle
swjerchnej wotnosy so paš njesrěšanej wostajitej. Mjeshha běži
nětko bóle do tych njesrěšanych wotnohow. Pschi srěšu dyr-
bischi tež hižom na rjanoscž noweje króny myšlicž, a jón po
tym taš abo hinaš sžožicž. We czasju schczěpjenja dha budžeja
te prjedy hižom pschirěšane wotnohi s nowa něhdže 2 zólej
hłubošo s wótrej pišku wotrěsnjene a potom tež s wótrym
nožom hšadzy wobrěšane. Wotnohi dyrbjaja na měscže schczě-

pijenja strowu a hładku sforu mjeć. Hałosy, kiž pschi starym shtomje jara dele wišachu, nješmědža hagle šo sašo schčěpicz, ale radscho zyle wotstronicz. Tokscho hacž dwajzólowske wotnohi njedyrbjate šo ženje schčěpicz, dokelž pschi byl-nischej toktosczi rana ženje derje njesahoji. Ženož pola kruschwinow šmědža něšto tokscho bycz. Teho dla woschczěp radscho poboczne hałosy a šamo džiwoje (rubježne) wurostki, je-li maja kšmanoscž k temu. Želi šo hodži, dha móžesch někotre lěta prjedy pschedobrjenja shtom kšetro pschirěšacž, šo by kšmana mčodžina wurostka, do kotrejež móžesch skóncžnje schčěpicz. Šsu na woschczěpijenej wotnosy niže sašadženeho schčěpka hišcže někotre šnadne mjatlišcža stejo wostake, dha njech wone tam kšroble hišcže jene abo dvě lěcže wostanu, prjedy hacž šo zyle wotstronja. Šhiba šo bychu pschegara rostke, a šnano schčěpkam psches to škodžite, dha šo kšetro pschirěžu abo zyle prjecž wosmu.

Te wotnohi, kiž mjeshy dla šwotrěšane a tež schčěpijene njebuchu, te móža šo lěto posdžischo pschedobricz, abo je-li wužitne, tež zyle šwotrěšacž. Tole šo cžini, hdyž ma shtom pschedobrjenych wotnowow hižom doscz. Pschi tajkim pschedobrjenju hodža šo tež wschelake družiny na jedyn shtom naschčěpicz. Psches to šo někajki nowišchi šad kšětsišcho sešnaje, hacž je hódny abo niz. We wjetschich šahrodach trjebaja šo tajke shtomy k woczehnjenju wschelakich schčěpijen-skich mjatlišczow.

Še paš hižom shtom jara šary a wopróchnawy, dha je lěpje, šo šo na měšcže wušopje, wošebje hdyž hižom hewak hubjeny šad nješesche.

Wobalki dyrbja tu kšetro wulke bycz a je tež tu wóš-kowa žakba najhódnišča a najčišczišča. Šlina ženje taš duschna njeje. Wobalka wobwije šo tróščku s koškom, šo ju wětr njemóhč wottorhnycz. Schčěpki teža tu šamo wot šo kšetro twjerdže ša sforu.

§ 10.

Kopulirowanje abo pschiskoženje.

Kopulirowanje so we tym samym času nakožuje, hdhž schčěpjenje. Haj, we samej symje móžetaj so džiwi shtomiš a dobre mjatliščezo pschedobricž. Mjes wschitkimi schčěpjen-
skimi waschnjemi je kopulirowanje to najpschisprawnišče, pschetož shtomiš so pschi tym najmjenje frani, a rana taš

khětse sahoji, so je sa lěto lědom spósnacž. Wschudžom hdžež jenož so hodži, dyrbjato so kopulirowanje nakožicž a schčěpjenje do schčěpa dyrbjato so sahanjecž. Na pódla stejazym wobrasu widziš, we cžim wone wobsteji. Džiwi shtomiš, hdhž je něhdže kaž košak tołšty, so na kožu psches sdónk pscherěsnje. To stanje so blisko wysche korjenja we druhim lěcže po jeho srosčzenju. Potom wosmje so jenolětne wožebnišče mjatliščezo wot runeje tołstoscže, a wone so runjež tež na wopaš a niže jeneho wócžka na kožu srěže. Wobaj srěškaj dyrbitaj byčž jenaš dołhej. Dobre mjatliščezo so hačž na tši woła pschikróšchi. Potom so dobre mjatliščezo na srěšk shtomika počoži, taš so skora na skoru pschiindže. Srěšk dyrbi něhdže zól abo tež kusł dlěšchi byčž. Je džiwi shtomiš tróščku tołšchi, hačž dobre

mjatliščezo, dha ma so pschi pschipočoženju s najmjenscha na to hladacž, so by tola na jenym bołu so skora skory dótkata.

Je paš džiwi shtomiš hiščže tołšchi, dha so wón tróščku na kožu pscherěsnje; potom so wot sdónka hačž k pscherěškei něhdže zól wotrěsnje, a to skora a drjewo. Mjatliščezo dyrbi so potom taš srěšacž, so so derje na ranu sčožicž hodži. K temu so wone skoro taš pschihotuje, kaž pola schčěpjenja sa skoru, ale wone dyrbi hačž do počožy swojeje tołstoscže jašo sšhodženš sarěsnjene byčž, taš so nastaty jasycž pschetołšty njeje a tola duschnje na sdónku šedži. Niž jenož blisko

pschi semi hodži so kopulirovacz, ale tež do samych korjenjom móže so to nakožic. Tež hižom wysoke shtomiki hodža so do trónskich wotnožkow kopulirovacz, jenož so so potom wjazy mjalischczow trjeba. Je pak shtomik hewak wysoki doscz, a ma wón pschi wjerschu prawu sróstnu schwupizu jako srtjedznu hakožku, dha so hnydom ta sama s dobrym mjalischczom sjednoczi. Te tsi woka teje sameje czěrja potom tsi wotnohi jako wjersch. Wischen so najlěpje pschi wjerschu pschedobri. Je so napokoženje radžiko, dha dyrbi so rana wobwjasacz. To pak dyrbi so s kedžbliwoscju czinicz, tak so so wobaj dželej pschewunychoj njebychtaj.

Wobalka wobsteji najbóle se $\frac{1}{4}$ zóla schěrokocho banczika, kiž je s wóskowej žakbu pomasany. Tež wot płatu hodža so pschihódne wobalki nadřecz, a tež papjera so k temu hodži. Mjalischczowe wócžka so ženje sobu sawicz nješmédža. Drusy sažo tež ranu najpriódzy s kókom abo s wótknu wobwija a potom hake wschitko se shtomjazej žakbu wobmasaja. Pschetwjerdže so sawjasanje stacz nješmě, ale khabtacz so mjalischczo tež nješmě. Tola ma so tež na to šwěru hladacz, so njeby žadyn mas na mjeshu mjalischcza a džiwjeho sdónka pschischoť.

Koshladniwy hospodař pak tež hnydom sam spósnaje, so so kopulirowanje hischče na wschelake druhe waschnje wudoknjecz hodži; jenož so so mjalischczo někať na džiwí sdónk pschipožozí. Tajke pódlanste pschewošebnjenje je na pschikad: kopulirowanje na šedko. Kať so to samo nakožuje, to horka stejazy wobras hacž najlěpje wosnamjeni. Tola je tajkemu pschewošobnjenju wjele wjazy čaša trjeba, dokelž dyrbi so jara dohladnje dokonjecz, jeli dyrbi so radžicz.

Mjalischcza móžeja hižom we symje wotkamane bycz, so njebychu pschewjele wóhi abo mjeshy měke a so bychu so potom lěpje pschisřebaťe. Shtóž ma wjele jenolětnych shtomikow, tón móže te same tež we jstwe kopulirovacz. Wošebje to duschna wěz, hdyž je wonkach hrosne wjedro! K temu

ſo ſnano 10 ſchtomikow na raſ do jſtwy woſmu a ſo potom ſa blidem pſchedobrja. Ze potom liczba ſchtomikow pſchihotewana, dha ſo hnydom woſadzeja a ſalija.

Tež we měſazach juliju, auguſtu a ſeptembru hodži ſo kopulirovacž; ale k temu maja ſo potom prawjeſrawe mja- liſchcža teho lěta wſacž. Sa wiſchnje je kopulirowanje naj- pſchiſprawniſche waſchnje, pſchetož wone hewaſ rady žiwizu puſchcžeja.

§ 11.

Wócžkowanje.

Pſchi wócžkowanju ſo wócžko wot dobreho mjaſliſchcža taſ ſa ſkoru dživjeho ſchtomika ſaſadža, jaſo bychu wot natury wuroſtke. S taſkich ſaſadženych wócžkow dyrbja potom dobre wotnohi wuroſcž. Saſadženje mjeſ ſkoru a drjewo ma wjele woſobnoſcžow ſa ſebje. Schtomik ſo pſchi tym jenož maſo rani, a jeli ſo pſchiroſcženje njeradži, dha móže ſo wón hnydom abo tež pſchichodne lěto ſaſo někaſ ſchcžepicž. Naj- lěpje ſo do 1—2 lětnjeho drjewa wócžkuje; tola paſ ſo to tež pola ſtarſchich ſchtomikow cžinicž hodži, jenož ſo maja prawje wjele mjeſhy. Někotry ſad woſebje rady wócžko- wanje ſnježe, jaſo aprikoſy, brěſki, ſlowki a tež kruſchwiny, kiž maja ſo na kwětle a cžertowe jabłucziny wócžkowacž. Potom je tež wócžkowanje tehodla duſchne, dokelž móže ſo wjazy wócžkow na raſ do ſdónka ſaſadžicž, ſ kotrychž potom hnydom kóna abo wotnohi wuroſtu. Tež hodža ſo wócžka do wſchelakiſch bokow dživjeho ſdónka naſadžecž, a pſcheſ to móže ſo ſchtomikej kóna woczahnycž, kaſkuž ju ſchtó trjeba. Woſebje je to wažne pſchi ſchtomikach, kiž dyrbja na ſcženach ſo roſroſcž. Najlěpje ſo niſke ſchtomiki bliſko pſchi ſemi wócžkujaja; dyrbja ſo ſnano wjazylětne pſcheſ wócžkowanje pſchewoſobnicž, dha ſo to najlěpje do kónſkich wotnožkow ſtanje.

Wócžkowanje ſo najbóle wuwjedže we juniju, juliju a tež we ſeptembru. Wone roſſpaduje po cžaſu, hdyž ſaſadžene wócžko wucžeri, do dweju družinow, a to do wócžkowanja na hnydom cžerjaze žiwe abo wotucžene wócžko, a do wócžko-

wanja na sasparne woło. Pšchi přenschim wučžeri woło hižom to šame lěto, pšchi druhim swjetscha haſle na pšchichodne nalěto.

Wot junija hačž wošrjedž julija trjeba šo přensche waschnje, potom paſ to druge, taſ dołho hačž šo škora pušcža. Přensche waschnje njeje taſ duščne, dokełž mčódnje wuroscžena wotnožka njerědko we pšchichodnej symje sašo smjersnje. Pšchi wóczkowanju dyrbitaj mččž džiwi šchtomiſ a tež dobre mjatlišcžo wjele mjeshy, taſ šo škora wobeju derje pušcža. Pšchi wóczku móže skerje kuſt drjewa sawoſtačž, ale dživjemu šchtomikej dyrbi šo škora duščne bělicž. Najlěpšchi čaš sa wóczkowanje šu ransche hodžiny a dny po deščcžiku. Hdyž je wjedro dlěšchi čaš šuche byto, dha šo škora hubjenje pušcža. Šchtóž wjele šchtomiſow k wóczkowanju nima, tón paſ móže je potom někotre dny poſpochi s wodu pšchiliwacž, šo by šo škora potom dušnišcho pušcžata. Ale hdyž je wjedro deščcžikojte, dha šo wóczkowanje tež njeradži, dokełž tehdom njerědko woda mješ škora pšchindže a pšches to wóczko wumoka.

Wóczkowanje šamo načoži šo takle: Někotre dny přjedy operazije, dha šo šchtomiſ wot wšchitkich njepotrěbných hačožkow wuſwobodži. Nětko šo se pšchisprawny mšcžěpnikom do škory překi šarěšnje, a to hačž na drjemo. Šsrjedž tuteho šrěška šo nožik s noweho šastaji a potom šo s nim něhdže zól dele po šchtomiku rěšnje, taſ šo škora tajkale rana we štorje nastanje, kaž łacžanske wulke T. Nětko šo wóczko k sašadženju pšchihotuje. Š temu dyrbišch wošobnišche mjatlišcžo mččž, kotrež ma wjele mjeshy. Wóczko šo šamo njewurěša, ale wołoko njeho dyrbi tež hišcže mały škorowy šchit wostajeny byčž. Šo-pjenko, kiž je hnydom pod wóczkom wurostko, te šo na počojzu pšchirěšnje; potom šo wšchitka njepotrjebna škora wołoko šrěšaneho šchicžika wotběli. Šchicžik šo na to se špěšnym wotcžišcženjom wot mjatlišcža wottorhnje. To je

pač křepre džěto, a šo s czařom njeradži. Je nětko na snuts-
komnej stronje schliczika na měscze, hdžež woło psches skoru
dže, wschitto hřadke a s bělschim drjewjanym wutkom wupjel-
njene, a dže wot tam tež hišcže mača drjewjana nitka dele,
dha je woło strowe a trěbne. Je-li pač na měscze, hdžež
woło psches skoru schliczika pschěndže, mača jamka abo dólczk
widzicz, jako by se jěhku křota byla, dha woło k ničomu
njeje, pschetož jeho dusyka je na mjatlišcžu wiřajo wostača.

Schčěpjenski nožik ma swjetscha na delnim kónčku cženki
koscžowy jashczk abo łopatku. S tuthym šo rosrěsnjena skora
na džiwim řdónku wot horka tróřku wusběhnje, šo by šo
schliczík sařunycz mohk. Dobry schliczík dyrbi horkach runje
s překupscherěřkom na džiwim řdónku mjesowacz, a wot
předy wusběhnjenej džiwjej skory dyrbi wón potom wodžety
bycz, jako wot řšidkow. Je šo sařadzenje radžiko, dha
dyrbi šo řrěnjotwjerdže se lipowym łokom wobwicž; tež móže
šo k temu wořma abo hewař někaiki swjařk nařožicz. Wob-
wicže s mjehčeje wořmy (wořmjana nič) wotdžeržuje s rasom
lěpje mokrotu wot rany. Njepuschča pač šo woło a schli-
czík wot dobreho mjatlišcža derje dořč, dha šo s cženkim
grotom abo lěpje s wořanzu pod schliczík wot horkach na
dele sařědže, a psches to schliczík wusběhnje. Puschčeja pač
šo wóczka pschěhubjenje, dha šo schliczík hnydom tač pschi-
hotuje, šo wón na snutskomnej stronje se drjewom wupjel-
njeny wostanje. Tola njeřmě wón pschi wschěm tym tořsty
bycz, ale tač cženki hacž jenož šo hodži. Haj, někotsi řšto-
misnarjo cži hacle džiwjemu řchtomikej skoru tač njeřřaja,
kaž bě to předy wopiřane, ale woni do řdónka runje tač
řkoženu ranu wurěřaju, kaž dobry schliczík wonhlada, a tón
řamy do njeje pschipořoža. Wschitto potom derje sawježu a
s wóřkovej řakbu samažu.

Schliczík móže pač tež na wopač řkoženy bycz, tač šo
pschi sařadzenju sa skoru jeho kónž horje řkoženy je. Na
džiwim řchtomiku dyrbi pač šo potom překipscherěřk delkach
wuwjescž a dalschi rosrěřk skory dyrbi potom horje řkoženy
bycz.

Mjatlišcža k wóczkowanju dyrbja bycz runje hacle

wotrěšane, hdyž so trjebaja. A temu so wosmu najlěpšce lětnje mjatlišcža, kiž su to same lěto frostke, we kotrymž so wócžkuje. Pšichodne lěto bychu wone dobre schcžěpki k schcžěpjenju a kopulirowanju daše. Jeli so potom schiška dobreho schlicžika dołho selena wostanje, dha je wócžko pšichirostke; jeli so pať kopjeno bórsky wusthnyje a tola wišajo wostanje, dha so pšchemošebnjenje radžiko njeje. Puschcža so nětko hišcže skora, dha móže so shtomiť na druhim měscže s nowa wócžkowacž. Jenož te šrěnje abo šrijedžne woka dobreho mjatlišcža su k wócžkowanju wužitne.

Wócžko so ženje šobu sawicž nješmě. Jeli je schlicžik sa někotre tydženje pšichirostke, dha dyrbi so šekla wobwjaska wotwjasač. Tež dyrbi schlicžik khetro twjerdže sawjasany byčž, ale kthoble niz pšchemjasany, so by wón so duschnje na drjewo džiwjeho sdónka štožik. Šslowki, mandle, kwětke, kruschwiny a jabkucžiny móža so tež do starscheje skory wócžkowacž, ale pola wišchnjow so to jenož porědko radži. Maju so hižom trochu doroscžene, šnano 6—8 lět stare wišchnje do wotnohow wócžkowacž, dha so wotnobi blisko pšich sdónku pšichirěšaju, tať so bychu potom nowu młodžinu hnake. Do pošlenscheje so potom wócžkuje, a wócžka dyrbja so tať sestajecž, so na rjanu kónu frostu. Sawobalka wostanje hačž do pšichodneho lěta, hdyž so džiwi sdónk někotre zóle wysche šašadženeho wócžka wotrěže. Je potom wócžko młodne mjatlišcžo wucžeriko, dha haťle so sdónk bóle blisko pšichirěže, tať so móže rana bórsky šaroscž.

§ 12.

Wšhelake dalishe džěta we shtomowni.

Wobalki schcžěpjenych shtomiłow dyrbja so narěšacž abo tež žyle rosřěšacž, jeli so so shtomiť we nich napinacž počnje; to so druhdy po Janje stanje. Ale wotštronicž so wobwalka ženje přjedy nješmě, přjedy hačž rana žyle nješajije. Šsu wjazy hačž jene mjatlišcžo na sdónk woschcžěpjene, dha so te štabšche wotrěžu, jeli je rana hižom wobrostka. Někotři šahrodnižy wulemja dobremu mjatlišcžu abo schcžěpkej hornjej

dwě wóczzy, hdyž wěscze wjedža, so budže to delnje wočo wucžericy. Poßlensche potom cžim sylnischo roscze. Kónčl schčěpka s wotemrjetymaj wóczkomaj so posdžischo wotrěže.

Jeli so schčěpki duschnu mčodžinu wuhnaše, druhdy 1—1½ kóheža dořhu, dha dyrbja někajku podpjeru dostacž, na kotruž so tróschku pschiwježu. Pola kopulirowaných sčtomitow so wobalka hižom wočočo Jana wotstroni abo tola

narěže. Okulirowane sčtomiki hašle so we nalěcžu drugeho lěta překi wysche saßadženeho wóczka wotrěšnu, kaž je hižom přjedy spomnjene. Mčoda wuroscžena wotnožka pschiwježe so potom s mjehkim kókom k sawostaženemu cžopikej; poßlenschi so hašle pschichodne druge lěto žyle wotrěšnje. Wschitke poboczne hačožki na dobrych sróštných schčěpkach dyrbja stejo wostacž, taš so bychu pomhaše sdónk poßylnicž. Ženož so nadne smědža so

kóžde lěto porjadu trochu pschikrótschicž. Ale wschitke wotnožki, kiž se džiwjeho sdónka niže schčěpjenskeho města někaš wurostu, te dyrbja hnydom wotstronjene bycž.

We druhim lěcže po pschemoßebnjenju dyrbi so hižom na to hladacž, kažke sčtomny chže něchtó wotcžehnjene mčcž, hačž dyrbja bycž wyßoke abo niske. To pčacži, hdyž so sčtomiki blisko pschi semi we druhim lěcže so wojeje staroby hižom schčěpjene. Sčtom, kiž dyrbi posdžischo na saßrodže stacž, tón dyrbi so žyle hinaš woczahnyčž, hačž sčtomik, kiž dyrbi so na scženje roscocž, abo kiž dyrbi hewaš mašly wostacž. Kaž je přjedy hižom horšach spomnjene, dha so we nowišchim cžasju najradšcho sčtomiki bjes kolika woczahnu. Kolik pschezo drohi wostanje a wysche teho hišcže sčtomikej psches to schkodži, so so wón druhdy wo kóš rybuje. Psches rosomne pschirešowanje, kiž so hižom we druhim lěcže sapocznje, dha so sdónk k temu wabi, so pódla potřebneje wyßokoscže tež wužitnu toštosčž dostanje.

To so woßebje psches wostajenje wschitkich pobocznych hačožkow docžaka. Pschetož wjazy so na sčtomiku hačožkow, wjazy ma tež wón liščža, a bohate liščže sčtomik poßylnja.

Prjedy jenož dyš a dyš pschirótschene wotnožki haſle ſo potom wotrěſaju, hdyž ma ſdónk pschi nich tołſtoſcž palza. Wiſchuje tež hjes dalscheho pschirěſowanja woſhlnja.

Jeli je ſo ſchcžěpł abo druge pschemoſebnjenje radžiſo, dha ma potom ſchtomiſ hižom kětro dotho dobru wotnožku. Ta ſama tež ma hižom njerědko poboczne wotnožki, kiž ſu k woczěhnjenju ſylneho ſdónka jara wužitne. Šchtóž pschirodu wobkědžbuje, tón ſo hnydom dohlada, kaſ wona wyſſoſe ſchtomy woczěhnje. Lěto wot lěta te bóle niſke wotnožki ſahinu a woſtkabnu, mjes tym ſo ſdónk woſhlni. To ſamo waſchuje hodži ſo tež pola ſadowych ſchtomikow nałožicž. Srěs pschodobrjenych ſchtomikow, kiž dyrbja ſo jaſo wyſſoſe ſchtomiki nacžahnyčž, ničžo hinaſchi njeje, hačž srěs njeſchcžěpjennych ſchtomikow, kiž je hižom we § 7 wopiſany. Tamne buchu haſle do fróny ſchcžěpjene, tele paſ hižom ſu jaſo maſe mjatliſchěža bliſko pschi ſemi pschedobrjene. Zich poboczne wotnožki ſmědža tež jeno po cžaſu jena ſa drugej pschirěſowane a ſkónčnje zyle wotrěſane byčž. Woſebje na kědžbu dyrbiſch ſdónčzne abo wjerſchne mjatliſchěžo bracž. Pschirěſowacž ſo to ſame ženje njeſmě, khiba ſo je někaſ njeſtrowe. Budže wone pschirěſane, dha drje ſchtomiſ kětro dlěſche nowe ſdónčzne mjatliſchěžo wucžeri, ale te potom huſto doſcž we naſymje njedoſrawi, a duž potom wſchelaka khorofcž na nje pschińdže. We lěſu ničtó ſchtomikam wjerſchki njepſchirěſuje. Kóžda poboczna wotnožka dyrbi taſ dotho pschi ſchtomiku wotacž, hačž ma ſdónk pschi nej tołſtoſcž palza. Taſ po pschirodže woczěhnjene ſchtomiki we ſadowni žaneho kolika njetrjebaja. Jenož někotre družiny kruſchwinow, kiž wob lěto jara dotho mjatliſchěžo wucžerja, potrjebaja někaſkeje podpjeru. Tež ſchcžěpłam, kiž ſu bliſko pschi ſemi wucžerike, móže ſo pschi-hodna ſepjera ſtajičž; hewaſ bychu ſnano ſo wotlemiſe. Ale tajka ſepjera njech jenož jene lěto ſtejo wotanje. Wiſchujam njeſměſch tež ženje wjerſchł pschirěſacž, ale jich poboczne hałoſy budžeja na ſnate waſchuje po lětach pschirótschene. Jim ſ žyła jenož maſo pobocznych hałoſow wuroſcže. Wkóſte worjechi jenož ſnadne poboczne wotnožki wucžerja, kiž móžeſch wotſtronicž, hdyž hiſchěže ſu ſelene a mjehke, hewaſ ſdónk

czerpi. Rastanije so jenož tak dalošo pschirěsuja, so by jich wjerschk wošylnicž móht. Brěski, maruschki a šlowki, kiž dyrbja jako schtomiki woczehnjene bycz, so tež jenož psches nakhwilne podrěšowanje pošylnjuja, kaž je to hižom horkach wopišane.

Lěpje je, so so kóždy schtomik kětro wyšošo woczehnje, wošebje tajki, kiž dyrbi něhdy pschi dróhach stacz. Zablučzi-nam je 4 kóhczowska wyšošoscž wužitna, dokelž so jich hačosy rady k semi šhileja.

Je so wyšošim schtomikam pschi wjerschku wjaz hacž jena wotnožka saschczěpika, hodži so ta, kiž je napošlědk njewužitna, zyle wotrěšnyčž; tola pschi šylnischich wjerschkach móžetaj dwaj schczěpkaj wostacz, dokelž rana potom lěpje sa-žije. Taj dwaj schczěpkaj tworitaj potom s rasom dvě sdóncžnej wotnosy. Ma schtomik we žadanej wyšošoscži jenu jenicžku sdóncžnu wotnohu, s kotrejež dyrbi so kóna woczahnyčž, dha so we tym nalěczu, hdžež dyrbi kóna sroscž, wjerschne mjatlišččo w potrebněj wyšošoscži pschirěže, tak so móža 3 abo 4 wotnožki s njeho wubicž. We pschichodnym nalěczu, hdžež dyrbjač so schtomik pschěšadžicž, dha so pschi tym kóžda wjerschna wotnožka sašo na 4 abo 6 wóczkow srěže. Šsu-li schtomikej šnano wjaz hacž 4 wjerschne wotnožki wubike, dha so te škabsche a njewužitne srasom pschi wuroscženju sanicža. Je potom pschi pschěšadženju jena abo wotnožka tola hiščče škaba, dha srěsaj ju na 2 abo 3 wóczka. Hornje wóczko na kóždej pschirěšanej wotnožžy dyrbi na wjerch hladacz. Je sdóncžna wotnožka (tu wjerschna) kětro šylna, dha móžesch jej wjaz hacž 6 wóczkow wostajicž. Je šnano schtomik jenož dvě pobocznej wjerschnej wotnožžy wuhnač, dha so wonej we pschichodnym lěczu pschi pschěšadženju kětro na kusche srěsatej, tak so s kóždeje něhdže sašo dvě pobocznej hačozžy wubijetej. Tak ma schtomik potom 5 kónskich wotnožkow. Šechze schtomik hižom we schtomowni kčžčž, dha wotrěsaj jemu kčženje a kčženške mjatliščča; hewač wón woškabi.

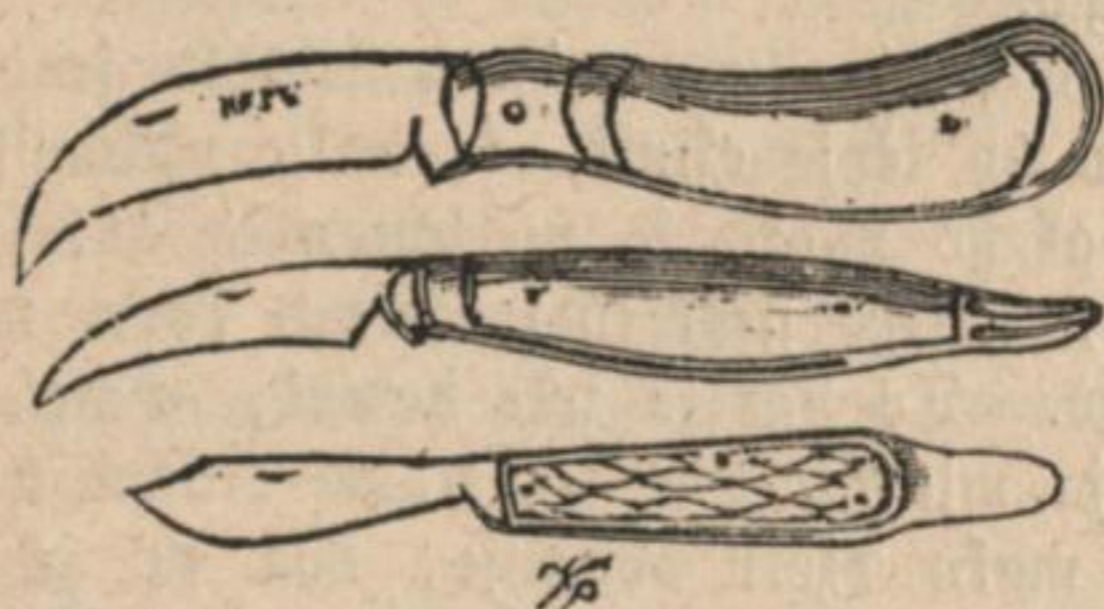
Srěš tajkich schtomikow, kiž dyrbja bóle niske a mače wostacz, je nimale tež kaž prjedawšchi. Tajke schtomiki maja pač wot pschirody šnadny sróst, dokelž šu na šadnjestróstne podkóžki pschědobrjene.

Niske maruški, brěški, kruschwiny a jabłucziny njesteja taž wjele lět we šadowni, ale wone šo swjetscha hižom we druhim abo třeczim lěcžu po pschedobrjenju na šwoje město wošadžeja, hdžež móžeja šo potom woczahnyč, kaž chzedža. Najbóle šo niske sčtomiki psches wócžkowanje pschedobrjeja.

Šechzesč šnano šebi dwěwotnohatu brěšku na šcžěnu woczahnyč, dha móžesč do džiwjeho šdónka (šnano do šlowki) blisło pschi semi s rasom dwě wócžzy šašadžicž; jene na prawy a te druge na lěwy bok. Še jenož jene wócžko wubiko, dha dyrbi šo te we pschichodnym lěcžu taž srěšacž, šo móhkej dwě wotnosy wubicž. Dyrbjaka potom jena teju wotnohow šyl-nišcho roscž, dha njech šo taž dołho bóle k semi šhibnje, hacž budže wot štabšcheje dosčehnjena. Pschi pschesadženju srěšaju šo we druhim lěcžu hłownej wotnosy na 4 abo 6 wócžkow. Dyrbi paš sčtomik hišcže jene lěto na rjadzy štejecž, dha šo jemu potom pschi pschesadženju jenož 4—6 hornich a delnich wotnožkow wostaju (kiž šu s hłownych hałosow wurostke) a te šo na 2—3 wócžka srěšaja. Tele wurasy pčacža ša sčtomiki, kiž dyrbja šo hnydom wot semje na šcžěnu we wofschidłach abo pruhach rošrosčž. Kruschwiny, jabłucziny, wišchnje a šlowežiny hodža paš šo tež jako wyške spalirniki woczahnyč, kiž hake šwoje hałosy wysche delnich wofnow wupschesřecž šapocžnu. Š temu wofnu šo najradšcho štabje šróstne šdónki. Wocžehnjenje a srěš tajkich nasčžěnikow je we jonym šadnišchim stawje dospołnišcho wopižany. Šsnadnišcha šadowa šercžina, jako něšchple, kwětke a lěšne worjedi šo dale jara njepschirěšaju, šhiba šo jara hubjenje roštu.

Wošebje wužitne je we šadowni dwójne podryčže ša lěto, a to we nalěcžu abo tež we nasymje. Wysche teho dyrbi šo wšchitkón njerjad se šadownje wuplěčž, a to šo šašo najlěpje psches šwjerchnje pošopanje wuwjedže. Š najmjenscha dyrbi šo wuplěčže tři rasy ša lěto načožicž. Ščtomiki, kiž šo tola šamo džeržecž njechadža, tym šo něšajki kolik štaji. Wošebje pčacži to wot tajkich sčtomikow, kiž dyrbja wěšty napohlad dostacž, jako sčtomiki na spalir a t. d. Šjadki, na šotrychž małe sčtomiki steja, dyrbja šo pschi šuchocže woftrjepicž. Pschi wobryčžu a wobšopowanju bjer šo na šedžbu,

so njeby dobre schčěpki wottorhač abo sdónki wobodrěč. Tež
korjenjam nješměsch blisko pschińcž. Nasyrna je najlěpschi
ččas sa wobryče we šadowni. Wuplěče njerjada dołonja
šo we lětnim ččasu, a mjes šlabymi abo hustymi sčtomí-
kami dyrbiš k temu ruzy trjebacž; druhdže trjebaj wótru
motecžku. Zeli maja sčtomiki koliki, dha wsmi te šame we
nashymje precž. Dyrbja pak wone psche symu stejo wostacž,

dha spschiwjasuj we nashymje
wschitke sdónki k nim, so šo njemóhke wobschto-
džicž. Sčtomiki dyrbja šo s jenej rjadki pospochi
precž sebracž, tač so je wona skónčnje prófna, a
so šo potom sa druge płody wuwužiwacž hodži.

Sedzescž pak tajku rjadku s rasom sašo sa młode sčtomiki
wutrjebacž, dha wobhnoj ju točsto s jara dobrej pjeršcěžu.

Pschišpomnjenja. Wot tsjoch nožow na wobrasku je
horni sahrodniski nóž, šrijedžny pak nožik sa kopulirowanje, a
delni nožik sa wóčškowanje.

Čseczi staw.

Blahowanje šadowžow we sahrodže a we polu.

§ 13.

Pschihotowanje pjeršcěže, jamy, dalokošcž.

Dyrbi šo šnano nowa šadowa sahroda sačožicž, dha by
najlěpje było, hdnyž mohła šo zyka semja we njej něhdže
čohcž abo dwaj podrycž. Pschełhuda semja dyrbi šo pschi
tej štkadnoscezi pohnojicž. Ma pak šo jara wulka sahroda
sačožicž, abo dyrbja sčtomny na pucže pschińcž, hdžež móžeja
čhětro rósno stacž, dha tež džery abo jamy došahaja, kiž šo
pschi šadženju s dobrej semju wupielnja.

Wurhće jamow ma so khetry cžaf předy řadjenja do-
konjeć. Sa řhtomy, kiž so we nalěcžu řadžeja, maju so
džery hižom we nashnje abo řymje narhć. Semja we nich
potom lěpje přetkaje, dokelž deshcžik, řněh a wjedro k njej
přistup maju. Jako podložk płaczi, so dyrbja jamy cžim
wjetsche a řhěrsche bhcž, cžim hubjenscha wokolna semja je.
Řhěrořoscž je tehodla wřhelaka, 2 abo 4 řohće, a hřubo-
řoscž pak 1 abo 2 řohćaj.

Řhtož dže prózu a semju lutowacž, a tehodla jenož
make jamki narhje, tón by lěpje cžiniť, so hařle řhtomiki
řadžaf njeby. Gusto pak so widži, so so řhtomikej řakoř-
nje mařa jamka narhje, dokelž řebi ludžo řeleny dorn na
řahrodže řařhcž nohzedža. To pak je žyle wopaf, přetož
je wokolo řhtomika semja mjehřa, dha tež trawa duřniřcho
řoscže. Hdž řhtomik mařu džery dořanje, dha so jeho
řorjenje do pobocžnej twjerdej semje řadobhcž nješamóža. Wón
potom jenož řnadnje řoscže a lěta dořho řřaby wostanje.
Jamy so najbóle řulojte wurhja, dokelž řhtomowe řorjenje
tež radu do řoka rořtu. Přchi řhcžu so dobra přerřhcž na
worebite měřto řmjeta, so mohře so potom řorjenje ř njej
řawodžecž. We mokrej řemi nješmėdža so jamy přehřtuboře
řhcž, dokelž dyrbi tu řhtomik trochu wřsche řadženy bhcž,
hač hewař dorn řoscže. Jenož drobnu přerřhcž dyrbiř na
řorjenje řypacž, duž wuřaj ju wot wřhitřich řamusřřow a
druheho njerjada. We mokřinach řadži so řhtomik na dor-
nořtu řupu. Wřhitře řhtomy dyrbja tař daloko mješ řobu
řóřno řtejecž, so by mješ nimi hiřhcže řwoboda byřa, hdž řu
wone dospořnje dorostře. Duž dyrbi so řróřt wřhelakeho
řada a wřhelakeje řřodnořcže řemje řnacž. Po tym so potom
řadženřa řřoži. Wřřoke řhtomy, jako jabřucžiny a řrusř-
winy řmėdža na řahrodach a polach we dobrej řemi řóřno
řtacž 18 řohćow; we hubjenschej 15 řohćow; na hřřřach,
přchi drohach a we řhudej řemi 18 ř.; we dobrej řemi a
cžichich řtronach 20 řohćow; na nahřřch pořdnishich honach
pak 15 řohćow. Šřřódře wřřhje: 15—16 řohćow. Wřřře worejehi a řřřře řařtanje 20—25 řohćow. Šřřři,
marle, řřřřř a a přřřřř 7—10 řohćow. Pořwřřřře řhto-

miki a šadowe kćki potrjebaja 7—8 kobjow; jeli šo pał tež druge šahrodniske wupłody mjes nimi šadžeja, dha dyrbjaj wone 15—20 kobjow rósno stacž. Šad na sezjenje sechze mjeć 6—8 kobjow, winowe pjeŋki pał 6—25 kobjow. Wjensche šadowe kćčki społojaj šo s 2—3 kobjemi.

Štój chze hišćeje někotre lěta, tał dołho hač šu štomiki šłabsche, kraj mjes nimi tež k drugim płodam wužiwač, tón dyrbi s rasom štomiki bóle rósno rošadžeč. Šsamo trawa pod rědkimi štomami radšcho rošče. Wšchi šažoženju noweje šahrody ma šo tež na to hladacž, šo bychu štomny we trójzu hromadže stak. Wšes to nastanu rjane rjady a štomny šebi mjes šobu mjenje kćódka činja. Napohlad tajkeje šadženki je potom kaž tonle wobrašł połaže.

.
.
.

Wošrjedža tyhłe rjadow móžeja hišćeje tež šahpłódne nižše štomny stacž, jako šlowki, ššalzy a t. r. Wjed hač potom wyšše štomny doroščeja, dha hižom šu niške šašče. Štomny, kiž rady wyšše a šylne roštu, te dyrbjake kóždy ras bóle na połnožnu stronu šahrody šadžane byčž. Šdyž šnano potom šadowe rjady wot wječora k ranju wjedžeja, dha by dyrbjak přeni rjad tón najnižši byčž, drugi rjad móže potom štomny mjeć, kiž hižom kufł wyšše froštu a t. d.

§ 14.

Wšelakošć šadowych družinow. Plan žykeje šahrody.

Najprijódzy dyrbi šo špósnačž, kotra družina šadu we tej abo tamnej krajnje rošče. Na płódnu, šrěnjowkóžnu semju šadžeja šo rady jabłucziny. Šsrěnjodobre kruschwinny móžeja hižom kufł šnadnišchu semju dostacž, jenož šo je wona hlubočo mjehka a mjelna. Wone šwoje korjenje rady hlubočo čěrja, hdžež šebi potrjebnu włóhu namałaja. Wiščnje a włóške worjechi najradšcho tróščku na šuchim roštu. K połdnju škoženu hórku, a hdyž tež by trochu šamjenjata była, wone lubje rady křnja. Šslowki pał lěpje runinu

debja, njech tež je trochu mokra. Swonkomne řadźby, kaž mjes polemi a pschi pucźach, dyrbja řo bóle s jabłuczinami pořadźecź, a niz s kruschwinami; a wysche teho njech řu to bóle pósdujesrawjaze družiny. Jabłuka dlěje traja, ale saźne kruschwy rady paduschi sesběraju. Mjes polemi cźinja te shtomy najmjenje schkody, kiź bóle wyřořu řónu cźerja; to řu kruschwiny a wischnje. Na symne měřta dyrbi řo twjerdy řad řadźecź, kiź lohzy njesmjersnje. Wořobnischi řad řłuscha do domřkeje řahrody, a tón najbóle mjehki dyrbi tež najbóle cźopky blecźk dostacź. Brěřki řařłuźa najcźoplischu řcźěnu, lěřhne worjehi pař s řłódnym řutom řa lubo wořmu.

Pschi wuřwolenju řadowych družinow dyrbi tež řo na to hladacź, hacź sechze něchťo řwój řad řam pschetrjebacź, abo hacź dyrbi tón řamy na hermanř rořwoženy bycź. Kotraź družina řo najradřcho řupuje, wot teje maju řo najwjazy shtomow řadźecź, wořebje hdyź wona tu hewař derje tyje. Tež móźeja řo rjady se wschelakimi řłodami pořadźecź, tař řo řchěrořokrónske jabłucziny mjes wyřořokrónskimi kruschwinami řteja. We małych řahrodach włóřke worjehi wjele ruma řtjebaja, tehodla njech řo radřcho na dwór abo do drugeho řuta wořadźeja, hdyž móźeja řwoje hařosy daloko rořřchěricź. Šadowe řerki, jako řwětle a lěřhne worjehi řo rad mjes řadowe rjady njeřadźeja, ale wone řłuscheja bóle na boři a do řutow. Řahodłaty řad lěřje we domřkej řahrodzy tyje, hacź mjes wyřořkimi shtomami. Psches to, řo řo řnano řłowokořo mjesow prawje wjele niskich řadowych řerřow nařadźeja, dostanje řahroda rjenschi a bóle naturřki napohlad, a je potom bóle na rjany pař podobna.

Na pucźach a drohach dyrbi řo tež najbóle tajki řad řadźecź, kiź we jenym cźařu řesrawi. Tař řo wjele pařenja wulutuje, a dźěko wotřchcźipanja řpěřchnišcho řa řobu dźe. Na polach řo jenoź tajki řad nařadźecź hodźi, kiź po řnjach řesrawi. Na polach shtomy radřcho rořtu, hacź na řelenej řahrodźe, dořelź řo tam rola huřcźišcho wobdźěła a wobhnoji.

Řódlu wopiřane twjerdsche družiny řo tež wořebje řa nařchu řrajinu hodźa, dořelź wschudźom tyja. Pschi wschěm tym dyrbja řo pař tež wořebje te dobre družiny řadźecź, kiź řu

hižom jašo wošebne snate, a kiž hižom we wołnošczi bušch-
nje rostu. Tajke jabłucziny: Symiski borsdorfar, lětni, nasymski
a cžěski borsdorfar; kasselska reinetta; kanadska reinetta; granat-
reinetta; charpentinreinetta; franžowska schěra reinetta;
škotožokta reinetta; němska škota reinetta; safranska reinetta;
muschotowa reinetta; grafensteinske jabłuko (jenicžki twjerdy
rjapacž); běty schčěcžinar; žokty schčěcžinar a cžerwjeny
schčěcžinar; pólski pawlinar; pigeon abo cžerwjeny hołbjowž;
Wintersteinski; pólške papjerne jabłuko; bohnowe jabłuko;
annanaske jabłuko; sajeczi nóšl; luičenjabłuko; Warrasch jabłuko;
astrakanske jabłuko (lěcžne); dobry winar; pižane schwónske
jabłuko; jendželska symiska škota parmäna; pižana (šmuschkata)
lěcžna parmäna; champanski winar; cžerwjeny symiski kar-
dinal; cžerwjeny symiski Nambour; wulki cžerwjeny nasymini
faros; pariski Nambour; žokty Gulderling; papagui-jabłuko;
seleny Siebenschläfer; pižany malenar (gestreifter Himbeer-
apfel); danzigar; jendželski rjapacž; róžowzar (bentleber Rosen-
apfel); fisonkar (Beilchenapfel) zc.

Kruschwiny: muschkatelska kruschei (wowšniza); pětrowa
kruschej (Petersbirne); knjejska kruschej (Zunferbirne); kras-
nowka s Charneuse (Röstliche von Charneuse); muskatolong
(Muskatolong); grumkowska selenza (Grumkower Winterbirne);
rjetkowska (Rettigbirne); maruschka (Margarethenbirne); schkleń-
czanka (Glasbirne); jejowka (Sommereierbirne); lěžna kruschej
(Waldbirne); byrneblank (Birneblank); romska schmatzowska
(römische Schmalzbirne); napoleonowa butrowka (Napoleons-
Butterbirne); champanska winowka (š džětanju wina, Cham-
pagner Weinbirne); arska puntowka (Aarer Pfundbirne);
alexandrowka (Alexanderbirne, wulki pšód); a hišcže wjele
druhich dobrych družinow bergamotow a blidowych kruschwi.
(Bergamotte und Tafelbirnen). Pšes pódłanske němske mjeno
móžesč šebi tele družiny pola šahrodnikow škasacž.

Słowcžiny a wišchnje: Wšitke družiny cžornocžerwje-
nych wutrobicžkow (Herzkirschen); mejske wišchnje, krynpotaki
(Knorpelkirsche) a wšchelake křake wišchnje a wišle. Rny-
kacžki, marle, wšchelake Reineclaude, włóske šlowki (Italieni-
sche Zwetschen), cžerwjena jejowa šlowka (rothe Eierpflaume),

maruschlewa flowka (Aprikosen=Pflaumen), knjejska flowka (Prune de Monsieur, Herrenpflaume), kralowska flowka wot Toursa (Königspflaume von Tours), a hišćeže wjele dobrych družinow mirabellow atd.

§ 15.

Pščešadženje a pšchirěšowanje schtomikow.

Sdnyž je schtomič we schtomnizy tak daložo dorostk, so dyrbi šo pščešadzić, dha dyrbi šo to na město stacž, hdžež mohł wón potom šwoje žiwe dny stejecž. Pšchi wurycžu ma šo na to hladacž, so šo njebychu khróble žane korjesčki franike; duž šo wone ženje s mozu wutorhnyčž nješmédža, ale s kédžbliwosežu dyrbi šo semja wołoko nich wotštronicž, so by prawje wjele korjenjow pšchi sdónku wostačo.

Schtóž sechže schtomiki kupicž, tón dyrbi šwěru na to kédžbowacž, so bychu runje s tajkeho kraja a s tajkich stro-
now byče, na kajež dyrbja wošadžene byčž. Schtomy s dobrego kraja potom hubjenje na khdšchim tyja. Na wopač to škerje dže. Pšchiindu schtomy s daloka šem a šu šnano potom trochu pščešknjene, dha dyrbja šo wone přjedy šadžby s wložnej pšeršcžu pšchikryčž, abo tež 24 hodžinow do wody stajicž. Šsu pač wone smjeršte, dha dyrbja šo na khdódne město položicž, so móhče s dobrej khwilu rostacž.

Přjedy hacž šo schtomič pščešadži, dha maja šo jemu jenož te korjenje pšchirěšacž, kiž šu někač ranjene. Pšchi tym šo schtomič s korjenjemi k šebi wobrocži, a potom šo na kožu k šebi pšcherěšnje, tak so je rana do semje dele škožena.

Pšchirěšowanje kronsčich wotnožkow šo po bohatošcži korjenjow škožuje. Še schtomič bohaty na korjenjach, dha šo jemu kóna mjenje pšchirěže; ma pač mačo korjencžkow, dha šo kónšte wotnožki bóle pšchikrótscha. Bychu šo jemu pšchi šnadnych korjenjach wjele hačožkow šwostajake, dha šo wón sežiwič njeby. Pšchirěšanje kónny ma šo načožicž, pšchetož wošebje přeni czaš po pščešadženju njemóže we poměrje šnadny korjen dołhi sdónk a hišćeže wjele wotnožkow šđer-
žecž. Najbóle šo wjerščne hačožki na 3—6 wołow pšchi-

rěžu, sa tym hacž je sđónk tołsty a korjenišcězo bohate. Esu wotnožki pschi wjeršcku štabe, dha šo na 3 woła, šu paš šylnišce, dha šo na 4—6 wokow pschirěžu. Ma wjeršck wysche šrjedźneje hačosy hišcěze 3 abo 4 druge wotnožki, wot kotrychž šnano je jena abo druha štabšca, dha šo ta štabšca na mjenje wóčkow srěže, hacž te šylnišce, šnano na 3 a tamne na 4—5 wóčkow. Štaba wotnoha taš te šylnišce we sróstu doščehnje. Pschirěšk šo najbóle taš stanje, šo je hornje abo nětk pošleńšce woło k njeju škožene. Ma paš króna hewaš někaški smólk, je wona šnano jara jenobóczna, došelž wotnohi někaš na jenej stronje steja, dha móže šo tež wjeršck hinaš srěšacž. Tudy šo potom taš rěže, šo je pošlenje woło škóncžnje na tón boš škožene, hdžež dyrbi nowa wotnoha prošny rum wupjelnicž. Wšcitke poboczne hačožki dyrbja šo pschi pschěšadženju šchtomikej šwotrěšacž, taš šo ma wón wysche wošrjedźeneje krónškeje wotnožki, kiž šo na 6—8 wokow srěže, hišcěze jenož 3—4 druge krónške mjaštlíšcěza. Hdž wšcitke 4—5 mjaštlíšcěza kaž mutel roštu, dha ma króna rjany napohlad. Wkóškim worješchinam šmědža šo jenož wšcitke poboczne wurostki přjecž srěšacž; króna šama paš nješranjena woštanje. Worješchiny maja tež husto jenož jedyn sđóncžny korjen abo cžop, wošebje šu husto bješ drobnych korušckow; tehorunja pobrachnu druhdy kruschwinam cženke šrěbate korjenje. Tajke šchtomy šo hubjenje pschimnu. Hdž šo jich hłowny korjen š někaškej starej wošmjanej lapu, kiž je we hnójnizy womacžana, wobwije, dha jim potom lóžšcho šrěbaze a drobne korušcki wučěrja.

Hdy maja šo šchtomiki šadžecž? Šeli je wjedro miše, dha móže šo wot šrjedž oktobra hacž do šrjedž meje šadžecž. Našymnje šadjenje je lěpsche, hacž nalětnje. Wošebje sa wišchnje a hewaš sa druhi šad na khusšcei semi je našymnja šadžba najwužitnišca.

Še nětko wšcitko k šadženju pschihotowane, dha šo wuryte jamy hacž na $\frac{3}{4}$ š dobrej semju wupjelnja. Dorn kóždy ras na dno teje jamy pschiúdze. Šoš dyrbi hižom přjedy do jamy šabity bycz. Nětko šo šchtomik wošrjedža blisko ke tokei šadži. Korjenje dyrbje šo dušchnje róšno wupšchestrjecž

a najlěpscha semja ma ƚo na nje naƚypacź. Wschi ƚadźenju dyrbitej dwě woƚobje bycź, jena ƚypje drobnu pjeršcź na ƚorjenje, druha paƚ pšchi tym pšcexo sčtomik tróšcƚu potscha- ƚuje a wusběhuje, so by ƚo pjeršcź lěpje mješ ƚorjenje pšchi- lehnyta. Esu potom ƚorjenje 3 zóle s pjeršcźu poƚypane, dha ƚo lehko poteptu abo, jeli nusno, saliju. Na to ƚo zŷta jama bóle a bóle s dobrej semju wupjelni. Wtody sčtomik dyrbi na poƚ ƚohcźa do semje saƚadźeny bycź, tola wotwiƚuje niƚsche abo hčubšche saƚadźenje wot wjetschej abo mjenschej wulkosčze ƚorjenjom. Hčubšcho paƚ wón ženje ƚadźeny bycź nješmě, hacź je prjedy staƚ. S teho je widźicź, so ma ƚo wón pšchi saƚadźenju do jamy s najmjenscha $\frac{1}{4}$ ƚohcźa wysche ƚadźicź, dokelž ƚo semja hišcze tola radži, hacź runje je sa- lata a tróšcƚu poteptana. Ze semja kětro ƚrěnja, dha ƚo pšchi nalětnej ƚadźbje ženje na salecze sabycź nješmě. Skóncźnje ƚo do pjeršcze woƚoko sčtomika někaƚke wuƚobjenje sežini, taƚ so woda njemohta wotbězecź, hdyž ƚo desčcźuje abo pšchilwa.

We hlinjanej semi ƚo sčtomik hafle salije, hdyž je hižom zŷle woƚadźeny. We mjelnischej semi paƚ ƚo hnydom saliwu, hdyž ƚo ƚadźa. To ƚo takle stanje: Hdyž sčtomik woƚrjedź jamy na dobrej semi steji, dha ƚo potom, ƚaž bě horkach spom- njene, dobra pjeršcź mješ a na jeho ƚoruschki natróšchi; potom ƚo woda s krjepjowu na pjeršcź nalije. Na to ƚo saƚo wjazŷ pjeršcze do jamy a na ƚorjenje naƚypje, a sdo- bom ƚo tež pokrjepi. Wschi tym dyrbi ƚo sčtomik ƚoždy ras mjenje a mjenje tšcascź a posběhowacź. Sateptanje je nětko njetřebne. To a wono ƚo taƚ doƚho cžini, hacź je jama poƚna. Maja ƚo sčtomiki daloko póƚtacź, dha je tež duschnje, hdyž ƚo wone nóž prjedy s ƚorjenjemi do wody, abo hišcze lěpje do bahnišcźa staja. Wone potom na pucźu taƚ jara nje- pšchewusłhnu. Na tonidkach ƚo žane abo jenož niƚke jamy cžinja, a sčtomik dyrbi ƚo tu na maƚy kholm abo kupu wo- ƚadźicź. Tež na skłojtym polu njemóže ƚo jama rycź, ale dyrbi ƚo hromada dobreje pjeršcze naƚypacź, na ƚotruž mo- žesch sčtomik ƚadźicź. We lětnim cžasŷu dyrbiš tajku horku se ƚtanjom abo s dornami pšchirycź, so njeby pšcheshnyta.

Maja pak sahony, na kotrež dyrbja so shtomy šadžecž, jara nahŕy wotwiš, dha dyrbja na měsceže taŕ hŕubofo šadžene bycž, kaž prjedy we semi težachu, hewaŕ bychu korjenje poſdžišcho jara niŕko težake. Wužŕobina pſchi shtomiku dyrbi potom taŕ ſtožena bycž, so by so we njej woda ſhromadžika, liž druhdy ſ hory dele běži. We jara ſhudej semi dyrbjate so jany prjedy šadžby ſ pſcheležatym hnojom wuhnojicž; ale na korjenje hnoj pſchiincž njeſmē.

Kak maja so shtomiki pſchiwjaſowacž? Ze shtomik po ſaſtarſkim waſchnju woczehnjeny, dha wón koŕ trjeba, liž hacž pod trónu doſaha. Shtomiki pak, liž ſu na bóle naturſke waſchnje kubŕane, kaž bě horſach wopiſane, te žaneho doŕheho kolika njetrjebaja. Dolež ſu wone we ſdónku delſch wjele toſſche, hacž pſchi wjerſchu, dha wone po prawym žaneho kolika trjebacž njedyrbjeli. To tež trjeba njeby byŕo, hdy bychu shtomiki hnydom ſe ſornow na tym ſamym měsceže wuroſite a doroſtke, hdžež bychu cžaſ žiwjenja ſtejo woſtate. Wone pak so ſ wjetſcha we ſadowni woczahnu a potom pſcheſadža. Na nowym měsceže njeſamóže korjen hnydom wužitnu mnohoſcž koruſchŕow wucžericž, liž bychu jemu a ſdónkej nuſnu twjerdoſcž daſe. So njeby shtomik woſebje přenje a tež druge lēto wot wichora tam a ſem ſhabŕany byŕ, dha so jemu dwa j kuſchej kolikaj ſtajitaj. Kolikaj trjebataj ſe ſemje jenož $1\frac{1}{2}$ ſohcža težecž. Pſchi semi dyrbitaj kóždny $\frac{1}{4}$ ſohcža wot ſdónka ſdalenaj bycž; wobaj mjeſ ſobu potajkim $\frac{1}{2}$ ſohcža. Horſach pak ſmē so kolik wot shtomika jenož 3 zóle ſdalicž; mjeſ ſobu potajkim 6 zólow. Jedyn teju kolikow dyrbi na tej ſtronje ſtačž, ſwotkal najwjazy wētrów pſchiindže, a tón drugi jemu ſ napshecžywa. Na polach so pak najradſcho tſi koliki ſtaja. Shtomik ma potom pſchi woranju a t. d. wjazy ſakitanja. Koŕy, na kotrychž so shtomiki pſchiwjaſaja, dyrbja bycž žyle hŕadke; woſebje je to nuſne, hdyž so jenož jedyn kolik trjeba. Na njerunych a ſuŕatych koŕach so shtomik rybuje a pſches to hroſne rany na ſdónku naſtanu.

Wjaſawy wobſteja ſ wjerbowych witkow, ſe ſŕtomy, liž je ſ witkami abo ſ bornizu pſhecžehnjena. Shtóž jenož ſ witku wjaſa, tón wutyſaj měſto wobwjaſanja ſ mochom abo ſ

džěkom, so njeby witta shtomiš pscherěsała. Načoži so jenož jedyn kolik, dha so swjast napokoži kaž ležaze wožom ∞. Načožitaj pak so dwaj štabschej kolikaj, dha so wjasawa trochu hinaš pschicžini, šnano tafle∞∞; psches šrijedžnu šeflu pschińdže shtomiš, a pobocznej težitej na kolikach. K temu trjebaj dvě witzu. Takle steji delni džěl shtomika twjerdže, a jenož swjerchni budže wot powětra tam a šem šhiblowany. Korjenje móžeja potom we měrje roscž, a sa krótke lěta šmětaj so kolikaj hižom wotstronicž, mjes tym so jenotliwy koš njerědko 12 lět dołho stejecž a so husto wobnowicž dyrbi.

Wysche wscheho teho dyrbiš na městach, hdžež sajazu a wowzu pschińdu, shtomiki 1—2 łohcžej wyšoko s czerninu wobwicž. Czernje pak tež shtomiš rybowacž nješmětža. Se štomu so shtomikowy šdónk ženje wobwicž nješmět. Jenotliwemu košej šmět so hašle šdónk sa někotre tydženje twjerdšcho pschiwjasacž, hdž je so semja we jamje zyle šadžiła. Šadžba wschitkich druhich šadownych shtomikow a šercžkow na tych šamnych podložkach wotpoczuje, kiž hižom šu horkach wopomnjenje; ale jich pschirěšowanje je trochu hinajšche. Pschi šadžbje niskich šadowzow dyrbi hišcže so wjazu dobreje pjeršcže načožicž, hač pola wyšokich shtomow. Zyle blisko k scženje so žadyn shtomiš wošadžicž nješmět, ale wón dyrbi s najmjenšcha 4 abo 6 zólow wot njej stacž; tola móže horni džěl šdónka bóle scženje pschiskoženy bycž, tak so mohče so wotnobi na nju lěpje pschiwjasowacž. Korjenje dyrbja tu wot murje přecžku hič; jeli so murja pschekuboka njeje, dha tež rady spody njeje frostu. Wošebje cžinja to winowe pjenki.

Schtwórty staw.

Wothladanje šadownych shtomow po jich šadžbje.

§ 16.

Dalsche džěła na starhch a mlodhch shtomach, pschirěšowanje, cžiscženje, womłodženje a hnojenje.

We přěnim lěcže šadžby so dale ničzo cžinicž njetrjeba, hač jenož pschi wulkej šuchocže někotre rasy šětro pschilowacž.

Ze semja šłaba, dha móže šo do wody něšyto hnojny na-
měšecź. Tež nješmě šo semi wołoko sčtomika saroscź dacź,
ale trawa dyrbi šo husto doscź wuplěcź, a we našymje a
pšichodnym nalěcźu dyrbi sčtomik wobkopy bycź. Teho-
runja dyrbja wsčitke swjasłi we dobrym rjedže bycź. Wurostu
na šdónku šnano hišcže nětko dźiwje wurostki, dha dyrbja
šo wone hnydom wotštronicź.

We přenim nalěcźu po šadźbje na šahrodu abo druhdže
dyrbi sčtomikowa kóna šašo pšchirěšana bycź; tehurunja
tež w druhim a třeczim. Šaj, pšchirěšowanje dyrbjašo šo
poprawym hač do ščesteho lěta načożicź. Ale lětnje mja-
tlisčcža šmědža šo s kóždym lětom mjenje a mjenje pšchirě-
šacź, a ščeste lěto šo jim jenož mały swjerchny kóncźk wot-
rěšnje. Mjatlisčcža, kiž hnydom po šadźbje s pšchirěšowanym
swjeršchnym wotnožkow wurostu, te dyrbja šo we pšichodnym
nalěcźu něhdže šašo na 4 abo 5 woła pšchirěšacź. Pšchirě-
šane wotnožki potom s noweho mjatlisčcža cžerja, a te dyrbja
šo potom we druhim nalěcźu šašo na 6 abo 7 wołow pšchi-
rěšacź, a tak dale hač do ščesteho lěta. Ze šnadź nětko
jena abo druga wotnožka šłaba wostała, dha šo wona bóle
na kúsche srěže, hač te tołšche. Tež na to dyrbišcž kědžbo-
wacź, hač dyrbi wotnoha tu abo tam škožena bycź, ša tym
dyrbi tež potom swjerščne woło horje, dele, na prawy abo
lěwy bok škožene wostacź. Wotnožki, kiž maja hižom we
druhim abo třeczim lěcže pšodowe pupki, dyrbja šo tež wot-
rěšacź, a jenož wot ščtwórteho lěta šem šmědža stejo wo-
stacź. Tola móžesč tež sčtomej po druhim pšchirěšowanju
roscź dacź, kaž wón sedže, a njetrjebasč jón hač do pjateho
lěta šrěšowacź. Wón tak tež derje tyje.

Wošebje maja šo paš wsčitke te hačožki wutupicź, kiž
bychu šo pšchi dalschim roscženju wo druge šylnische rybo-
wate. To pšaczi najbóle wot tajkich wurostkow, kiž do wo-
šrjedź kóny rostu. Rostu paš šašo druge wotnožki jara š
semi dele, dha šo te tež šacžerja. — Wišcnje, wšoske worje-
šciny a kštanije šo po šadźbje dale wjazny njerěšaja, ale jenož
někajka hačožka, kiž jara njeprawje roscže abo steji, ta šo
wotrěže. Nětko roscže sčtomik wješele dale a dostanje kšasny
napohlad.

Dalšce rjedjenje a cziscjenje shtomow wobsteji w tym, so so jim kóždolětnje wschitke suche abo khoré hačosy wotrěsaja, a tež moch a seskhnjena škora dyrbitaj byčž wotstronjenaj. Mochowina sdónkej a hačosam mješ druhim tež tehodla schkódži, dokelž so pod njej wschelaka njerodž sakhowa.

Pschi rjedjenju wotrěsaja so 1) wschitke suche wotnohi, hačosy a rosčochi, 2) wschitke pschehuste a so kschizowaze wotnožki, 3) hačosy, kiž do wosřjedž kóny rostu a na hromadže leža, 4) khoré a pschěškabe hačožki, hdyž so jich město wot šylnišich wupjelnicž hodži, 5) wschitke schwižne schmutlizy, kiž šnano s toksich wotnohow wučěrju, je-li šu pschi wotmłodženju sestarijeneho shtoma njepotrjebne, 6) wschitke wotnohi abo hačosy, kiž jara k semi wišaja abo druhim shtonom do kóny rostu. Młode shtomiki dyrbja so kóžde lěto pschehladačž, ale pola starych je to jenož kóžde 3 lěta trěbne, hdyž přjedy khwila njeje. Ze-li wjedro kmane, dha móže so wot nashymja hačž do nalěčža na shtomach džětakž.

Najšprawnišchi čas k wurěšowanju shtomow je nashyma. Ze hiščeže potom něšto lišča na shtomje, dha je hnydom widžicž, hdyže je někajka sucha abo schčžudrawa wotnožka; tež so potom lěpje spóšnaje, kotre hačosy pschehuste rostu. Shtomej tež tehodla nashymnje pschirěšowanje mjenje seskódži, dokelž tehdom mješhu njeshubja.

Sšylnišce hačosy so se shtomowej piklu wotrěžu, a to blisko pschi tokschej wotnosy abo pschi sdónku, jeli dyrbi hačosa žyle přjecž pschičž; někajki šochor stejo wostacž nješmě. So pak so škora njeby wobodrěka, dha dyrbišch wotnohu najpřjedy wot spody podrěšacž. Nanu dyrbišch s wótrym nožom wobřěšacž, so mohka kětsišcho sahajicž. Šškabe hačožki wotrěž s nožom, šylne móžesch tež s wótrej šekeru wotrubacž. To płacži wot suchich wotnohow.

Kóždu ranu samasaj abo sawobal se shtomowizu (shtomowej žakbu). Najtunišcha žakba sa shtomy je kamjěntnowuhlowy mas. Njesamaže so rana sahe doščž, dha drjewo hnicž pócjnje; tehodla dyrbi tež so wjazy ras pospochi masacž.

Dyrbi so někajkeje pschicžiny dla pschi shtomje druhdy jena strowa a toksa wotnoha žyle wotrěšacž, dha je pak tež

tu wjele lěpje, hdnyž so to na jedyn ras njewuwjedže. We tajkim padže wotrěsaj wotnohu najprjedy jenož hacž do pokojy; ale wostaj pschi sbytknej pokojy hišćeže tójschto mjensich wotnožkow. Wostajena pokojza budže drje psches maže wotnožki pschi žiwjenju sdžeržana, ale jejny strowy fróst budže sadžeržany. Wona nětko porujo druhim škabscha wostanje, a na měsće, hdžež wona se sdónka abo s drugej šylnischej wotnohi wustoczi, nastanje woběženza, a tač so sda, jako by wotnoha we njej težaka. Pschichodne nalěczo so wona potom zyle wotrěsje, a rana bórny sahoji a saběži. Zeli pač je hačosa pschetoksta, dha dyrbi so dvě lěče pospochi pschirěšowacž, so by tola porujo druhim hišćeže bóle woškabnyta, potom hačle so zyle wotrěže.

Schtomowa pička dyrbi byčž na hornim kónzu bóle wuska, tač so by so s njej tež mjes huste wotnohi sajěčž hodžiko. Nóz, kiž so pschi wobřěsanju schtomow trjeba, dyrbi měčž kónčojty na šerp podobny brinč.

Wtósčim worjeschinam so rady šylne wotnohi njewotrěžu, dokečž rany hewač skoro ženje njesahojja. Dyrbi pač so to stacž, dha načož prjedy spomnjene waschnje. Tehorunjecža so wischnjam rady šylne wotnohi njesřěsaju.

We mokrych stronach rady moč na schtomach roscže a tón dyrbi so wošebje we nalětnim desččikowym cžasju wotstronicž. Na mčodnych schtomach so moč s ruku abo se schčžěrku wotrybuje, na starých pač s krumjazej schrosu abo hewač s něčajkim drapadčom. Pschi tajkim wotrybowanju so tež pódla wjele schčódnych pschelašanzow a jich ječka skaža. Wotdrapany njerjad dyrbi so spalicž abo hčuboko do hnoja sahrjebacž, hewač wschelača njerodž sažo roslěse. Hacž na selenu skoru so schtom ženje wudrapacž njesčmě. Zeli schtom dočhe lěta nječčódny wostanje, dha dyrbi so sa tym šlědžicž, na cžim to leži, a potom dyrbja so šřědki načožecž, čotrež nječčódnosčzi wotpomhaja. Wostanje sdónč něčajkeje pschicžiny dla ščaby, dha so jemu skora na polččuboke narěže. Schtomy, kiž hubjene pčody nječu, so pscheschčžěpja. Druhe so sažo na to waschnje womčodža, so so jim sestarjene hačosy wotrěsaja, so by jim nowa mčodžina wubiča. Pošlěnscha so

potom wocžehnje kaž pola młodeho sčtomika. Njerědko je wurost mnoheje młodžiny ja sahrodnika pokaska, so dyrbi wón staru kónu wotrěsacž. Na jedyn ras pał so potom tež wschitke stare hałosy wotrěsacž njesmědža, ale někotre dyrbja hišcže lěto stejo wostacž, so by włoha we sčtomje lěpje běžata.

Wschitke sčtomny so njedadža jenaf duschnje wotmłodžicž. Wošebje pócžnjeja słowki hižom po džešacž lětach trochu njeplódne bycž, a duž dyrbjeli so jim wołoko 12. abo 15. lěta kóždy ras stare wotnohi wotrěsacž. Wot jabłuczjinow tež někotre družiny sahe sestarja, a potom mačo a snadne plódy pschinjesu. Tajke družiny tež ženje jara wulki a bylny sdónk njedostanu. Sahe sestarja někotre reinetty a kalville, jako muskatreinetta, orleanska reinetta, kasselska reinetta a jendželski symski stótnik atd. Wot kruschwinow pschesahe sestarja družina běłych a schěrych butrowkow, napoleonska butrowka (Birneblanf) atd. Słódke wischniny wotmłodženje njesnješu, ale křalzy potom cžim wješelscho rostu. Brěški smědža so žyle wotmłodžicž. Aprikosy a słowki móžeja so tež wotmłodžicž, niz pał na stare wotnohi, ale bóle pschi wjerschu. Niske ostheimske wischnje smědža so skoro žyle pschi semi wotrěsacž, a wone tola sašo wubija. Wotmłodžicž dyrbi so sčtom we symje abo sažnym nalěcžu. Sčtomny pał dyrbja potom tola težko mozy měcž, so mohče nowu młodžinu wucžeriež; nimaja wone tu, dha je lěpje so so wufopaja. Dobre lěscže worjedi so psches to wotmłodža, so so jim sestarjena njeplódna kercžina blisko pschi pjeńku pschirubje.

Sčtom tež so psches wobnojenje wobnowi. Steji hižom sčtom wjele lět na jonym měsće, dha wón po cžasnu wschitke žyrobne wutki kółowołoko šebje se semje wufřeba. Naposlědk tam dobre wutki wjazy njejšu, a wón pócžnje woštabicž a hincž; jeho róst je satorhnjeny. Kółowołoko pjeńka dyrbi so nětko semja s dobrym hnojom podrycž, a to někotre lěta pospochi. Wjetšchi sryty blał je, cžim lěpje je, a móžeja so na njón wschelaše sahrodniške plódy křwilu wošadžecž. Drušy sašo pschiliwaja šwoje šłabe sčtomny we symje abo tež hižom nasymje se hnojnu. Tež móže so hubjena pjeršcž wot

schtoma wotrycź a sa to dobra pschisypacź. Ssnadny šad pať šo najbóle zyle wotstroni a sa to šo lěpschi nařadźa.

Nělotre lěto šo šad tať bohacze radzi, šo sedzedza šo njerědko hačosy slemicź. So šo pať to stało njeby, dha dyrbja podpjeru stajene bycź. Wiša šnano kruschwinowa wotnoha potna šadu a šhibuje šo jara t semi, dha dyrbi šo posběhnycź a t šylnischej wořrjedźnej wotnosy pschiwjasacź. Tež móže šo t sdonkej šylna a dołha žerdź pschistajicź a pschiwjasacź, kiž wysche shtomoweje kóny dořaha. Š tutej žerdzi pschiwježu šo wschitke czežko a šhibnjene wotnohi se powrjestkami, šwitkami abo se schtrykami. Druhdy šu wotnohi šamo na šebi jara czežke a hroža šo wottorhnycź, wošebje tehdom, hdnyž hižom je shtomowy sdonk wuhnity. Chzesch tajki shtom dlěhe sđeržecź, dha scziń mjes wotnohami drjewjane abo želesne překusche. Srawy šad nješměsch njelepje wottorhacź, ale mjatlischcza dyrbja šo pschi tym na ředźbu kracź.

Njerědko šo psches wschelake pschicžiny stanje, šo tu abo tam shtom we rjadach šahinje. So potom napohlad njeby hubjeny byť, dha dyrbi šo hnydom nowy shtomiť na tořamo měšto stajicź. Ze wotstronjeny shtom hišcze młody byť, dha móže šo ta šamřna družina tam sařo wořadźicź. Ze pať tam shtom hižom lěta dołho stať, dha je lepje, šo šo někajki drubi płodowy tam šadzi. Stejesche tam jabłuczina, dha šo potom kruschwina wořadzi abo na wopať. Dyrbi pať tam rjaneho porjada dla tón šamy šadowz řadženy bycź, řaž tam přjedy běšche, dha šo wschitka stara semja wurhje a sa to zyle nowa do jamy nařypje. Druha jama pať dyrbi wjetscha bycź, hač přėniřcha běšche.

§ 17.

Wothladanje řadoweje řercžiny.

Sšadowa řercžina plahuje šo na scženach a jaťo niske shtomiťi a řercžki. Shtož řechze wužitk wot njeje męcź, tón dyrbi wošebje na tři wězy ředźbowacź, a to 1) na řadowu družinu; 2) na stronu, hdžež wona roscze a 3) na jejny podkožk.

§ prjedawšich stawow je hižom widźić, so chze skoro kóždy šad wošebitu a runje jemu pschisprawnu ležnosć měć. — Bóle wošebny a šipry wón je a na bóle čopšym měšće chze roscz.

Ša tym hač podkožk je, ša tym dyrbjja šchtomiki bliže abo dale mješ šobu stacz. Brěški, maruški a winowe pjenki pola naš najradšo na ranschich abo połdnischich stronach murjow a t. r. rostu. Šich płody jenož tač dobry škód dostanu. Tola pač šo maruški tež jako šrěnjowulke šchtomy woczahnyč hodža. Brěški a wschitke pošdnje šrawjaze wino šadz jenož na połodnišchi boč šěžneje abo podobneje seženy. Maruški, krušwy a jabłuka ššrawja tež na ranschej abo wječornej stronie někašjeje murje. Kóšalzy tež šrašć na pošnózneje seženje dostanu.

Čětnje dyrbi šo tajka wošebna šadowa šerežina někotre rasy š wulkej dohladnosću pschirěšowacž, pschiwjasowacž a jeli wužitne, dha tež pschiliwacž; we šymje pač njedž šo pohnoji a jeli trěbne, dha dyrbi šo tež šwodžewacž.

Šjaty staw.

Dospołnišche powučženja dla šchtomosrěša a woczehnjenja šadowzow na wošebite nahladne formy.

§ 18.

Powšchitkomne podkožki dla šchtomoweho šrěša.

Šrěš šo pschi šchtomje tehodla načoži, šo bychy šo jemu někotre njewužitne wotnožki a. t. r. š lěpschemu druhich wotstronike. Duž dyrbišch ša tym pytačž, kaški wužitk ta abo tamna hačožka, kašku wažnosć tón abo tamny pupk ma. Šo tym šo potom šrěš škoži. Wtóha je we wschelakich džělach šchtoma tež wschelako džěkawa. Duž šahrodniš wschelke

wězy na sčtomje wopomni, kaž drjewjane mjatlišcžo a drjewowe woła, jasparne abo lěnje woła, płódny wucžěr abo płódne mjatlišcžo, kćenjowy pupk abo płódne woło a dźiwje (wodžane) wurostki abo rubježniki.

Drjewowe mjatlišcža su s wjetscha šylne schwupizy. Esu wone pomólcžku rostke, dha maja husczišce, delkach štake a wošrjedža najšylnišce wóczka. Erosčzechu pač wone spěšnje, dha su wóczka rědsche. Ma nětko sčtom bohata wtohu, dha s tutych wokow kópjena a nowe drjewowe mjatlišcža wurostu; ma pač sčtom tróschku mjenje wtohi, dha tež druhdy s nich płódne mjatlišcža pschindu. Płódne mjatlišcža su něšto štabšce, maju pač kětro wjele tołstych pupkow, s kotrychž potom kćenje wuńdže. Esu płódne mjatlišcža trochu šylnišce a maja wone potom mnohosč kćenjowych pupkow, dha so tež płódne prucziki mjenuja. Wischniny a brěški maja wošebje tajke mjatlišcža. Pola jabkucžinow a kruschwinow su płódne pruty drje tołšce, ale sa to kuschišce; a tež pola wischnjow su wone druhdy jenož 1 abo 4 zóle dołhe. Tajke kusche płódne hlebicžki maja jara wjele šadownych, a mjes nimi tež něšto kópjonych pupkow. Potom namačaja so tež na šadowzach, n. psch. pola kruschwinow, hišcže druge kusche wotnožki, kiž maja jenož na kónčku kćenjowy pupk; to su šadowe schpiški. Šadowe abo płódowe šochorki su kusche schčudrawe wotnožki tam a šem na wotnohach, kiž hižom su płody wuměte. Tajke šochorki namačaja so bóle pola starschich sčtomow, a hačosa, na kotrejž wone we wjetschej hromadže su, mjenuje še šadowa wotnoha, abo šadowa hačožka. Lěnje abo šlepe wóczka najradšce njewubija, psches to pač, so so wotnožka pschirěže abo škora wysche nich narěsnje, dha tež wone wožiwja. Wone namačaja so najbóle na delnim kónzu lětneho mjatlišcža, na spósnaja so na wulkej šlabošči a so druhdy lěta dołho njewubija. Wodžane mjatlišcža abo rubježniki su s wjetscha šylne drjewowe wurostki s rědkimi wóczkami. Najbóle wurostu tehdom se stareho drjewa, se šdónka abo s wotnohow, hdyž je wjerschl hačosow někač šchorik. Tola wurostu wone tež se šdónka, hdyž so wotnoha žyle wotrěže, kaž so to pschi wonowjenju sčtomow

druhdy načoži. Tež rosdžěluja so na sčtomje drjewowe a łopjenowe wóczka. Tola s kóžděho łopjenoweho wóczka móže tež drjewowa wotnožka wuhnacž, jeli woło blisko pschi wjerščku staršeho mjatlišcža steji. Pšchirěša so nětko šnano lětna wotnožka, dha potom pschi kónzu woło steji, kiž by hewał jenož łopjenka wuczěrjo, nětko pač dołhu hačožku wuczěri. Šóžde swjěrčne wóczko, njedch je wot natury swjěrčne abo njedch je so psches pšchirěsanje k temu scžiniko, dostanje najwjazy mjeshy a duž tež s wjetscha najdlěšche naroscze.

Ssadowe prucziki nastanu pola někotrych šadowow na druholětnym, pola druhich pač na delnim kónzu jenolětneho drjewa. Pola jabłuczjnow, kruschwinow a t. r. nastanje kčzenje pschezo na druholětnej wotnožcy. Wóczkaty šad pač najbóle na delnim kónzu jenolětneho mjatlišcža kčžěje, na psch. wischniny. Někotre družiny šlowkow, brěškow a maruškow maju lětno mjatlišcžo zyle se kčzenjowymi pupkami pošadžane. Tola pač nastanu pola pošlensceho šadu tež kusche kčzenjowki abo kčzenjowe hlebicžki abo wonjesčka.

Hdyž so w nalěcžu někajka wotnožka pšchirěže, dha so psches to kóždny ras naturski wjerščk wotrěže, a ja to dyrbi potom jene druge woło, kiž je psches srěšk k wjeršchnemu wóczkej scžinjene, wubicž a mjatlišcžo wuhnacž. Pšches srěšk so dwaj wažnaj wužitkaj pschihotujetaj; pschetož šadowz móže so na to srěšowacž, so by wjazy pšodow pschinješt, abo so by bóle na drjewo cžerik. Dyrbi sčtomik bóle do drjewa roscž, dha so jeho mjatlišcža hlubšcho pšchirěšaja, tak so jenož $\frac{3}{4}$ abo $\frac{2}{3}$ wotnohi stejo wostanje. Włoha budže psches to do mjenje wołow šhromadžena a duž móžeja wone potom lěpje do drjewa hnacž. Pšodow pač sčtom wjazy pschinješe, hdyž so jemu mjatlišcža bóle dołhe wostaja. W tym padže so jenož něhdže $\frac{1}{4}$ abo $\frac{1}{3}$ mjatlišcža pšchirěže; tak wostanje wjele wóczkow, kiž drje mjenje drjewa, ale ja to wjazy pšodow wuczěrja.

Srěš pač tež so hišcže drugeho wužitka dla načoži: 1) so by porunosčž mjes korjenjemi a hałosami nastala, 2) so by so sčtomowy nahlad pscheměnik, 3) so bych so młode sčtomny sešylnike, 4) so móhke so sestarijene sčtomny womko-

džicž, 5) so móhke wone wjetschi a lěpschi šad wupřodžicž. Tehodla pschirěšowachu šo młode sčtomiki pschi pschěšadženju na sahrodu; teho dla dyrbjesche šo druhdy někajke wošo stejo wostajicž, so by s njeho potom wotnožka na tu abo tamnu stronu wurostka. Pschirěšuja šo młode sčtomiki wot małosće šem na předy spomnjene waschne, dha dostanu wone mnohosć pobocznych wotnožkow, kiž potom sdónk pošylnuja. Sarešnje abo wotrěšnje šo mjalšicžo wysche jeneho lěnjeho woša, dha tež budže wone k wuczěrjenju wabjene. To je druhdy nusne, so by šo sčtomikej abo šadowemu kerkej někajka wotnožka woczahnyta, kiž by jeho napohlad porjeišchika.

Wošebny šakón pschi sčtomowym srěsu je tež tónle: Srěsuj šylne wotnožki mjenje a štabe hažožki bóle. Štabe wotnožki šylnje srěsane dadža šylnišce drjewo, a taš nawopak. Druhdy pak dyrbi sčtomik štaby we drjewje džeržany byčž, so by sa to wjazy płodow pschinješč.

Róžda družina šadu chže měčž najradšcho šwój wošebity srěs; jeli dyrbi rjany płód pschinješč. Duž dyrbi so pschi pschirěšowanju wschelakich družinow kědžbowacž:

1) na spódni podložk, na kotryž je sčtom woschčěpjeny. Ma-li sčtomik podložki wot štabje sróstneho drjewa, jako wot kwětlow, janskich jabłucžkow, dornicželow, a t. d., dha tež wón w hornim džěle na sdónku a wjeršchu štabšchi wostanje. Tajki sčtomik abo kerčžk potom rady płody nješě; ale wón dyrbi šo často křoblischo pschirěšowacž, so by wjazy do drjewa hnač, hewač pschěsahe šestari. Nawopak čěrja wschitke wot pschirody šylnje sróstne družiny, hdyž šu na džiwje sdónki šamšneje družiny woschčěpjene, bóle do drjewa. Tajke sčtomy tež potom taš sahe njenješu, a nješmědža šo posdžišcho jara pschirěšowacž. — Potom ma šo kědžbowacž:

2) na wjedro a kraj; pschetož we čzoplisich stronach sčtom bóle na płody, we šymnisich pak bóle do drjewa čžeri. Teho runja tež pschewulka šemška tucznosć bóle do drjewa čžeri, hacž křudscha pjeršcž. W dobrym čžěžkim kraju sčtomy wjazy pschinješu, hacž na pěšku; ale w křudej šemi šwoje kčženje sežiwicž nješamóža. Duž dyrbi šo na šrě-

njobobrej semi bóle na pŕody, na ſnadnej a cžežkej paŕ bóle na drjewo ſrěšowacž. — Dale na ſo ſedžbowacž:

3) na starobu. Starsche ſchtomy radſcho ſad njeſu, hacž mŕódsche. Prěnsche dyrbja ſo tehodla bóle na kuſche pſchirěšowacž, ſo bychu tola tež drjewowe mjaſliſhcž a wucžerike. — Hewaſ ma ſo ſedžbowacž:

4) na jich pſchirodny ſróst. Pola někotrych družinow jenož hornje wócžka wubija, a ſaſo druhim tež rady poboczne wócžka wuroſtu. Tež tu ſo prěnsche ſylniſcho pſchirěšaju, hacž te druge. Haſožki a wotnohi, kiž ſu ſ wjerſchkej ſtožene, lěpje roſtu, hacž wotnohi, kiž ſnano dele wiſaja. Do prěnschich wjazy wŕohi ſaběži a wone tehodla bóle do drjewa roſtu; njeſmědža ſo potajim taſ jara pſchirěšowacž, kaž te, kiž bóle ſ semi wiſaja. Woka, kiž ſu do wjercha ſtožene, bóle do drjewa roſtu, hacž woka, kiž ſu bóle do boſa abo ždyn ſ semi wobrocžene. A runje pſchi tym wopokaže ſo hiſhcže njerědko wulki njerofom. Něchtó ſnano ma ſchtom, kiž jara do wjerſchka cžeri, a to ſo hoſpodarjej njelubi, dokelž cže jón ſnano ſhlódkla dla bóle ſchěroki mēcž. Njerofomny wotrěša potom ſchtomej wjerſchne wotnohi a mēni, ſo budže nětko ſróst ſlemjenny, a ſo nětko nižſche wotnohi wjaz mozow nadobudu. To paſ je zyle wopake džětko, pſchetož nětko haſle ſchtom taſ prawje njemdrje na wjerſchku nowe mjaſliſhcž a cžeri, a te starsche pſchezo ſtabe woſtanu. Hdych paſ bychu ſo radſcho delnje a wiſaze wotnohi pſchirěšate, a wjerſchne woſtajiſte, kaſkež ſu, dha bychu te delnje ſ ſpěſchniſchemu roſcženju wabjene byſte, a ſchtom by potom žadanu kulojtoſež abo ſchěrokoſež doſtaſ. Sčtož nětko cžaſ pſchirěšowanja nastupa, dha pſtačži: poſdžiſcho ſo pſchirěšuje a kuſchiſche mjaſliſhcž a wuroſtu. Srěšuje ſo w ſymje abo naſymje, dha wŕoha do mjenje wócžkow ſacžehuje a duž ſa to dlěſche drjewowe mjaſliſhcž a wubija. Srěšuje ſo paſ w poſdnim nalěcžu, hdych hižom wŕoha běži, dha je ſa ſchtom ta mjeſha ſhubjena, kiž hižom w tym wotrěſnjennym džěle běſche. Wucžer budže potom drje ſtabschi, ale ſa to paſ wjazy ſcženja narocže. Njebyſ-li ſrěš we poſdnim nalěcžu ſa někotre ſadowzy ſtraſchny, dha by ſo ſ podpjeranju wjetſcheje pŕodnoſcže

bóle nažicž hodžik. Wócžka ſo potom k wucžerjenju wabja a jich ſkabschi wucžer lóžo pſchinyjeſe. Pola winowza je ſrěs hinaschi.

Najbóle paſ ſo hižom ſrěſuje, hdyž włoha hiſchcže nje-
cžeri, prjedy hacž ſo pupki puſaja.

S wjetscha ſo w měſazu februaru hacž do kónza haper-
leje ſrěſuje, a je to nalětni ſrěs. Prjedy hacž druha mjěſha pſchińdže (woſoko Jana), ſo lětni ſrěs nažoži. Woſleńſchi dyrbi ſróst trochu ſlemicž abo ſadžeržecž a ſa to ſchtom k wjetschej pſchidnoſcži pſchihotowacž.

Srěs dyrbi ſo kóždy cžaſ wyſche někajkeho hódneho wócžka trochu naſu wuwjeſcž, a ma ſo k temu prawje wótry a ſerpikojty nóž trjebacž. Woſebje dyrbja ſo brěſki, maruſchki a wino ſ nožom pſchirěſowacž; ſa druhi ſad trjebaja ſo tež pſchihódne nožizy, a džěto potom ſpěſchniſcho wot ruſow dže.

Maruſchki, brěſki a někotre woſebniſche ſlowcžiny dyr-
bja kóžde lěto pſchirěſowane bycž. Wone drje potom mjenje pſchidow pſchinyjeſu, ale ſad je cžim lěpſchi a wjetschi. Tola ſo tež tajke ſchtomy njeſrěſane wostaja. Zeli paſ ſo ſrěſuja, dha ſo jich lětnje mjaſliſchcža hacž na $\frac{2}{3}$ pſchikrótscha a druhe ſkabe wotnožki ſo hiſchcže hłubſcho pſchirěſnu. Tak wuroſcže ſe ſtarſcheho drjewa poſpochi młódna młódžina.

Druhe wyſſoke ſchtomy ſo jenož porědko ſrěſuja. Maja wone ſnano jenobócznu kónu, tak ſo ſu haſoſy jenož na jenej ſtronje ſylne a na druhej paſ ſkabe, dha pſchirěſaj te ſkabsche kžětro hłuboſo, tak ſo mohke wone ſylniſcho wu-
hnacž, ale te ſylne wostaj, kajkež ſu. Hižom prjedy je na to ſpomnjene, ſo ma ſahrodniſk ſchtomowu kónu w ſwojej mozy, a to pſches to, ſo wón te abo tamne wócžko wostaji abo wotrěže.

§ 19.

Srěs ſadowych pyramidow a druhich niſkich ſchtomikow.

Niſke ſadowzy ſo tehodla woczahnu, ſo bychu ſo lěpſche a woſobniſche pſchidow dokyke. Tež móža ſo tak na kraju, ſa wulke ſchtomy njedoſahazym, tola hiſchcže jara wſchelake

družiny wořadźecź. Shtomiki, kiž su delkach w hačofach roščěrjene a do wjercha pschezo bóle wužsche wuběža, mjenuja šo pyramidki. Maju wone někajki drubi napohlad, dha šo po tym někak hinač mjenuja. Wschitki snamjo pač je, šo su šnadneje wulkofcže. Kač šo wone č šnadnemu fróstej powabja, to je hižom prjedy wopisane: Podkožk, na kotrychž šo wone wofcžěpja, dyrbjesche jara šnadnje fróstny byčž. Niske shtomiki su sahe plódne. Krušwiny hižom wot pschirody bóle do wyškofcže cžěrja, a duž šo wone najlěpje č pyramidkam hodža; mjenje hižom jabučiny a šlowcžiny. W přenim lěcže wurofcže šcžěpkej hižom dołhe mjatlišcžo, a č teho wurofcžu njerědko sašo mjenšche wotnožki, tola su wone někto hišcže khetro škabe. Ale w druhim lěcže dostanu tajke poboczne hačožki hižom wjetschu šylnofcž, jeli su šo prjedy na jene wócžko pschirěšate. Druhdy wostanu na mjatlišcžu někotre wócžka lěnje, tač šo ma shtomik trochu jenobócžne a njestajne wotnožki. Šo bychy tež tute wubike, dha dyrbi šo wysche nich škora hačž na drjewo šarěšnyčž.

Wostanje dobre mjatlišcžo přenje lěto jenož dołha šchwupiza bjes pobocznych wotnožkow, dha šo w pschichodnym nalěcžu hačž na počojzu pschirěže, tač šo bychy wschitke wubicž mohke.

Šo Janje, hdyž mače wotnožki štwjerdnyčž počinaja, dha dyrbišy jim kónčki pschishcžipacž. Psches to powjetscha šo wócžka, kiž niže steja, a kiž dyrbja č lětu jako nowe wotnožki wubicž. Wořebje wotkónčkuj te wotnožki, kiž bóle pschi wjeršku steja, hewač wone rady pschedołhe frostu. Steji někajka wotnožka někto trochu nawopač, dha dyrbišy ju na prawe město škožicž a pschiwjasacž, šo by tač štwjerdnyka. Šdónčžna wotnoha nješně lětnje wjazy hačž 15—18 zólow narofcž abo dyrbi šo na tutu dołhofcž pschirěšacž. Tač powjetschuja šo poboczne wotnohi. Še šwjerchna wotnoha někak cžerpika abo hewač hubjena, wotcžehi č pschiprawneho woła nowy wjeršak. Šechzesy jenu abo tamnu hačofu horje, dele abo do woła škoženu mēčž, dha pschirěšaj mjatlišcžo wysche tajkeho woła, kiž na žadany boč pošafuje. Lěto wot lěta pschirěšuj mjatlišcžja bóle, tola w poměrje na jich

šylnoscź. W šchtwórtym lěcźe po woschcźěpjenju směje šchtomiš
 s wjetscha hižom tu šylnoscź, so móže na płodocźěr srěso-
 wany bycź. Šdyž chzesch to měcź, dha šměsch nětko jenož
 něhdže třecźinu ($\frac{1}{3}$) wot pošljenjeho lětneho mjatšlyšcźa pschi-
 rěšacź. Wokoło Jana móžesch pschedošte płódne mjatlyšcźa
 na wjeršchu pschirěšacź; wone potom lěpje šad nješu. Wu-
 cźeri paš šchtomiš w lěcźu pschewulke mjatlyšcźa, dha dyrbja
 najšylnišche mješ nimi žyle taš pschirěšane bycź, kaž by šo
 to w nalěcźu stašo.

W šednym abo wošmym lěcźe počina šchtomiš hižom
 mjenje do drjewa ale bóle na płody hnacź, a duž móža
 mjatlyšcźa sašo trochu hłubšcho pschirěšowane bycź; hewaš
 šchtomiš pschesahe sestari. Ale kruschwiny, kiž šnano šu na
 džiwisniki šchcźěpjene, te njerědko lěta dotho žačošnje wulke
 mjatlyšcźa wucźěrja, ale niz šad. Tajke šchtomiš šu nje-
 płódne a dotho mjatlyšcźa šmědža šo kóžde nalěcźo jenož
 wo něotre woša pschikrótschicź. Na tajke waschnje šo
 jemu pschešylny drjewowy sróst wutupi. Njepomha-li tež to
 niežo, šespinaj jeho wotnohi kaž pitowy wobtuš, a srěša wo-
 staj šo žyle. Šsředžna wotnožka dyrbi pschezo tak srěso-
 wana bycź, šo prawje do wyšokoscźe cźeri. Wjeršch a wjeršchne
 hačožki móža šo jako šam sašo wobstejazy młody šchtomiš
 wothladacź a po tym srěšowacź. Delnje wotnohi dyrbja
 pschezo najdlěšche bycź, hewaš wone šandu. Nastanu psches
 nekajki pschipad nahe abo wot wotnožkow wupróšnjene blaki
 na šchtomiku, dha hodža šo ša to druge bližšche wotnožki
 taš na šdónkowy nahi blaš pschischcźěpicź, šo wone pschirostu
 a nowu wotnohu wucźěrja. Šnutsšownoscź tajkeje šadoweje
 pyramidki dyrbi wot wšchitkich mólčžkich hačožkow wupróšnjena
 bycź; duž dyrbja šo wšchitke nutsšróstne wotnožki podrěšowacź.

Pyramidki wot wišchninow a šlowežinow šo husto
 njewocžahnu. Ma-li je paš něchtó, dha šo wam w mło-
 doscźi tež taš srěšaja, kaž je přjedy wopišane; ale pošdžišcho
 šnješu wone jenož jara šnadny srěš. Tu šu płody na jeno-
 lěcźnych mjatlyšcźach, a duž by šo psches wopake pschirěšanje
 šchłoda nacžiniša.

Šabłucžiny a tež druhdy šlowki a maruški šo najrad-

šcho jako niske shtomiki woczahnu, kiž maja šnano šdónk 1—2 kochčeje wyšoki a potom halle hačofaty wjeršch. Dyrbja wone hiščeje nižšche wostacž, ma šo woschczěpjena wotnožka we druhim nalěczu, hdyž šo shtomik na šwoje město pschěšadži, na 4—5 zólow wysche šchczěpneje rany pschirěšnyč. Tak wurostu potom 3 mjatliščcža; wschitke druge dyrbja pač šo sahe wotstronicž, jeli wubija. Sašo na nowe lěto šo wschitke tši wubite wotnožki s nowa pschikrótscha a to na 3 abo 4 woła. Wot tych nětko sašo wubitych wotnožkow wostaja šo jenož 6 stejo, a te šo w nowym nalěczu sašo tak pschirěžu, šo ma shtomik pschi kónzu tšecžeho lěta šnano 12 wotnožkow. Šsamo šo rošeni, šo dyrbja wotnožki, kiž šo přeni krocž pschirěšnu, na wschelake boki stacž, jeli dyrbja kulojtu kónu tworicž. Wosřjedž lěcža pschischczěpaj wuczěrjene mjatliščcža a šdžerž kónu pschezo prawje šwětku. W schtwórtym lěcže je shtomik hižom płódny, a srěš šo pschezo mjenje a mjenje načoži, a to jenož tak daloko, hač je k šdžerženju nakuloj-teje formy wužitne. Płódne wotnožki dyrbja pač šo pschezo lutowacž. Shtomik nětko na šdónku štaby wostanje, khiba šo wón někač pschěštuboło w šemi šedži. W pošlejšim padže jemu potom njerědko nowe kórjenje wubiju, a to wysche šchczěpjenskeje rany, a duž wón počnje pschěšlynje roscž. Jeli ma wón potom w šahrodže kraja došcž, dha šo jemu móžny čžer wostaji, hewač dyrbja šo jemu s noweho wu-cžěrjene koruschki podrěšacž.

Wot počžkateho šadu hodža šo wschitke kišalzy a poč-kišake wišchniny jako mače shtomiki woczahnyč; ale jich srěš, wošebje w starschich lětach, je jara kofkocžiwny. Tak derje w nalěczu, kaž tež w lěczu dyrbja wone srěšowane byč, šo bychy w hódnyh napohladže wostake.

Maruschkowe shtomiki tež na šahrodže hódnu wulkošcž dostanu, a wone rady njemačo dočhe mjatliščcža wuczěrja. Dokelž pač srěš hubjenje snješu, dha šo radšcho wostaja, kajkež rostu, a jenož khorowate a t. r. hačožki šo podrěšaju. W starschich lětach shtom šam wot šo saštanje pschemóžnje čžericž, a wón potom škerje płody pschinješje. Tež tu móžeshy hačofy bóle na wobtuč šeshibowacž, je-li njepłódnošcž pschewulka.

Brěški móžeja ƚo pola naƚ jenož na jara czopłych stronach jako Ńhtomiki woczahnycz, dokelž hewał jich ƚad njeseŃrawi. Wone ƚo tehodla radŃcho na Ńczěnach woczahnu.

§ 20.

Woczěhnjenje Ńhtomikow Ńa Ńpalir.

Ńa Ńpalir abo t poczěhnjenju Ńczěnow plahuja ƚo woŃebniŃche družiny ƚadu, kiž dla Ńymy abo doŃrawjenja płodow někaŃke Ńakitanje potriebaja. W ŃymniŃchich stronach, hdžež wino njeseŃrawi, ƚebi ludžo njerědko ƚwoje domy Ńe ƚadowzami wobczahnu.

Wot ƚadu ƚo jenož najbóle brěški, maruŃki a kruŃchwiny t temu trjebaja; mjenje hižom jabłucziny, ƚlowcziny a wiŃhnye.

Pola naƚ chzedža měcz woŃebje brěški a wino někaŃku Ńczěnu abo murju Ńady ƚo, wŃchón druhi ƚad pał tajki Ńhtit jenož we Ńymnych měŃtach trjeba, woŃebje hdyž je woŃebny a Ńipry.

DuŃhny ƚad kołowočoło domu měcz, to je jara kraŃny nahlad, a dobry hoŃpodař ženje ƚwoje domjaze Ńczěny pŃŃne njěměje.

Na a pŃchi Ńczěnje hodži ƚo ƚad woczahnycz, kiž w ƚwobóže pola naƚ ŃeŃrawił njebny. Tež wudebja ƚo t tajkim ƚadom Ńczěny, kiž ƚnano bychu hewał bjes wužitka pŃŃne wostake. Tež móže něchtóžkuliž, kiž jenož kuŃt ƚtónczneho dwórcžka wobŃedži, ƚebi pŃches ƚadowzy na Ńczěnach tola tež płody Ńczahnycz. A hdyž ƚo Ńhtomiki na Ńczěnach duŃhnye doŃcz wothladaju, dha t wjěŃcha kóžde lěto płody pŃchinjeŃu. Tajki Ńhtomił mamy wjele bóle w mozy, a móžemy jón pŃches pŃchisprawny ŃrěŃ pŃched wulkej płódnosczu, kaž tež pŃchewulkej ƚtabosczu Ńakhowacz.

Wino a brěški chzedža měcz najradŃcho połodniŃchi boł murjow abo hewał někaŃkeho wobhrodženja. NajczopliŃcho dyrbi pŃŃnje wino Ńacz. PŃchi dopołodniŃchich Ńczěnach tyja Ńažne wino, reineklaudy, woŃobne kruŃchwiny, jabłucziny a wiŃhniny. PŃchi połnožnej Ńczěnje ƚmědža roŃcz kiŃalzy, marle, lěŃhne worjehi a druhdy hiŃchče někotre ƚlowcziny. Ńeli

dyrbi šad na scženje derje tycž, dha nješmědža w bliskosczi druge wjetsche sčtomy stejecz; tež nješmě šo nicžo škódne s woknow dele lecž. Škódne šu tež hołbjenzy a łastoječe hnešda, a to psches to, šo s nich kušazy njerjad na wotnožki a łopjena pada. W bliskosczi khlěwow, hdžež šo wjele hnójnizy do semje pscheczisčyczi jenož šlowcžiny jara wješele tyja. Tehorunja škódzi tež scženowemu šadej pschewjele wody, kiž w desčczojtych czašu šnano s tsěchi dele łapa. Semja psched tajkej scženu, na łotrejž šad roscže, dyrbi jako rjadka wužiwana bycz; šaroscž to město ženje nješmě. Pschiindže-li škót blisko, dha dyrbja sčtomiki někajke wobhrodženje dostacž.

Ssu-li wokoto šahrody murje, dha njech šu wone 4 abo 6 lohcžow wyšoke. Domške murje šu s wjetscha hišcže wjele wysche. Hlinjane scženy a drjewjane płoty drje nješbu tak wjele hódne kaž murje, ale wone dyrbja šo tola tež wuwužiwacž. Murje a scženy dyrbja bycz hładke a bjes džerow a šmarow, šo šo wschelaka njerodž njemóhka tam šadžeržecž. Desččikowa woda nješmě pschewjara na łopjena a kčenje łapacz, duž dyrbi šo we podtsěšchnych rołach dale wjescz. Duschnje tež je, jeli ma murja, pschi łotrejž pjeńf sedži, trochu pschewiřazu tsěšku, a byrujež ta jenož 8 zólow pschewiřowaka. Tajka tsěcha šadžerži pschewiřny šróst wjeršchnych hałožkow, a wysche teho hodža šo k nej někajke šawěški pschicžinicž, kiž mróšy wotdžerža.

Spalir šo s wjetscha wot drjewjanych łatkow wudžěta. Łatki šepschibijej k temu jenu štopku róšno na scženu, a to runopadnje. Prjedy hacž pał šłabe łatki pschibijesch, dha dyrbišch na scženje horłach a delłach něšcto šylnišchu łatu runowažnje pschicžinicž, a na tu potom přenišche šepschibiwaj. Lěpschi spalir pał je tajki, kiž je wot bělenych a napokrosšcžěpjennych žerdłow wudžěłany; najlěpschi pał je tajki, kiž je šo šylneho grotu šplecženy. Hdž je gročžany spalir wobarbjeny, a to s někajkej wolijowej barbu, dha wón wjele hospodarjom pschedžerži. Tež móže šo wón tak derje runopadnje, kaž tež runowažnje na scženu šplescz, abo tež na woboje waschnje na dobo. Scžena ma potom našdala napohlad, kaž by s wulkowolatym šakom pocžehnjena była.

Sa niske shtomiki hodža šo wošebje tele wošebnišče družiny: sažny sifonkar (Weilchenapfel), běty lěčny hošbjowz (weißer Sommer-Taubenapfel), selená madlenka (grüne Magdalenenbirne), a hišcže někotre sažnišče. Krašnišče šu tele pódnišče drubi: muschotowka (Muskatreinette), wulka jendželska a franžowska reinetta (große engl. und franz. Reinette), Diels-Reinette, zitronreinetta, zymtreinetta, ananasreinetta, limonski kopacžk (Limonenpeping), jendželski škoty kopacžk (engl. Goldpeping), newyorkska reinetta (Newyorker Reinette), běty symski rjapacž (weißer Winterkalvill), jendželska škota parmána (engl. Goldparmäne); tružkata reinetta (Forellenreinette), tružkata kruschej (Forellenbirne), napoleonska butrowka (Napoleonsbutterbirne), hermanska kruschej (Hermannsbirne, Saint Germain), Božodžěscžowa kruschej (Gutechristbirne, bon chretien d'hiver), dielowa butrowka (Dielsbutterbirne), kolmowska symowka (Colomas Winterbirne), běta butrowka (weiße Butterbirne, Birneblanš, Beurré de blanc), Kronprinz Ferdinand von Oesterreich, jendželska lěčna butrowka (englische Sommerbutterbirne, Beurré d'Angleterre), Williamspeer, Arbre courbè, Jordante de Charneuses, Colmar d'Aremberg, Beurré de Rauce, tachantska kruschej (Winterdechantsbirne), Beurré de Chèlin, Général Tottlehen. Šškote šapki (Coës Goldtropfenpflaume), Coës blaue Goldtropfenpflaume.

§ 21.

Grěš a wotkubłanje brěški.

Ma něchtó brěški na šwojich šcženach, dha móže je psches rošomne wothladanje k wjele wjetschej płódnošczi wabicž, wošebje hdyž šo tele šady derje wobkedžbuja: 1) Rošcže shtomiš pschesyluje do drjewa, dha dyrbi šo na dlěšče mja-tlišcžza pschirěšowacž, šo by škerje płody pschinješt. 2) Mja-tlišcžza wot natury rady runopadnje rošcžaja, duž nješmě-dža šo na jene dobo na šošu pschiwjasacž, ale to dyrbi šo po cžcžu štacž. 3) Dofelž włoha najradšo do wjeršchnych a runopadnych hačožkow běži, dha te šame tež šylnišcho rošcžaja, duž dyrbja šo šylne mjatlišcžza bóle na šošu pschi-

wjasacź, a štabe pať bóle runopadnje. Tak šo pschešylny fróšt slemi, a štaby pať pošylni. Šdyž mjatlišcězam wo-
 koto žana mjehke wjeršyki wotschěžipnjesh, dha wone potom
 tež štabšcho cžerja, a jich delnja počozja šo nětko pošylni.
 4) Je někajka wotnožka jara džiwje frostka, tak šo šo na
 wódne mjatlišcězo runa, dha ma tež wona pscherědke woła.
 Tajke mjatlišcězo dyrbi šo bóle hřuboko srěšowacź, na mjenje
 wołow, hewak nahe blaki na seženje nastanu. 5) Wošřjedžne
 woła na mjatlišcězach šu pschezo najstrowsche. Dyrbi šo
 nětko šylnišcha wotnoha woczahnyč, dha šo mjatlišcězo hač
 na šylne šřjedžne woła pschirěže; dyrbi pať jenož štabje
 fróštna hačožka nastacź, dha šo mjatlišcězo bóle na wjeršchne
 woła srěže; je pať wotnožka žyle podarmo, dha šo mjatlišcězo
 na cžiscěze delnje woła srěže a tak potom jenož šnadna ha-
 čožka wuroscěze. 6) Brěškowemu šchtomikej rady wjazy drje-
 wowych mjatlišcězow wuroscěze, hač je jich trjeba, a hač
 móže šo jich sežiwicź. Duž wotschěžipaj wschitke njepotrjebne
 woła, hdyž šu wone něhdže $\frac{1}{4}$ žóla wubike. Wošebje płaczi to
 wot wołow, kiž šnano pschegara nuts abo won rostu. Šdyž
 šo tajke lědom tróšyku wuroscězene wotnožki šabe wotstronja,
 dha žana rana njenastanje. 7) Drjewowe wócžka šu druhdy
 jenotliwe, dvojake a tež trojake, abo wone druhdy po jenym
 na mjatlišcěžu steja, a njerědko pať tež dvě abo tři w hro-
 madže. Jenotliwje rostu woła wošebje na delnim džěle mjat-
 lišcěža. Wuroscězetej š dwójniškeho wócžka dvě wotnožy,
 dha dyrbi šo ta štabšcha š cžasom wotstronicź; tehорunja
 tež pola trojakeho wurostka. Róždy ras dyrbi šo potom ta
 wotnožka wostajicź, kiž je najstrowscha a kiž najpschispraw-
 nišcho wuroscěze; a wot dweju šo potom jene mjatlišcězo jako
 płodowa wotnožka wothlada. Je na mjatlišcěžu wjele wócž-
 kow jako dwójniki abo trójniki, dha je njerědko tež te abo
 tamne wot nich seženjowe woła; š wjetscha je tole to naj-
 počnišche mjes nimi. Tajke woła dyrbja šo na ledžbu bracź,
 tehodla dyrbi šo š wotkamanjom tak dotho cžakacź, hač je
 widžicź, šhto po prawym š woła wuroscěze. Šwjeršchnym šyl-
 nišchim wotnožkam š wjetscha po drugej wčósy někotre pódlanške
 mjatlišcěža wurostu, kiž na delnim džěle škoro žane wócžka

nimaja. Wot nich so te, kotrež se sady a dopředka rostu, prjecž wosmu; tola dyrbi to kopjeschko, pschi kotrymž so wone s htowneje wotnohi wustupike, stejwostacž. Wotnožki pak, kiž s dobom do bokow rosczeja, dyrbja so pschiwjasacž. Zeli je potom wotnoha sylna, a dyrbi so nekajke nahe město wupjelnicž, dha so wona w pschichodnym nalěcžu wysche tajkich pobocznych mjatlischczow wotrěže; njeje-li pak to trjeba a je znano niže tajki prošny blač, dha so wotnožka niže pódlauskich hačožkow podrěže. 9) Ze nětko brěška dorostka, dha so wschitke jejne na kožu sčožene htowne wotnohi se płódnymi mjatlischczemi wobrosčene. Dokelž pak wschitke bóle k wjerchej a runopadnje srosčene płódné mjatlischczé tež sylnišce rosczeja, hač te bóle nawisate, dha dyrbja so přensche w léčžu s najmjenšcha dvě nježeli předy bóle na kožu pschiwjasacž, so mohče te ščabsche lěpje doroscž. 10) Najpschiprawnišchi je tajki sčtomik, kiž ma dvě htownej wotnosy, wot kotrejuž ma kóžda sažo 6 mjenšich wotnohow. Počojza druhich htownych wotnohow budž horje sčožena, počojza pak njedelni džěl pschi kónje tworj. Zeli pak je spalir kětrowy-šoki, dha móža so tež na kóždej teju htowneju wotnohow wóšom podhčownych hačosow nacžahnyč. Tež tu hornje wotnohi lěpje rostu, hač delnje; duž njed so hornje hačle potom tworja, hdyž hižom so delnje sylne dosč. 11) Delni džěl lětnych mjatlischczow ma njerědko trochu ščabe woča. So mohče pak te šame pošylnjene byč, dha dyrbja so mjatlischczé na Jana pschirěšacž, abo jim so wjeršchi pschisčezipaja. Sylnišce srostne léčzne mjatlischczé dyrbja pschezo předy pschiwjasane byč, hač ščabsche. 12) Płody wurostu brěšy na młodym drjewje, kiž potom wotemrje. Duž dyrbja so psches dobry srěš pschezo s nowa naměstne wotnožki wozahnyč, hewak by sčtomik bórny bjes starscheho drjewa byč, a by jara nahi napohlad měč. So by so to njestač, dha dyrbi so płódné mjatlischczé, kiž je lětsa płody měč, w pschichodnym nalěcžu wysche jeneho niškeho ale sylneho woča wotrěšacž. Wočo pak dyrbjesche so k temu hižom w léčžu pschihotowacž, a to psches to, so so płódné mjatlischczé wočo Jana pschikrótschi. Zemu drje potom sažo čženka wot-

nožka s wjerščka wubije, ale mjes tym pať so tež te woła pošyluja, kiž niže płodow steja. Na to potom jena abo wjazy (sa tym hač je wołow było) wotnožkow wubije kiž su nowe płodne mjatliščezja. Wócžka, kiž so k tajkim wotnožkam hodža, dyrbja blisko pschi starym abo šylnišchim drjewje stacž, hewať sčtomiť njelepu formu dostanje, a to psches to, so jara wuprósnj. 13. Dwaj rasaj sa lěto dyrbi so brěška pschirěšowacž, a to w sažnym nalěczu, prjedy hač so woła puťacž počnu. Srěsuje so posdžišcho, dha so wjele włohi šhubi. Ženož ludžo, kiž drjewowe, łopjenate a łczenjowe pupki rosdželicž njemóžeja, njech něsčto posdžišcho srěsuja, hdyž so łczenjowe pupki žyle duschnje spósnaja. Pódlanski wobrašť pokaže pschi-hódny srěs. Wotnožka a je po prawym płodne mjatliščezjo, kiž budže wotrěsnjene, (kaž šmužka poťasuje), hdyž je płodny wuměka. Naměštna wotnožka je b, a wona šedži na cžopiku psches srěs wostatym. Srěže so tež wona w pschichodnym nalěczu na 2 abo 3 woła, dha s tych potom tež 2 abo 3 wotnožki wucžěrja, wot łotrychž jena abo druha k płodnym mjatliščezju srosče, ta druha pať sažo pschichodny naměštnik tworj. 14) Pschiwjasanje stanje so we nalěczu s wjerbowymy wítkami, w lěczu pať najbóle s lipowym šykom. Sčtóz pať spalir nima, tón powěšch wołoko wotnožki něťajki bancžik a pschibij nastatu šelulu k šcženje.

Srěs brěški hač do pjateho lěta traje. W pschichodnym lěczu po šcžěpjenju, dha dyrbi so wucžěrjene mjatliščezjo něhdže na 5 abo 6 wołow pschirěšacž. Wucžěrja potom s wołow maťe wotnožki, dha so jenož dvě najlěpschej a šebi napschecžiwostej wostatitej, te druhe so wotrěsaja. Wobaj wucžěrkať dyrbitaj so pschiwjasacž, jeli je to wužitne; a roscže šnano

jedyn wot njeju trochu spěšnischo, dha dyrbi so tón samy bóle dele shibnyč, so by tón štabje sróstny doroseč móhł. Bódlanske wotnožki, kiž do sady abo do přédka rostu, maja so w juliju wotrěsac. Hdyž stej pschi wócžkowanju dvě wócžy hižom šebi napschecziwo do dźiwneho sdónka saschcžepjenej, dha hnydom s tuteju hłownej wotnosy wuroscžetej.

W druhim lěče po pschewošebnjenju móhł sčtomik hižom na šwoje město pschěšadženy byč, na kotrymž pčody pschinjesč dyrbi. S temu pschirěsatej so wobej mjatlišcži, na 12—15 zólow, sa tym hač stej šylnej. Srěs wuwjedže so wysche tajkeho wócžka, kiž je horje složene. Hornje woło wupčodži potom dalischu hłownu wotnohu, a woło, kiž pod nim na swonkownym boku steji, twori potom přenju pobocznu hačosu. Namakaja so nětko hižom někotre šylne hačožki niže, dha so hač na jene woło pschirěsnu, kotrež nětko njerědko hižom kčžje. Na to so wschitke sesuschene šochorki s łonskeho lěta pěnje swotrěsaja a samasaja. Wobej wotnožy dyrbiš nětko na spalir pschiwjasac, ale to njetrjeba twjerdže byč. Wot wotnožkow, s nowa wuroscženyh, šměšch jenož te wostajic, kiž duschnje na boč rostu; te pač, kiž do sady a do přédka rostu, wotrěsaj, hdyž maja dołhosč wot 4 abo 6 zólow. Wjeršchna wotnožka njech tón ras bjes sadžěwka dale roscže, ale wot pobocznyh wostaj jenož na kóždym boku tu najlěpschu wotnožku, s kotrejež potom delnje hłowne hačosy nastanu. Pschi spocžatku augusta dyrbiš spomnjenej wotnožy spschiwjasac. So pač njebychu wjeršchne wotnohi bóle rostke, hač delnje, dha dyrbja so 2 njedželi přjedy pschiwjasac. Druhi boč sčtomika dyrbi so potom runje tač pschirěsowac, kaž přeni, abo lěwy, kaž prawy. Wobej hłownej sdónčnej wotnosy dyrbitej pschezo tač cžehnjenej byč, so matej napohlad kaž łacžanske V.

Tsecže lěto pschirěsaj w sažnym nalěčzu tej mjatlišcži, kiž podleženje sdónčnyh (hłownyh) wotnohow wučinjatej, na 15—18 zólow, a to wot łonskeho srěška šem licžene. Róžda wot njeju směje nětko hižom jenu pobocznu wotnohu, kiž so hač na 10—12 wołow pschikrótschi. Tež njech so s nowa tróščku dele shibnu, so móhka šrijedžisna bóle šwobodna wo-

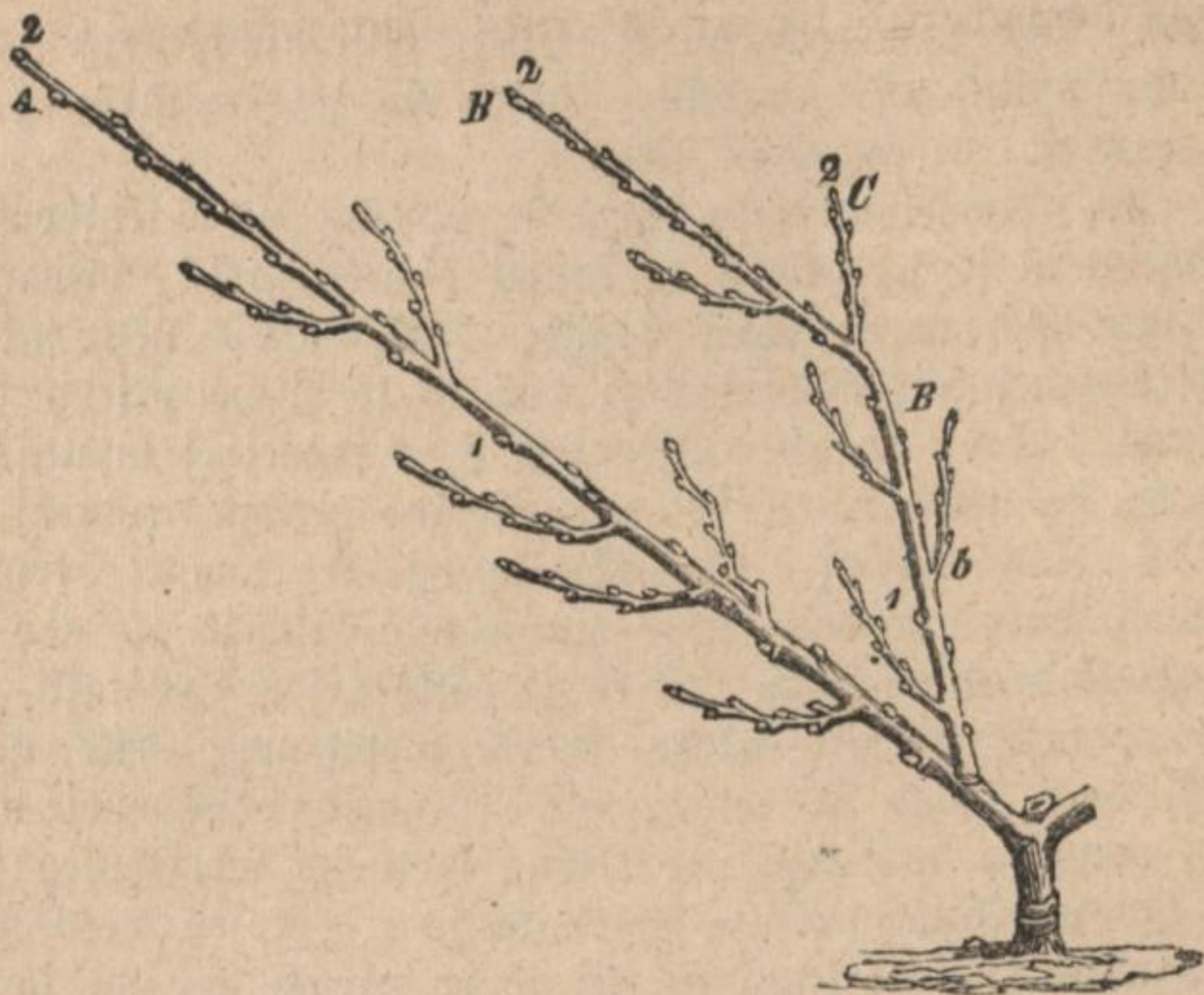
stacž. Woŕjredžne mólcžke hačožki, jeli dyrbja płód pschi-
 njescž, pschirěsaj je na jenicžke woło, abo tola na krótki
 cžopiš s mačo wócžkami. W meji, hdyž sčtemiš nowe wot-
 nožki hnacž pócznje, dha wotstrón wschitke wopaf sróstne a
 njepotrěbne wurostki. Kotrež nětko dale rostu, te pschiwjasaj
 a pschisčezipaj w léčže. Nětko dyrbi šo tež na kóždym bofu
 30—36 zólow wysche přenjeje poboczneje wotnchi sašo jena
 šylnišča hačožka jačo druha poboczna hčowna wotnoha wo-
 cžahnycž. To šo na to šamo waschnje wuwjedže, kaž je
 hižom předy wopisane. Na sdóncžnymaj wotnohomaj hižom
 nětko płody narostu, a pschi małych wotnožkach dyrbi šo srěs
 načožicž, kaž bu to předy wosnamijowane; wotnožka, kiž bě
 płody wunjěška, šo pschirěže, a jeje město sastupi potom
 naměštnik. W léčžu pyta jehodla wotnožki a jich delnje woła
 psches to pošylnicž, šo jim wjeršchki podrěžesch. Wócžka wo-
 šylnja hišcže lěpje, hdyž wysche ščabych wócžkow škoru
 trochu narěšnjesch. To njech šo stanje w cžasžu, hdyž póczki
 štwjerdnycž sapocznu. Psches tajke narěsnjenje šo wócžko k
 wucžerjenu nisuje, a tworí hnydom noweho naměštnika, kiž
 šo w pschichodnym nalěčžu na 6 zólow pschirěže. Srěs dyr-
 bjať šo poprawym kóždym ras wysche jeneho trejakeho woła
 na mjalischcžu wuwjesčž. Steji pať tajke woło jara blisko
 pschi wjeršchku, dha je lěpje, šo šo wysche jeneho niže
 stejazeho kópjenkoweho woła srěže. Tak drje je tulětni płód
 šhubjeny, ale w pschichodnym léčžu cžim rjenische płodowe
 wotnožki wurostu. Jeli jena teju hčowneju wotnohow tu
 druhu w sróstu trochu pschekhwata, dha dyrbi šo ta bóle
 sróstna tróschku dele šhibnycž, hacž ju ščabscha dosčžěhne.
 Najlěpje je, hdyž šo ščabej wotnosy wschitke płody wot-
 schcžipaja, šo by wona wotpocznyła. Wschitke njeprawe wu-
 rostki, to šu wotnožki, kiž se wschelakich hačosow na sad k
 scženje abo do přědka wuroscžeja, dyrbja šo s cžasžem wot-
 torhacž abo wotrějacž. Wotnožki, kiž maja płody, te njech
 šo do Jana pschisčezipaja, tak šo by wčoha lěpje do płodow
 sapočasana była. Na tójščto wotnožkach namalascž drje
 rjany kčžew, ale wón njerědko bjes płodow wotpada. Tajke
 wotnožki njech šo hacž na jenu delnju pobocznu hačožku wot-

rěšnu. Pobocžne hačožki, kiž cžiscže blisko pschi wjeršchu s lětneho mjatlišcža wurostu, dyrbja šo zyle wotstronicž, a to njedž šo we augustže stanje.

W šchtwórtym lěcžu dyrbi šo wošebje na to ledžbowacž, šo njeby ta jena počojza tu druhu pschewwataka, hewaš by šchtomiš hubjeny napohlad dostaš. Štaš maja šo nětko šačožki pschirěšowacž a pschuwjasowacž, na to je hižom přjedy spomnjene. Šróst je nětko hižom šylny, a šdóncžnej mjatlišcži móžetej šo nětko na 20 zólow, pobocžne hłowne wotnohi paš na 15 zólow šrěšacž. To rěka na tej abo tamnej hłownej wotnosy dyrbi pošleni lětny wuróš tola hišcže 15 abo tež 20 zólow dołhi wostacž. Šrěš je nětko hižom zyle tajki, kaž je w přěnjěj počojzy tuteho štawa wopišany. Ale nětko dyrbi byčž šnano 36 zólow wyšče druheje podhłowneje wotnohi nowa, a to šecža podhłowna wotnoha woczehnjena, a to šašo na kóždej počojzy šchtomika jena. Šóžde wošo šo š temu njehodži, ale jenož to, kiž je do přědka abo na šwonšowny boš dele škožene. Wšhitke druge mjensche drjewowe mjatlišcža šrěšuj na 2—3 wócžka, płodowe wotnožki paš wyšče přěnjeho drjewneho wócžka. Pschi pschuwjasowanju móža šo taš derje hłownej, kaž tež podhłowne wotnohi šašo bóle nashilicž, hacž šu přjedy rostke.

Štaš je nětko w pjatym lěcžu młody šchtomiš hižom nimale zyle doróšš a do wěšteje formy pschishoš. Šóžda jeho počojza abo kóžde woschidko ma pschi hłownej šdóncžnej wotnosy hišcže tši druge podhłowne hačosy, a wjele płodnych mjatlišcžew. Pschewštabe mjatlišcža abo hačosy, te dyrbja šo psches wotšcžipanje płodow pošylnicž. Še nětko delnja počojza hotowa, dha šo na to šamo waschnje tež hornja počojza tworicž počnje, taš ma šchtomiš pschi kónzu 7. lěta na kóždym woschidle 7 abo 8 wotnohow, kotrež šu wšhitke š płodnymi mjatlišcžami wobrošcžene. Wjele wjazy wotnohow šo woczahnyčž njemóže, dokelž ma šchtomiš nětko hódnu wyžokoscž a dokelž šcžěny tež najbóle wyšče a šchěrsche njejšu.

Šrěška móže šo hišcže na wjazy waschnjow woczahnyčž, na pschikšad psches podšhibnjene hłowneje šdóncžneje

wotnohi. Pšes to ſo ta ſama ſ pobocznej hafoſy ſežini. Pódlanſki wobraſt pokaže nam na tajke waſchnje nacžehnjenju dwělětnu brěſku. Wotnoha A 2 je po prawym ſdóncžna hafoſa; ale ta ſama je lěto prjedy dele ſhibnjena a njeje ſrěſowana, a pšes to bu wona přenja podhłowna wotnoha. Wotnoha B 2 twori na to měſto hačž do wuſhibnjenja B hłownu ſdóncžnu wotnoha a wot tam hačž do B 2 pač druhu podhłownu hafoſu. Žyła wotnoha B naſta lěto prjedy runje ſ tajkeho mjaſliſčyža, kiž runje won tač na wotnoſy A ſtejeſche, kiž nětko wotnožka C 2 na B ſteji. Wotnožka C 2 na tſecže lěto tež tač doroſče, kaž wotnoha B we druhim lěčžu. W ſchtwórtym lěčže ſo potom wotnoha C runje won wyſche tajkeho mjaſliſčyža wotſhibnje, kiž ſo wotnožy C 2 runa. Tač ſo pšezo a pšezo něhdže 40 zólow mjeſ ſobu róſno, pšes wotſhibnjenje wjerſchneje wotnožki, nowe podhłowne wotnohi tworja. To ma potom tajki napohlad, kaž by hłowna hafoſa wot lutyč kruchow podhłownyč hafoſow wobdata była, dokelž ſo kóždy raſ pšes ſnadniſchu pobocznu wotnožku wjerſchł (C 2) dale wjedže. Hornje abo ſnutſkowne wotnohi

šmědža šo na to šamo waschnje tworicz, jeli šu delnje pschi-
hotowane. Wšhitke druge make poboczne wotnožki pschirěšuj
taš, kaž hižom to s prjedawšich šłowow snajesch. Njecha
potom tu abo tam někajke lěnje wóczko wuroscz, dha šarěš
wysche njeho do stony, a wone na to pěknje wubije. So
móhke murje abo scžěny žyle s hašosami počehnjene bycz,
dha šhibuj hłowne wotnohi s kóždym lětom dale dele. Ze-
li nětko šchtomiš pšody pschinješy, a ma jich ta abo tamna
wotnožka pschewjele, dha dyrbja šo te njewužitne wotschczi-
pacz. Wotschczipanje njestaš paš šo šhróble niz prjedy, hač
póczi twjerdnycz počnu, dokelž mješ tym šnano wjele pšod-
ow šamo wot šebje wotpada. Na mjensich mjatlišchcžach
šmětaj jenož dwaj pšodaj bycz, a taj njěšmětaj šo mješ
šobu dotkacz. Na dobrym kraju móže brěška hač do 500
pšodow ša lěto wupšodžicz.

Dokelž je pola naš w šymje šhětro šyma, dha dyrbja
šo brěški šwodžewacz. Najlěpsche šwodžewanje šu šchmrěkowe
hašosy abo scžinowe wokeny. Ššłóma je drje tež šhmana;
ale ju rady mysche žeru. Šawobalenje dyrbi kóždy ras tajke
bycz, šo by powětr do njeho móhš.

We wulkej šuchocze móžesch šchtomiki na spaliru někotre
rašy wokrjepicz a jich lišcže tróšchu s wodu pošyřacz. Šemja
abo rjadka psched šhěžu dyrbi kóžde tři lěta hnojena bycz, a
na nju njěšmědža šo rostliny wošadžicz, kiž pschewjele hnoj-
nych wutkow pschetřebaja abo šo po scžěnje horje wija.

Šestari šo potom šchtom, taš šo scžěna ša njón wjazy
wulka došč njeje, dha šo hłowne hašosy něšcto wysche dušchnych
pobocznych wotnowow pschirěšaja. Wšches to budža wone
potom hłowne wotnohi. Ze-li paš je šchtom pschegara wo-
ššabnyš, dha dyrbi šo psches to womšodžicz, šo šo tež wšhitke
poboczne šylnišche wotnohi pschirěšaja. A teho runja dyrbja
šo tež wšhitke delnje bóle pschi šdónku stejaze mjatlišchcža
jara na šušche šřěšowacz. So ma šo šchtom mješ tym tež
wobhnojicz, to šo šamo rošymy. Ša křótke lěta šmšodženy
šchtom hižom šašo pšody njěšy, a hišcže 10 abo 15 lět
wudžerži. Brěška hodži šo tež pschi scžěnje jako šchtomiš,
na wutrobu podobny, woczahnycz, ale našoženje šřěša je potom

cžežke. W nastupanju płoda ƚo s wjetšcha tajki płód bóle ƚhwali, ƚotryž ma ƚładku ƚóžku a ƚotrehož pócžka ƚo duschnje wot mjaša džěli; tola ƚu tež někotre družiny se ƚomoczanej ƚóžku ƚraŋneho ƚłoda. Prěnsche mjenuja ƚo nektarinki.

§ 22.

Srěs maruškwow a ƚlowcžinow na scžěnje.

Maruškwowy sčtomik wjele wjazy scžěny trjeba, ƚacž brěška. Schěrokošcž wot 20 ƚohcžow a wyšokosčž ƚacž do 8 ƚohcžow je jemu pschiprawna. Pjerschcž wołoko aprikosy nješně ƚhróble mokra a tež niz pschetučna bycž, hewať wona ƚylnje do drjewa, ale niz na płód cžěri. Pschi scžěnje ƚa-
džej wošebje tajke družiny, ƚiž ƚu na ƚlowcžinowe wurostki sčcžěpjene, dokełž wone mjene na drjewo cžěrja. Ssylvniško stróšne woczehú radšcho t ƚwobodnym sčtomikam. Płody na ƚwobodnych sčtomikach sesrawjene ƚłodža ƚóždy cžaš lěpje, ƚacž płody se spalira. Duž je pschezo lěpje, so ƚo maruška na sahodku ƚadži, a radšcho sa to brěška na scžěnu sčoži.

Srěšowanje maruški skoro hinasche njeje, ƚacž pola brěški; ƚaj wone je trochu ložšche, dokełž płódne mjaťlisčcža bjes srěša ƚacž do 8. lěta wudžerža. Drjewowe wócžka pschi nej tež wschudže wubija, ƚdžež jenož ƚo někajke mjaťlisčcžo pschirěže. W lěcžu pať dyrbja ƚo wschitke ƚłabe wotnožki abo mjaťlisčcža pschirějacž, na cžož ƚo wone potom do płódnych wotnožkwow pschewobrocža. Tajki srěs njech ƚo w juniju načoži. Šłowne wotnohi rady jara spěšchnje rostu, duž móžeja ƚo te najšylnišche ƚóžde tšecže lěto wotrěšacž, hewať sčtomik njerědko delkach jara próšny wostanje. Ssu pať hižom na sčtomiku próšne a nahe blaki, dha ƚo te ƚame psches tajke wotnožki najlěpje wupjelnja, ƚiž se šylnišchich wotnohow jako wodžane mjaťlisčcža wubija.

Dokełž pať brěška rady pschi ranach žiwizu abo ƚocži měo pušcžca, dha nješně ƚo podarmo žana šylna wotnoha wotrěšacž, ale radšcho hižom priedy ƚacž je pschěšylna. Ze pať sčtomik ƚhoru, dha dyrbi ƚo druhdy žyka ƚrona ƚacž na

dobře a strome drjewo podrěšacź. Nany dyrbja potom hnydom samobalene bycź.

Sslowcžiny a wischnje hodža ƚo wošebje k wyšokim spaliram, hdžež móžeja ƚo wotnohi potom na hornej scženje wupšestrjecź. Srěs tu tať wobožny njeje, wošebje hdyž ƚo runje na rjany napohlad ředźbowacź njetrjeba. Ženož w lěcžu (juniju) dyrbja młode srosčene mjatlišcēja trošku pšchirěšane bycź. Mjes tym dyrbiš tež na to hladacź, ƚo by sčtomik prawje wjele płodowych mjatlišcěow nadobyt. Ssamo ƚo tež rošymi, ƚo dyrbi wsčitke stare sešuschene drjewo wotstronjene bycź. Teho runja dyrbja ƚo wsčitke pšchěuste wotnožki wotrěšacź, a sčtomik ƚo hewať w dobrym rjedže dđeržecź.

Na druge trochu řkóncžne scženy wošadžej jenož lěpšce a řažnišce wischnje a řlowki. Bóle w řkřódku rořtu rady pōsdnje řiřalzy a wiřle.

§ 23.

Srěs jabłonje a kruschwiny pšchi scženje.

Sčtōž je přjedawšce stawy derje wobkědźbowat, tōn budže řebi tež ř rasom radu wjedźicź pšchi wocžehnjenju kruschwinow a jabłucžinow. Sčtomiki wocžahnu ƚo rady jako bychu wotnohi řaž pruhi abo wofřhidka se řdōnka wustupike, abo jako bychu wone řrōnu, na wutrobu podobnu, tworike. Najduschnišco wocžehnje ƚo wofřhidkaty sčtomik, a wōn wjele předy płody pšchinjeřy, hdyž ƚo wōn po cžasju tať tworik, řaž je to druge waschnje pola brěřki wopřřane; mjenjužy, ƚo ƚo řdōncžna řkōwna wotnoha hnydom w druhim lěcže řhibnje, a potom haťle ƚo pomōlcžku te druge podhłowne wocžahnu. Wošebje dyrbiš na to ředźbowacź, ƚo by sčtomik hnydom wot přenjeje wotnohi abo wot řdōnka řem wjele płodnych mjatlišcěow dostat, kotrež ƚo pšchirěšowacź njeřmědža. Bóle nařoži ƚo pať to waschnje, ƚo ƚo sčtomikowa řrōna jako wutrobicžka tworik. Wutrobicžkowž ƚo taťle wocžehnje.

Nunje řaž pola wyřokěho sčtomika, tať ƚo tež tu rjany

runy sdónk woczehnje, a s tuteho sdónka dyrbja wotnohi ni-
male runowažnje na každym boku wukhadžecž. Poboczne
wotnohi sapocznu šo niže abo wysche, sa tym hačž dyrbja
posdžišcho wysche abo niže na scženje roscž; dyrbja šnano na
scženu druheho poskhoda pschińcž, dha dyrbi sdónk nimale abo
runjež tał wyšoli bycž, kaž by dyrbjał w sahodže bycž. Ze
hisčcže sčtomik jenolětna wosčcžěpjena schwupiza, dha šo ta
šama w druhim nalěcžu, je-li dyrbi sčtomik na nisku scženu
pschińcž, něhdže $\frac{1}{2}$ — 1 łohcž wysche jeneho swonkowneho
wócžka wotrěže. Wot wuroscženyh mjatlišcžow wuswol šebi
hižom w lěcžu, s wuwšacžom sdónčnjeje wotnožki, dvě drugej
pobocznej mjatlišcži. Wosřjedžnej mjatlišcži pschijajaj
runopadnje, každe poboczne pał trochu na łožu abo překi.
Je-li nětko ta abo tamna wotnožka bóle roscže, dha šhib ju
hisčcže bóle dele na łožu. W nowym nalěcžu pschirěšaj
wobej pobocznej mjatlišcži wo třecžinu abo počojzu. Sdón-
cžne mjatlišcžo wotrěšaj pał něhdže poč łohcža wysche łon-
scheho srěška, a to sašo wysche wócžka, kiž dopředka šteji.
Nětko sčtomik s nowa cžeri, a jemu wuroscžetej sašo dvě
pobocznej wotnožky, kiž šnano 8—10 zólow wysche łonschich
stejitej. Wuroscže wjazy wotnožkow, dha dyrbja šo te šame
s cžašom wotštronicž, a na to město jenož dvě hódnej wo-
štajicž. Róždolětnje šo tał dvě wotnohy woczehnjetaj, a
wjetsche a starsche budža, bóle dyrbja šo dele na łožu pschi-
wjafowacž, tał šo naposledk nimale runowažnje leža. Dyrbi
šo króna halle w druhim poskhodže wupšchestriecž, dha njedž
šo najprjedy wyschi sdónk woczehne, kotrehož krónške wotnohi
šo potom w 3 łohcžowskej wyšokoscži runjež tał rostworja,
kaž šo to stanje, hdyž dyrbi sčtomik hnydom pschi semi do
wotnohow rósno hicž. Tał hodža šo po cžašu žyle wulke
scžěny s hačosami počahnyčž, a to je wošebje w krajinach
dušnje, hdžež wino njesešrawi. Dobry hospodar nješmět
žanu scženu prošnu měčž.

Na město jenotliweje sdónčnjeje wotnohi hodžitej šo tež
dwe wotnohy woczahnyčž, wot kotrejuž šo potom hačosy do
bošow rospšestrijeju, kaž pola brěški.

Wutrobožnym sčtomikam šo s wjetscha jenož wjerščne

mjatlišcža srěsujaja, tak so mohće šo wschitke wócžka do kuschich wurostkow pschemobrocžicž, kiž šo potom psches léčzne pschirěšowanje sašo do pčódnych mjatlišcžow pschemobrocža. Šubjene a njewužitne wurostki šo hižom pschi nastacžu wotstronja.

Na spalir wošadžej jenož dobre jabłucžiny a kruschwiny, a to někotre sažne a te druhe pösnišche družiny. Najbóle šo s wjetscha tak mjenowane blidne kruschwje k temu hodža; tola móžesch šebi tež wot druhich krašnych družinow wuswolicž, kotrež potom někotry czaš prjedy sesrawja, hacž hdyž bychu schtomifi na sahrodže stafe.

Pschi sp. Šo šo hišcže někotre družiny mjenje wažneho šadu k scženje sešadžeja, na to je hižom horka spomnjene. Lěpje je, hdyž ma něhton sa tajki šnadnišchi šad druhe kucžiki, hdyž móhće wješeke srosčž. Dobre a cžopke murje njech šo radšcho sa wošebnišchi šad a sa wino načoža. Tajka bóle šnadna šadžina, kaž lěšchne worjehi a t. d., w srěsu wulku prózu njecžini. Šeno létne mjatlišcža wotrěšnu šo hacž na $\frac{2}{3}$ jich dothoscže. Psches to nětko, šo šo jena tšecžina wotrěže, šo te bóle delkach šedžaze wocžka k wucžerjenju wabja. Te nětko tworjene maše wotnožki šo w léčžu (šónž junija) na 2 abo 3 wocžka pschifrótscha, a psches to na nich pčódne pupki nastanu, kiž w pschichodnym léčže pčody, tudy worjehi, pschinješu. Šeli šo šo šerk šestari, dha šo blisko šorjenjow šwotruba, tak šo móhč pjenč nowu mčodžinu hnacž.

§ 24.

Šadowa šercžina. Šohodkath šad.

W šadowej sahrodže namaka šo někotryžkuliž kucžik, w kotrymž móže tu abo tam niski šadowy abo jahodowy šercžk tycž. Šola naš šo jenož najbóle tši družiny jahodowzow plahuja, to šu šošmacžki, janske jahodki a maleny. Wysche tych mamy tež cžernjowe jahody a bosanki; ale wošebita próza šo jenož porědko na pošlenschej družinje načoži.

a) Šošmacžki wocžahnu šo se šymjenja, se šadženšew, s wotpočožkow abo s mjatlišcžow, kiž s šorjenjow wu-

bija. Najradšo tyja wone w pschidomiskich sahrodkach. Tycze budže jara podpjerane, je-li wone něhdže 2 abo 4 kóhcze mjes šobu rósno steja. Maja pať huójnych wutkow doscž, dha šmėdža tež bliže w hromadže stejecž. Najdžakownišo je, hdyž šo wot nich maťe sčtomiki woczahnu; k temu wostaji šo wot wubitych mjatlišcžow jenož to najšylniše. Je-li dyrbi sčtomik abo tež kercžk dobre pťody pschinjescž, dha dyrbi wsčitke hubjene a sčcžudrawe drjewo, kiž hižom wjele lět pťody nješyše, wotrěsane bycž. Delke mjatlišcžja dyrbja bycž na pokojzu srěsane a hewať njech je kóna bóle prósna a niz šaschmatana. Je šo po cžasju sdónk sestariť, dha šo žyle podrěže a na jeho město šo khmanny korjeński wurostť pschihotuje, abo pať šo tam nowy pjeńk šadži. Je-nož mťode kercžki šťódke pťody pschinjesu; duž dyrbja šo druhdy wsčitke sestarijene wufopacž, a na jich město mťode našadžecž. Wyške srěsa, kiž dyrbi kóžde lěto našoženy bycž, dyrbja wone tež s najmjeńšja kóžde druge lěto wobhnojene bycž. Ščtóż to škomdži, teho košmacžki bóršy šnadny njerjad pschinjesu. Šechzy pať něchtón jara wulke jahodki męcž, tón dyrbi jenu šecžinu hišcže nješratych pťodow wotšcžipacž.

b) Šanske ako šwjatojanowe jahodki šo lěpje jako kercžki woczahnu. Wone srěs njerady šnješu, duž šmėšch jenož sestarijene a šuche drjewo prjecž bracž. Po 5 abo 6 lětach počnjeja jahodki šnadne bycž, duž srěsuj kercžki hľuboko na starsche drjewo, a šašo po někotrych lětach wošadžej žyle nowe pjeńki. Wone hodža šo tež jako maťe sčtomiki woczahnyčž, kiž w dobrej semi hacž 3 kóhcze wyšokoscže dostanu; k temu dyrbja šo jim delnje pobocžnje wotnožki šwotrěšowacž. W šylnej šymi njech šo tróščku šwodžewaja; ša to wone wjele lět dlěhe wudžerža. Šnojenje jim tež derje cžini. Wošebnišche družiny maja druhdy jahody wišchjoweje wulkošcže. Dla winodžětanja šo wošebje lěpsche cžerwjene družiny woczěhnjeja.

c) Maleny drje tež w najhubjeńšchej pjeršcži tyja, ale dobre pťody jenož tehdom pschinjesu, hdyž w mjehkej a dobrej semi rostu, a hdyž maja šťóncžka doscž. Wone šo s wjetšja jenož s korjeńskich wurostkwow a psches rostželenje

pjenčzkow wobnowja. Bóle rósno steja, a lěpschi pšod pšchinješu. Do kóždeje džěry wožadzej tsi pjenčzki abo tež mjenje; pšchi tym srěšaja šo na kusche. Po jahodowych žnjach šměsch štare drjewo wotrěšacž, abo cžiń to tola w pšchichednym nalěcžu. Stejo wostajenym dobrym wurstkam špšchirěšaj w nalěcžu wjerški. Njewužitne korjenšte wuběžki wotstroń pšchi rycžu a pšchi wobhnojenju. Podryče ma šo skoro kóžde lěto štacž, je-li dyrbi kerł wjele pšodow pšchinješcž. Po sčesčoch lětach dyrbi malenina na zyle nowe město pšchěšadžana bycž. Steji wona dlěhe na jenym měsceži, dha wšchitke hnojne wutki wušrěba a napošledk hubjene pšody nješu. Šwinjazy hnoj malenam derje cžini a wón dyrbi w našymje podrych bycž. Tež lubuja wone wokrjepjenje s hnojnu abo pšchisžypanje dobreje semje. Tež na šchtomiki podobne šchwupizy hodža šo maleny woczahnyč, a dostanu potom wyšokoscž hačž do 7 kóhcžow. Ma něchtón maleny w rjadach husčišcho hromadže šedžo, dha pšody najlěpje sesrawja, hdyž šo pšodowe hačosy na kóžu k někajkej šacže abo žerdži pšchiwjasaju, tak šo wone trochu pšchewišaju. Lětne mjatlišcža wostanu pač přenje lěto hišcže runopadnje stejo. Wot malenow mamy jara wjele družinow a poddružinow. Džiwja malena w našich pšchedlěšach a na horach je kóždemu snata. Wošebje dobra k jědži je wulka žolta malena, kiž tež tójšcho cžaša přjedy sesrawi, hačž czerwjene družiny. Š malenowzy pač je czerwjena malena šašo trěbnišcha, dokelž ma móžnišchi ščód a bóle korjenicze ščodži. Tež tajke družiny šo namašaju, kiž dwójzy ša lěto pšody nješu.

Šigi hodža šo jenož pšchi jara cžopkych a ščónčnych šcženach woczahnyč. W šymje dyrbja bycž se semju pšchikryte, a w lěcžu pač na spalir roščehnjene.

Čorne morušche na spalirach dale žanu wošebitu staroscž njecžinja. Černjowe jahody lědom šchto w šahrodzy cžerpi, ale je něhdže do kuta šapokaže. Tola nadeńdu šo tež pola tych šamych wulke pšodate družiny, kiž šu wošebiteho plahowanja hódne.

Šwětke wupšodža šo se šornow, šadženšow, wotpošokow a korjenjew. Nědko woschcžěpja šo wone na kruschwiny

abo cžertowu jabkoŋ, ale wjele bóle ſo wone ſ podložkej ſa kruſchwiny a t. d. trjebaja. Hewak wone na ſahrodže jenož rjanofcže dla ſteja; tež lubi ſo někotrym wón jich pčodow. Zich pčód je druhdy na jabkuła podobny, pola druhich ſa ſo na kruſchwje. Po tym napohladže maja wone ſwoje mjena; tola pſchetrjebuje ſo kruſchwowa kwětla bóle w ſchtomiſnaŋni, hačž jabkułowa. Woſebje wužitna ſa podložki je wulka ja-panſka kwětla.

Schesty ſlaw.

W i n o.

§ 25.

Wino. Winowe pjeŋki a jich ſrěs.

Winowe pjeŋki ſo pſchiſporjeja pſches ſadžeŋki, wot-
počožki a porědko tež pſches ſymjo. Šadžeŋki doſtanu
ſo pſchi pſchirěšowanju ſtarſchich winowych pjeŋkow w na-
ſymje abo tež w ſažnym nalěcžu. Wotnohi, ſ temu hódne,
dyrbja žyle doſrawjene byčž. Je wotrěšana wotnoha jara
deſha, dha ſo na wjazy dželow roſrěže, taſ paſ, ſo ma lóždy
kručy potom 3 abo 4 woła, a dočhoſcž wot $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ łohcža.
Pod delnim wołom dyrbi ſo ſadžeŋka runje a hładzy ſrěſacž,
a to žyle bliſko pſchi wołu. Wyſche hornjeho woła dyrbi
ſrěš na koſu ſloženy byčž, a to někotre žóle wyſche woła.
Je ſo tajki pſchihot hižom w naſymje ſtaſ, dha dyrbja ſo ſa-
džeŋki abo ſrěški pſches ſymu do jenož trochu wložnej ſemje
ſahrjebacž, a to 6—8 žólow hłubočo. Je ſo paſ ſrěš haſle w
nalěcžu pſchihotowaſ, dha ſahrjebanje njeje potrebne. W nalěcžu
njech ſo derje wobdžěkana, ale niž hnojena rjadka pſchihotuje,
na koſtruž ſo ſadžeŋki do rjadow woſadžeju abo ſatyfnu.
Wone dyrbja mješ ſobu $\frac{1}{2}$ —1 łohcž róſno ſtačž, a dyrbja
ſo přědki abo na koſu do ſemje ſatyfnyčž. Wot wóčžkow
dyrbja 2—3 we ſemi byčž, a jenož to ſwjerſchne ſmě wonka
woſtačž. Ale tež to dyrbi žyle bliſko pſchi ſemi ſtačž a wyſche

teho dyrbi wołoko kóždoho pjeńczka małe wužtobjenje abo jamka ƚo namać, w kotrejž mohła ƚo desćezowa abo druha woda sħromadźić. Ssadźenki chzedža měcz pschi roćzenju kħetro wjele wħohi. Delni kónz ƚadźenki dyrbi 6—8 zólow w semi težecź. Nicžo wo to tež njeje, hdyž ƚo psches pschiliwanje hornje wocźko tróschku s pjeršćezu pschirnyje; wone hižem ƚo sažo ƚamo won namać. Wotnočka, kiž hižom w přenim lěczu wubije, doƚahnje njerědko 1—1½ łohćezowsku doħoseź. W lěczu njesmě ƚo wubitej wotnosy ani haćočka wotrěsacź abo wuřamacź. W nasymje dyrbja pať ƚo małe pjeńczki na 3 woła wysće semje pschirěsacź. Psches symu dyrbja bycź s pjeršćezu sawodźite. Zeli ma pjeńk nětko hižom nobre forjenje, dha móže ƚo na ƚwoje město pschěřadźić, a to hižom w přenjej nasymje abo w druhim nalěczu.

We wschědnym žiwjenju pať ƚo wino najbóle psches wotpoćoźki pschisporja a wobnowja. K temu wosmjje ƚo najnižša wotnoha starscheho winoweho pjeńka w nasymje abo nalěczu a poćoži ƚo tať psches sħibnjenje do semje, ƚo jenož jeniečka woło kusť wysće semje steji. Sapoćoženje dyrbi ƚo 6 abo 9 zólow hłuboło sćžinicź. Na to wasćnje móže ƚebi něchtom wot jeneho pjeńka zyťe twarjenje po cžažu wobczahnyć. Te hižom bóle starsche wotnohi móžeja ƚo tať do semje sapoćoźić, jenož ƚo maja tola na kónzu něšćto mħodeho (lětneho) drjewa se strowymi wołami. W sahrodkach hodža ƚo psches to kóto wołoko rjadkow niske spaliry abo wořebite pjeńki woczahnyć. Tu a tam hodža ƚo tež wotnohi pod sććezěku dale wjesć. Najlěpje je, hdyž jena jeniečka wotnoha wubije. Wubije jich wjazy, dha njech ƚo te njepotrěbne hnydom podrěsaja. Psches wjele s dobom wubitych wotnohow ƚo jenož srěs jara sadźewa a winowy kerť rjany nahlad nje-dostanje. Wubita wotnoha njesrěsuje ƚo w přenim lěczu po wubiczu a byrnjež 8 łohćezow doħa srostka. Ssamo ƚo rosymi, ƚo ma ƚo mjes tym na pschihóдне wasćnje pschiwjasowacź. W nasymje abo w sažnym nalěczu ƚo tež tale wotnoha na 2—3 woła srěže. Riz wot wjeršćka ƚo tele tsi wóćka wotrěsnu, ale zyťa doħa sħmutej dyrbi ƚo hacź blisko k semi wotrěsacź, tať ƚo jenož wot kónsćeho lětneho wucźerka

tsi wócžka wysche wostanu. Erěst dyrbi ęo 2—3 zóle wysche swjeršneho woła scžinicž, hewať ęnano hornje woło wusřhnje. Dofelž ma wino wulke žro, dha ęnano to ęamo hacž k wócžku dele wusřhnje, a psches to by to cžerpiko. Njedyrbi nětko pjeńť pschi scženje wostacž, ale dyrbi druge město dostacž, dha ęo wot hłowneho abo macžerneho pjeńfa wotrěže. Tola dyrbi wón hižom korjenje měcž, sčtož druhdy hiščyže w přenim lěcže njeje, wořebje hdyž ęnano je wotnoha hižom stara byta.

Tu bu pschezo jenož jedyn pjeńť s jeneje dołheje wotnohi woczehnjeny; ale wone ęo tež wjazy pjeńkow woczahnycž hodži. Sčtož sechze to cžinicž, tón naťož ęlědowaze waschnje: Šhib łahodnje dołhu jenolětnu wotnohu dele a poťož ju runowaznje na semju, a spschispinaj ju s drjewjanyhmi hocžkami. Tole džěto stanje ęo w haperleji. Nětko wubija bóršy wócžka a nacžerja mjatlicžki wot $\frac{1}{4}$ łohcža. Kóžde woło na wjerch cžeri, a tež te ęwoju mjatlicžku horje sťoža, kiž běchu na bokach abo spody. Šsu wurostki něhdže 5—6 zolow dołhe, dha ęo po zykej dołhoscži teje, na semi pschicžinjeneje wotnohi nički pschěrowcžk wurhje. K temu dyrbi ęo wotnoha přjedy wotspinacž. Je nětko pschěrowcžk hotowy, a je wón 3 abo 4 zolow hłuboki, dha ęo wotnoha do njeho ęapotoži a s pjeršchcžu 3 zóle ęawodžewa. Wotnoha dyrbi ęašo k semi ęespinana bycž, a kóždy wurostk njech mały łolik dostanje. Dołho njetraje, dha počnu spody kóždeho mjatlišcžka korjenje wubiwacž. Nětko kóždy sposnaje, ęo, kaž wjele mjatlišcžow se semje tcžesche, tejk młodych pjeńcžkow je nastalo. W přenim lěcže ęo ničžo njesřějuje, ale w našymje abo w pschichodnym podnalěcžu, dha móžesch wotnohu wusběhnycž a do wjele pjeńcžkow rosrěšacž. Pschi pschěřadženju dyrbja wone hacž na 3, a jeli ęłabe, dha na 2 wócžzy pschirěřane bycž.

Sechze něchtón winowe wotnohi lutowacž a chze tola wjele pjeńcžkow nacžahnycž, tón móže to psches jenotliwe wócžka wuwjescž. Wotnohi, kiž ęu ęnano w našymje wotrěřane, te ęo na horka spomnjene waschnje psched mjersnjem wukhowaja. W nalěcžu nětko, dha ęo 4 dny pořpochi do tróřku liwkeje wody namócža. Na to počnjeja wócžka bubnjecž. Nětko ęo wone s kuskom drjewa wotrěřnu a to

w 1 zól dołhich kuskach. Delni džěl abo spódni dyrbi so hač do žra wotrěšacž. Kłozki so na to do parnišcěža se-žadžeja, so trěschku pschitkěcža a skónčnje $\frac{1}{2}$ — 1 zól s pjeršcěžu pošypaju. Potom so rjadka s wołnom wodžije; tola je lěpje, so je wołno s welijowej papjeru pocžehnjene, hač se schlenzu. Parnišcěžo njed je pschězo trochu wložne, tež nješmě wone pschěcžopke byčž. Pupki počnu bóršy wubiwacž a wołno dyrbi so husto wušběhowacž, so by powětr k rostlinam mohł. W našymje so wone na 2 wócžzy pschirěžu a pschěd dalschěj symu sakhowaju. Wołna dyrbja pał hižom tehdom prjecž wsate byčž, hdnyž so frostliny žnano 3 zóle wulke; ale pschěd žylnym a parjazym skónčžkom dyrbja so wone w přěnich dnjach tež sakitacž. Želi schtó wulku hromadu pječžkow njetrjeba, dha móže je žebi w rožowych hornyškach woczahnyčž. K temu napjelú tajke žudobje hač do počejzy s dobrej semju, na-žadžej pupki do njeho, wodžij je se schlenzu a staj je na wołno wo jstwje. Šsamo so rošymy, so tež dyrbja pupki tu s pjeršcěžu wodžete byčž a so dyrbi so schlenza s dohom prjecž wsacž, hdnyž pupki derje roscž sapočnu.

Pschěs wušyw žymjenja je so do nětka hišcěže mało wina woczahnyčo, a tola je to žyle dobre a naturške waschnje. Š džěla je so to tehodla sakomdžiko, dokež wjele ludži njewě, so tež winowe sorna abo počžki skhadžeja. Š wušywej žměšch jenož žyle sesrawjene sorna bracž. Wsmi w našymje strowe sorna, sežadžej je do rožowych žudobjow a swodžewaj je 1 zól s pjeršcěžu. Potom staj žudobje žnano do pinzy, so njemohło pschemjersnyčž. W nalěcžu pał dyrbišch žyky hornyšk do čžopkeho parnišcěža stajicž a jón tež wložny džeržecž. Wubija potom małe rostlinki, dha so w kónzu augusta na rjadki sežadžeja a tał wothladaju, kaž je hižom horkach wopižane. Šchtóž pał žebi tajku prózu čžinicž njedha, tón sešypaj počžki w našymje tež do žudobja a sahrjebaj jón 9—10 zólow hłubočo do semje. Na dno žyp dobru semju a potom tójschto počžkow, na to sažo mjelnu pjeršcěž a sažo něschto sornow; a to tał dale, hač je žudobje počne. Wkóha a semska čžopkota potom čžinitej, so počžki hač do nalecža, žnano hač na kónž meje napušcěžeja,

a potom móžeja šo na rjadki $\frac{1}{4}$ zola hřuboko wořadźecź. Njerědko pak šo tež próza derje sapłaczi, hdyž šo frate sorna hnydom w nasymje na rjadku wořyja, kiž šo s liščom abo se šmřěkowymi hařosami swodźewa.

Přes počki nacžahnu šo druhdy zyle nowe winowe družiny, haj druhdy tež družiny, kiž šu tójschto čaša předy frate. Wořebje nastanu nowe družiny, hdyž běchu sorna s tajkeho města, hdžež šnano wjele wschelakich družinow w hremadže roscže. Tak móže šebi něchtónžkuliž s rósnykow nowu winowu družinu woczahnyčź, dokelž te šame tež dale nicžo njejšu, hacž winowe jahody s čzoplych krajow. Tola šu potom kicže, hacž runjež wulko-, dha tola ředkojahodkate. — Tež hodži šo přes wuřyw počkow dobre wino s čzoplychich krajow sa naschu krajinu přichódne scžinicź.

Ma-li něchtón jenož dyš a dyš winowy pjenk wořadźicź, tón móže šebi wjele prózy wulutowacź, hdyž s dobom šadženku tam satyknje, hdžež ma wona jako winowy pjenk roscž. Delni džěl šadženki dyrbi wot murje w semi přecž sčoženy byčź. Tajka šadženka hnydom dale roscže, mjes tym šo tajka, kiž šo s korjenjom k scženje šadži, druhdy něotre lěta štaba wostanje; wořebje, hdyž s dobreje semje do hubjeńscheje přichindže. Je pak přchi scženje hubjena semja, dha dyrbi šo ta šama do šadžby wotstronicź, a šo to dobra přerščcž přchisypacž.

§ 26.

Wschelake wurasy a powšchitkowne džěta přchi winje.

Wjele džěkow přchi winowzu ma wořebite mjena, a na tajke wurasy čzemy s dobom nětko spomnicž, dokelž je posdžischo přchezo šašo trjebamy.

Sdónk mjenuja šo wschitke starsche a wjazylětne wotnobi hacž do pjenka. Jedyn pjenk ma njerědko wjele sdónkow abo šylnischich wotnowow.

Hařosy abo wotnobi šu jenolětne wurostki se sdónka. Wone šu s wjetscha přchezo dothe, a wucžinja ša lěto nowy džěl přchi sdónku.

Pruty wurostu s wóczkow jenolětneje hałosy. Tež młodžina, kiž njerědko runjež se starscheho drjewa abo hnydom s pjenka wubije, mjenuje so takle, tak dotho hacž je seleno.

Podprucziki su kusche hačoži, kiž w lěcžu pschi wóczkach na młodym drjewje wurostu.

Scžehnasčka su na 6—8 wóczkow srěsane hałosy, s kotrychž bylne pruty a tež kicže wurostu.

Čžopi ki mjenuja so potom hałosy, hdyž su jenož na 2 wóczžy srěsane. K temu wo smu so najradšo bóle nisko pschi pjenku srosčene hałosy.

Wijawki abo ruczki namašaja so na wschitkich prutach mjes lisčom. Wone su cženke pletwa, kiž so s wjetšych hischeže kóždy ras šašo na dwoje pletnjo rosdžela a s kotrymiž so wino šamo wot so na šatkach abo žerdžach džerži. Ruczki wobwija so wo kolo žerdže, a tak so wino šamo wot so twjerdžje šespina.

Plóodne wóczka wučerja kiti, drjewowe pak pruty. Město, hdyž dyrbi wino roscž, nješmě pschemokre bycž; je-li je to, dha pschihotuj ša wotběh wody někajki pschěrow, kiž s kamjenjemi wupjelniš.

Semja wo kolo winoweho pjenka budž šrěnjodobra. Je semja pschedobra, dha drje wino šylnje roscže, ale mašo plódom pschinješe. Dyrbja pak so šhětro wyšoke šcženy s winom počahnycž, dha tež dyrbi dobra semja bycž, haj móže so tež druhdy pohnojicž. W jara twjerdohlinjanej semi wino njerady roscže, škerje w pěškojtej a kamjenojtej. Je pak pšerscž tola jara šhuda, dha dyrbi so jama wurycž, kiž so potom šašo s dobrej semju wušypa.

Semja wo kolo winoweho pjenka dyrbi bycž cžista wot wschitkeho njerjada a wschitkeje trawy.

Plecžate rože a tež žane druge wužitne šrostliny nješadžej bliško k winu. Wošebitych dželow pschi winarstwje mašy tež tojšto, jako 1. pschirěšowanje; 2. pschiwjanje; 3. wukamanje a pschikrótschenje; 4. šwodžewanje.

Pšchirěšowanje natoži šo tak derje hižom w našymje
 abo haſle w ſažnym nalěcžu. W šymje paſ tola njerědſo
 wino trochu čzerpi, a duž šo tež w nalecžu srěš ſašo ſpo-
 lěpſchuje. Našymni srěš je kóždy čzaš wjazny hódny, hač
 nalětni. Wotnohi a ſdónki hodža šo lěpje ſawodžewacž, a
 jim šo tež wſchitka móž ſdžerži, dokelž šo žana mjeſha nje-
 ſhubi. Pšchi nalětnim srěšu druhdy wjele mjeſhy wuběhnje,
 a wino šo wukrawi. Pšchisprawny čzaš ſa našymni srěš
 je wot kónza oktobra hač do wjetſheho mjersnjjenja. Je-
 li paſ winowž pšchejara do drjewa čžeri, dha srěšuj jón w na-
 lěcžu, šo móht šo trochu wukrawicž. Wón potom mjenje
 čžeri, ale wjazny płodow wupłodži. Smjersnjene pjeńki nje-
 ſmědža šo prjedy podrěſacž, hač hdyž šu młode wubite prute
 hižom 1—1½ łohčža dołhe. By pjeńk na jedyn raš ſwo-
 trějany byt, dha by šo lóhko ſmjercž wukrawit.

Pšchiwjašowanje je ſkoro zyke lěto trěbne. W na-
 lěcžu dyrbišch pjeńk na ſčženu rošwjaſacž a kóždy wotnohu
 wošebje pšchiwjaſacž. Kóždej dvě njedželi ſ najmjeńſcha hla-
 dai ſa tym, hač je kóždy ſwjast hiſčje w dobrym rjedže.
 Šylniſche hašoſy pšchiſpinaj ſ witkami, ſkabsche paſ ſ kytom
 abo hewaſ podobnym ſrědkom.

Wułamanje a pšchikrótschenje natožuje šo w
 lěcžu, šo by mjeſha lěpje do kicžow běžecž móhta, a šo by
 drjewo ſferje a lěpje doſrawiſe. Šo by šo woboje dwoje
 ſtaſe, dha šo młodym prutam, kiž šu wot poſljenjeho nalěcža
 ſem wuroſtke, wjerſchki wobłamaju. Tola njeſtanje šo to
 ſ kóždej hašoſu, ale jenož tajkim šo wjerſchki woblemi, kiž
 maja kicže. Šlemk dyrbi šo kóždy raš dvě kópjenje wyſche
 ſwjerſchneje kicže wuwjeſčž, taſ ſo ma płodny prucžik wyſche
 kicže hiſčje dvě kópjenje. Wotłamanje dyrbi šo hižom
 ſtačž, taſ rucže hač je widžicž, hdyž kitiſki naſtanu. Mjeſ
 tym hač wino kčžje, njeparaj šo na nim. Je-li wułamanje
 prjedy ſkónčik njejſy, dha dołoncž je tehdom, hdyž šo na
 kitiſkach maſe jahodki pokažu.

Podprucžiki, taſ mjenowana ſkup, njeſmědža šo prjedy
 ſeptembra wotſtronicž, a potom dyrbi šo tola hiſčje kuſcha
 wotnožka ſ jenyum kópjenkom wotſtaicž. Jenož te podprucžiki,

kiž na kicžowych wotnožkach wubija, dyrbja so hižom w juniju hacž do jeneho kopjenka wutamacž.

Kaž budže posdžišcho štyšhecž, njebudže šhroble kóžda wotnožka pschitamana, hacž runje ma wona kicže. W oktobru móžesch pak wschitkim wotnoham abo tulětnym hačosam wjeršchi wotkamacž; kicže potom lěpje dosrawja. Prjedy hižom móžesch wschitke njepotrěbne wički abo rucžki, s kotrymiž so wino šamo wot so někač pschiwije, hacž na 2 zólej swotrěsacž. To so šamo rošymy, so so wschitke wijawki na zykym winowzu wotrěsacž nješmědže, ale jenož te, kiž su njewužitne, dokelež je wino hižom psches někotre doscž twjerdže pschiwite.

W naschich symnischich stronach dyrbi winowy pjenč psched symu někačte swodžiwanje dostacž, tak so njeby smjersnyč. Š temu wsmi wotnohi a hačosy se spalira dele, swjasaj je hromadu a počož je pschi scženje na semju. Móžesch jón nětko s pjeršecžu sawodžicž abo se štomu wobwicž. Najlěpsche swodžiwanje je to wot semje. Šechzesč to načožicž, wurhy blisko pschi scženje něhdže 10 zólow hčuboki pschěrow, počož hromadže swjasane wino do njeho a samjetaj jón jenu stopu wyšoko s pjeršecžu. To hačle so stanje, hdyž je syma hižom 4 stopnje šylna. Lěpje hišecže je, hdyž so prjedy sašypanja něšcto walcžiny na wotnohi škladže. Šdžež pak so pschěrow wurycž njehodži, kaž, hdyž je plestr atd. blisko, dha našypaj na hačosy šuche lišče abo pasdžerje. Ale tež tu dyrbišch tójšcto walcžiny najprjedy na ščoženy pjenč škascž, so so njeby sadušyk. Šo lišče roslětacž njemóhko, móže so se šuchim šonjazym hnojom čenječ počkascž. Duschnišche š tajštemu sawodženju su hišecže deski, kiž tež s dobom mokrotu wot pjenka wotdžerža, a š njemu wužitny powětr pschipuscžja. Někotre wina njesnješu twjerde swodžiwanje, a ša tajke su runje deski pschihódne. Tež jehlina, wrjóš a rěš hodža so š swodžiwanju. Šyky šdónč njetrjeba kóždy ras do semje pschičč, pschetož wón je s wjetscha šylnišchi w drjewje, duž jenož porědko čerpi. Šeli so se štomu sawodžiwa, dyrbja najprjódzy wschitke kčošy swotschecžipane byčž, hewač so rady myšche do njeje dadža, kiž potom tež wino pódla wobkušaja.

Štoma tež pschi semi lohko shnije a psches to potom tež wołam a skorje seschodži. Njehodži šo wino do hromady swjasacž, dha móže na scženje rospšestrijene wostacž, a dyrbi šo potom po- schěrokošczi swodžiwacž kaž brěški. Š temu hodži šo štoma, štomiane wofenzy abo hewał druge hrube pkatowe abo tykowe sawěschki. Tola móžeja šo tež wotnohi na scženje do walcžkow sawicž, se štomu wobwicž a potom hnydom horka na spaliru pschiwjasacž.

§ 27.

Winowy srěš we wošebitošczi.

Šo hišcže srěš ludžom prawje wujasnjeny njeje, to wuczi naš tał wjele njeplódnych winowych pjenkow, kiž jako džiwja kercžina domy wobrostu.

W našchich stronach šo pschi tym wošebje dwojake waschnje nałožuje. Brěšche a starsche waschnje je to, šo šo pjenkowe wotnohi, hałosy a pruty jako pruhi po scženje wu- pschěstru, kaž je to pola brěški hižom wopisane. Wošebje nałožuje šo tajki cžah pschi pocžehnjenu wyšokich scženow. My chzemy tola waschnje pruhaty cžah mjenowacž. Ha- łosy a wotnohi tu wschitke na kofu se sdónka wurostu a šo w tym šamym šlědže dale wjedža. Wjazy pčodow pak šo dostanje, hdyž šo wino tał pschirěšuje a pschiwjasuje, šo hałosy runowažnje se sdónka wukhadžeja.

Runowažny cžah rosdžěli šo šašo do runowažneho cžaha s jenyum sdónkom a do runowažneho cžaha s dvěmaj sdónkomaj. Psches runowažny cžah šo pschěšylny sróst kětro jara sadžerži. Na kěžnych scženach šo rady woboje waschnje na dobo nałoži, a to tał: bjes wofnami pschiwasaj hałosy wot sdónka runowažnje, wysche wófnow pak móžesch je na pruhi roscžahnyčž. Runowažnje scžehnjenu pjenk wjele wjazy pčodow pschinješe a jeho srěš je bóle jednory.

A. Wocžehnjene wina na pruhaty cžah.

My šmy prjedy pjenčž wopuschčžili, jako běšche w pře- nej našymje hacž na dvě wócžzy pschirěšany. Wot tuteju

dweju wóczkow so, jeli dyrbjatej w nalěczu wobej wubicz, to štabšche zyle wotrěsnje. Šylnišche wožo nětko s mozu wubije a narosče w druhim lěczu jako dołhi prut, kiž ma so šwěru pschijasacž. Srěšowacž a wukamacž pač so w tutym lěczu šhroble nicžo na nim nješmě. W našymje pač so tónle prut, ja tym hač je šylny, na dvě abo tři woła podrěša. Je-li štaby, šmě jenož dvě wóczzy wobšhowacž.

Tajka na tři wóczka pschirěšana wotnožka mjenuje so čzopik, a tón je pschi winowzu pschezo jara wažny.

Na druge lěto wubija nětko s tych tšjoch wóczkow na čzopiku tři rjane hačosy. Tola wostajitej so pjenkej jenož dvě šylnišchej hačosy, ta tšecža wotrěsnje so s čzafom. Sawostajenej hačosy roscžetej nětko s pobocznyimi prutami hač do našymy bjese wscheho srěša dale. Hačosy a wsčitke pruty dyrbišch derje na šožu pschijasacž. Pobocznych prutow je šnano džešacž. W našymje so wotnosy abo tej přěnschej šylnišchej hačosy tač wotrěsnjetej, so niže srěška na šoždej hačosy hišcže dwaj prutaj sawostanjetaj, po tajkim hromadže ščtyri. Te ščtyri pruty pač so tež šoždy na dvě wóczzy pschirěšnu, tač so ma pjenčž w nalěczu potom 8 wóczkow na ščtyri čzopikach.

W tšecžim lěcže wostaja pač so w nalěczu wot tych 8 wuroštkow jenož te 4 najšylnišche, tač so s šoždeho čzopika napošlědč jenož jedyn šylny prut wucžeri. Hač do našymy abo do pschichodneho nalěcža nješměšch šašo nicžo wukamacž abo pschirěšowacž. Potom wostaj na šoždym boku dwaj šylnaj prutaj, a wot teju so s wjetšcha tón hórni na 6 wóczkow srěže, abo je-li šylny, dha móže tež potom to jene ščehno 8 abo 10 wóczkow wobšhowacž. S tuteho ščehna potom plódne hačožki wucžerja. Delni prut pač so na čzopik s dvěmaj wóczkomaj srěže. Tač ma škóncžnje pjenč 2 ščehnje a 2 čzopikaj; a to na prawym boku 1 ščehno a jedyn čzopik, a tač tež na lěwym. Šsamo so rošymy, so šmědža so w našymje wsčitke poboczne podprucžiki šwotrěšacž.

W ščtwórthym lěcže móžesch hižom wot pjenka, kiž bu w pošlenjej našymje na dwaj kuschej čzopikaj a na jene 6wóczkate a to druge 8—10wóczkate ščehno pschirěšany,

rijane kicže docžakacž. Nasy mu dyrbi šo potom pjeńk jašo taš srěsacž, šo směje 3 płódne wotnohi abo scžehna wot 6—10 wócžkow. Wyszhe teho dyrbi wón mēcž 3 scžehna wot 6—8 wócžkow a 3 cžopiki wot 2 wócžkow. Tola móže na šylnišich pjeńkach tež jedyn cžopiš a jene scžehno wjazy bycž. Dyrbjašo paš na scženje někajki prošny blaš nastacž, dha móže šo město jeneho scžehna radšo cžopiš srěsacž, šo móhło šo prošne město wupjelnicž. Dalšchi srěš je nětko pschezo tajki a dyrbi šo šwěru na to kedžbowacž, šo by na žyłym pjeńku a na kóždej wotnošy runje jenaš wjele płódnych wotnohow, scžehnow a cžopikow było. Kóžda hašosa dyrbi bycž taš srěšana, šo šo na nej namašaja 1 cžopiš, 1 scžehno a jena płódna wotnoha. Cžopiš dyrbi pschezo bóle delka bycž a scžehno paš wošrjedža.

Płódne hašosy, abo wjele bóle te, kiž šu, na pschickad, lěšja płody měte, šo w šamšnej nasynje abo tola w pschichodnym nalěcžu na cžopiš srěšaja. Druhdy tež šo cžiscže wotstronja.

Ma hižom něchtó wulke winowe pjeńki, njehodži šo horka špomnjeny porjad kóždy ras dospońje wuwjesč. Wyszhe teho dyrbinny tež pschi srěšu hišcže na družinu hladacž. Někotre chzedža bycž na kusche srěšowane, wošebje to wino, kiž je pod němskim mjenom „Gutedel“ snate. Druhe winowe družiny žadaja šebi jašo dołhe, 2 abo 3 kóhcže a hišcže dlěšche płódne wotnohi. Šsu to wošebje te družiny, kiž šu pod mjenom malvasir snate, kaž šažne lipscžanske, muskatelške atd.

Srěšuje šo winowa družina, kiž pschezo jara do drjewa cžěri, kóžde lěto jara na kusche, dha pschinješe pjeńk jenož mašo a šnadny płód. Šeho dołhi wurost hižom na to pokazuje, šo dyrbi šo na dołhe a na wjele wošow srěšowacž. Tola cžopiki šo tež tu jenož na dvě wócžzy srěšuja, hewaš by spalir bóršy njestajny byš.

Pšchi pschiwjasowanju ma šo na to hladacž, šo bychy hašosy na scženje dušchnje a porjadnje rosdžělene byše.

Ššylne hašosy, kiž druhdy šužodow pschescžahnu, srěšaja šo na dołhosč a wyshe teho šo bóle runowažnje abo tež we

wobkuku pschuwjasaja. Sedže něchtó, so bychu wošebje delnje woła jeneje hačosy wubite, dha móže hačosu hiščeže bóle s wobkukom k semi dele pschuwjasacz.

Wschelakeho džěka nětko na winowym pjenka psches zyke lěto wjele namakasch. Wułam na płódnych mjatliščezach šo hižom šapócžnje, tač rucže hač je widžicž, hdže kiti wurostu. Wysche drugeho abo třecžeho šopjena s wjercha hornjeje kicže šo mjehka wotnožka s porstami wotšyczipnje. Wuhladasch nětko tu a tam na hačosach dwójne prucziki, kiž šu s jeneho wócžka wurostke, a kiž šu hewač na pjenku bjes wužitka, dha wotstroñ na měšče kóždy ras tón štabšchi. Wopomnicž pač šo tu dyrbi, so na kóždej hačosy tón delni a najšylnišchi prut nješmě wułamany abo pschirěšany byčž, dokełž s njeho hačosa ša pschichodne lěto nastanje. Duž šmě njesadžěwana dale roscž. Tola njemóže kóždy ras tón delni prut k pschichodne hačosy ščehnjeny byčž, dokełž tola kóždy ras s delnjeho woła šylna wotnoha njewubije. W tajkim padže dyrbi potom jena druha šylnišcha jejne město šastupicž. Wucžeri pschischyczipjena wotnožka s nowa, dha dyrbi šažo pschischyczipana byčž. Tač čžini šo pschi šarschich pjenkach, kiž wjazy tač psches měru do drjewa njerostu. Pschi pjenkach pač, kiž hiščeže kětro na drjemo čžerja, wostaja šo tež pruty bjes kicžow; ale dvě šopjeny wysche delnjeho wička, s kotrymž šo wino šamo pschuwjasuje, šo wotrěšnjetej.

Jeli šo hodži, škožuj pruty tač, so maja 6 zólow mjes šobu. Wošebje kěžbuj na te pruty, kiž pschikrótschene a tež wułamane njeběchu, dokełž wot nich žně pschichodneho lěta wotwišuju. Druhe wułamanje šapócžnje šo po dospołnym wučžěwje wina. Pschi tym šo jenož na płódnych prutach te mače wurostki wotrěšaju, kiž pódla wócžkow wubija, podprucziki abo skup. Włoha potom lěpje do kicžow šaběži, dokełž njetrjeba podprucziki sežiwicž. Na prutach pač, kiž płódne hačosy ša pschichodne lěto tworja, nješmědža podprucziki ženje w lěčžu wotštronjene byčž. Šakle w našymje šměšch podprucziki žyle wotrěšacz. W lěčžu běchu wone ša wudošonjenje pódłanskeho woła wužitne, a bychu šo wone tu žyle wotrěšate, dha by njerědko woło, kiž šakle dyrbi k lětu wu-

bieč, hižom lětsa wučžeriko, a psches to by jenož njeporjad na pjeńku nastał. Swěru dyrbiš tež sa tym hladacž, so njeby ta abo tamna hačosa sady łatkow spalirnička frostka. W lěcžu nětko dale wjele na pjeńku čžinicž nimaš, hačž jenož hačosa a t. r. derje pschijasowacž. Ale w septembru sapočžinaj wschitkim hačosam wjerški pschitamacž, so by delni džěl wotnobi lěpje dosrawicž móhł. Witki smědža so nětko tež skoro žyle wotrěsacž, ale wošebny wužitk to dale njepščinješe.

Čopjena njesmědža so wotrěsowacž, kaž to někotsi čžinja, so bychu kicžam wjazy ščónčžka dali. Ale tajke kicže tež nicžo prjedy njedosrawja, hačž te, kiž so sady liščža. Wone drje druhdy lěpschi nahlad psches to dostanu, ale jahodkowa kóžka sa to čžim twjerdscha wostanje; a wysche teho čopjena s powětra pizu ščěbaja, kiž potom kicžam k lěpschemu pschindže. Pschispomnicž hiščče čžžu, so so s nashymnim ščěšom njetrjeba na liščža spadnjenje čžakacž, ale so móže so tajke džětko hižom sapočžecž, tak bóršy hačž je winowy ščěr nimo. Tež pola wina płacži to pschiprawo, so dyrbi so ščaba hačosa kóždy ras na mjenje wofow ščěsacž, hačž ščylnišcha. Čopženzy wysche kicže běščtej wošebje tehodla wužitnej, dofelž wofow abo mjeshu lěpje do kicžow horje čžehnjetej abo ščěbatej.

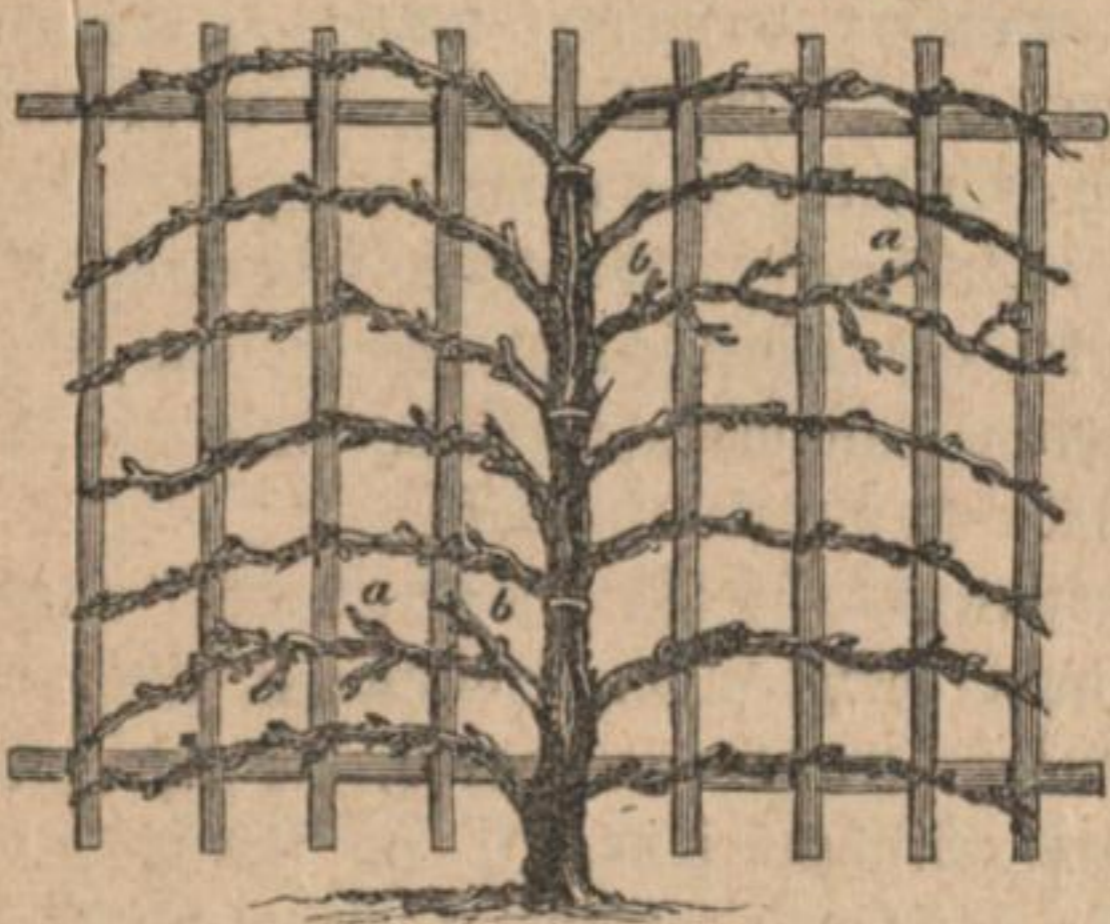
B. Winowž s runowažnymi hačosami.

Kaž hižom je prjedy spomnjene, dha kóžda wotnoha a hačosa, tak rucže hačž so bóle runowažnje ščoži, na měščže póčžnje bóle pomatu rosčž. A tajki podawł runje je, na ščotryž so woczehnjene runowažneho winowža sepjera. Hačž runje potom pjeńk mjenje do drjewa čžěri, dha won tola w čžim wjetškej poměrije kicže pschinjese.

K temu ščěsataj so dwaj hčownaj prutaj mčodeho winowža w ščecžim lěcžu po ščadženjju na 10—12 wofow; a to kóžda hačosa na tak wjele. Potom pscheshibnjetaj so wonaj na ščyž a ščjasataj so runowažnje na spalirnič. Prawa hačosa je nětko na lěwizy a lěwa paš na prawizy, kaž to pódlanski wobras pošasuje. Nětko wubija mčode pruty, na kóždej wotnosy tak wjele, kaž je wofow mčeka.

Wot wurosczjenych prutow wostaja so na to pschi kóždej hačosy 6—8, sa tym hač je karkowz wyšoki: te druhe so s czašom wukamaja. Sa wostajene nětko runopadnje horje rostu, a jenož w nasymje móžesch jim wjeršch tróschku pschischczipacž. W šchtwórtym lěcže nalěto wotspinatej so hłownej wotnosy sažo a nětko so runopadnje jena pschi druhej na šylnischu katu spalirnika pschiwjasatej. Tak wobrocza so

na měscže prjedy runopadnje wurosczene płódne hačosy do runowažnych wotnohow, kiž wot kóždeho sdónka do bokow steja. Te hačosy, kiž běchu prjedy na lewej stronje, su nětko sažo na prawej, a tak na wopak. Pjenk ma potom w druhim lěcže tajki napohlad, kaž pó-

dla stajeny wobrast wojewi.

Na to srěsaja so do bokow stejaze hačosy na 8 abo 10 wokow a pschiwjasaja so trochu we wobłuku na spalir. Tak dyrbja wschitke wóczka wubicž, a wošebje šylne budža te, kiž blisko pschi sdónku steja. Kóždy czaš dyrbja nětko přeni prut, kiž pschi sdónku wubije, najšylnischo sróscž, dokelž so s njeho płódna hačosa sa pschichodne lěto woczehnje. Najwjazy wubitych wotnožkow nětko hižom kicže pschinješe. Te bóle šłabe swonkowe wotnožki s kicžemi móžesch 3 kópenka wyšče swjeršchneje kiti wotrějacž. Ale hłownu hačosu, kiž na kóždej runowažnej wotnosy blisko pschi sdónku steji, nješměsch srěšowacž, ale dyrbiš ju šwěru wothladacž a pschiwjasacž, dokelž wona płódne wotnohi sa pschichodne lěto tworí.

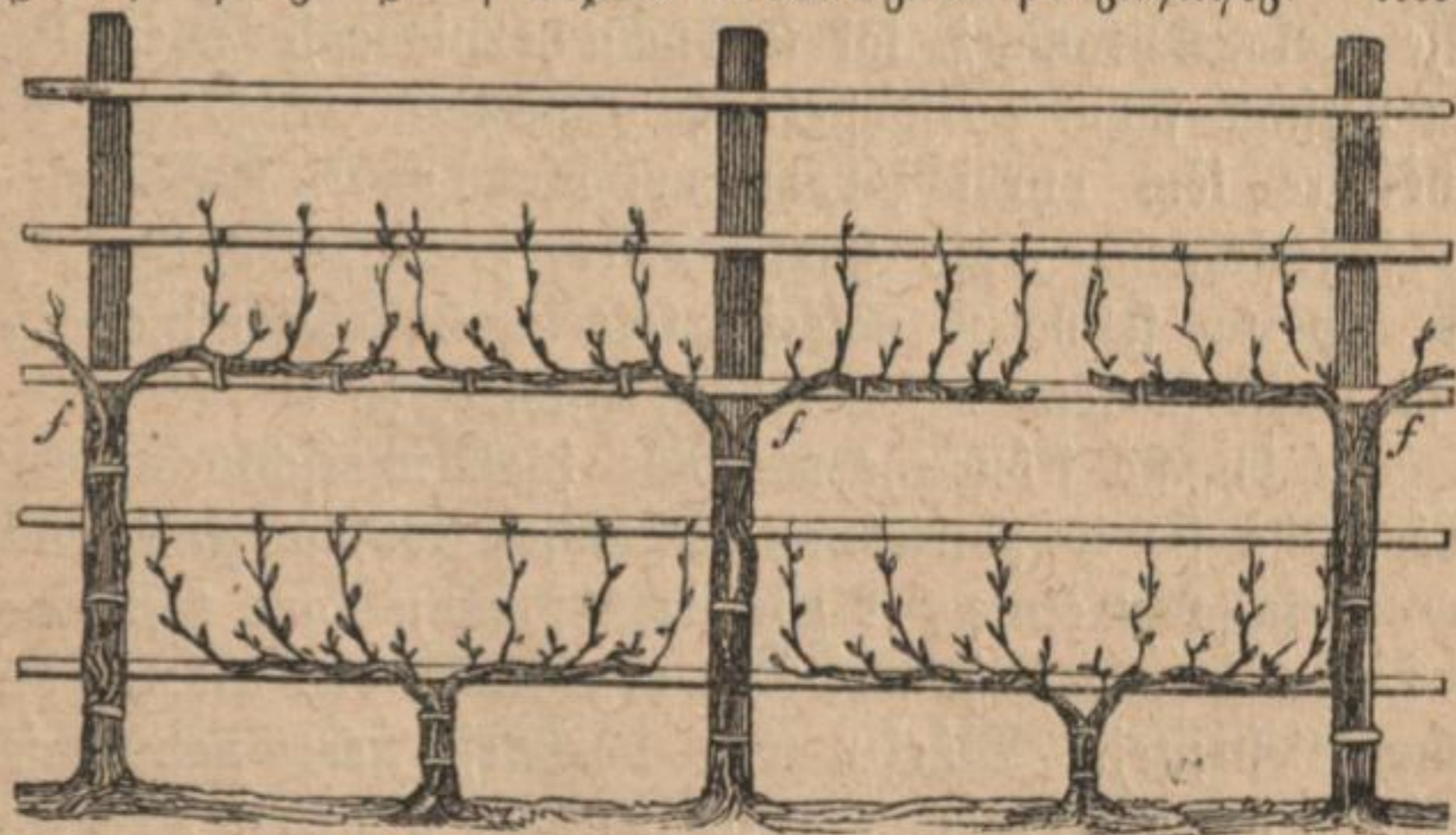
Nětko ƚo kóžde lěto pschi srěju ta w lěczu prjedy płódna stara hačosa blisko pschi noweje woczehnjeneje płódnej hačosy wotrěže. Nowa płódna hačosa ƚo potom na 12—16 wokow srěže a ƚo tež tak runowažnje pschirěže, kaž prjedy starscha. Tajki winowž jenož 6 łohcže schěrołoscže a 3 łohcže wyšofoscže trjeba, a tola wjele wjazy licžow pschirěže, hačž wulki njerodny kerk. Sedze pak něchtó tola pjenk hišcže na wyschu scžěnu roscžahnyčž, dha jenož trjebatej ƚo swjerschnjej wotnosy runje sažo jene lěto tak na kšich pschirěšacž, kaž ƚo to s woprědka s žylym winowžem sta. Na druge lěto ƚo potom wotnosy sažo runopadnje pschirěšatej, a džěto je to ƚamo, kaž je prjedy wopišane. Kóždy s teho widži, kač jara ma jedyn tón ras winowž w ƚwojej mozy, a wysche teho je tež srěš kětro jednory. Pjenk tu ženje tak wozžiwicž njemóže, kaž je to pola starscheho srěša jara móžno. Tež najmjenšchi blecžk móže něchtó na to waschnje s winom poczahnyčž. Psches horjeskoženje swjerschnych wotnohow, kiž běchu lěto na kšich a potom runowažnje pschirěšane, budže pjenk wo težo wyschi, hačž stej wotnosy dołhej.

Njedyrbjaka ta abo tamna hačožka na pjenku, kiž dyrbi po prawym w pschichodnym lěcže płódnu wotnohu tworicž, ƚylna doščž byčž, dha ƚmědža te płódne hačosy, kiž dyrbjake poprawym wotrěšane byčž, hišcže jene lěto na sdónku wostacž, ale wone dyrbjaja ƚo na kusche scžehna a cžopiki srěšacž. A ta hačožka, kiž blisko pschi sdónku stej, abo přenja pschi sdónku, a kiž bě po prawym k płódnej hačosy postajena, ta ƚo na dvě wócžy pschirěže. Nětko kuschi cžopik ƚylnišcho dwaj prutaj wucžeri, wot kotrejuž pak jenož tón ƚylnišchi stej wostanje, a ƚkabschi ƚo s cžasom wotstroni. Sa lěto nětko móžeja ƚo wschitke jenož na kšwilu stej wostajene starsche wotnožki swotrěšacž, a nowa wotnoha ƚo tak wothlada a sčož, kaž wschitke druge. Kač ƚo tajki pjenk pschirěšuje, na to je hižom prjedy spomnjene. Na semju pak ƚo tajki winowž počožicž njehodži, ale wón dyrbi na druge waschnje psched mjersnjenom sakhowany byčž. Sčtóż ma jenož kusf dohladnimoscže, móže ƚebi starsche pjenki na to ƚamo waschnje womkódžicž. Tež s pschirěšowanjom jedyn pschi tajkim

winowzu wulku prózu nima, dokelž wotnohi ženje dołhe nje-
frostu. Drjewowy sróst ƚo drje tu psches kschiny a runo-
wažny skład khetro skama, ale sa to je pak winowz cžim
plódnischi.

C. Runowažny winowz po franzowskim waschnju.

Tole waschnje wobsteji wošebje w tym, so ƚo jedyn
sdónk do potrebneje wyšokoscze wjedže, a tam potom jenož
do dweju poboczneju wotnohow dželi, kotrejž ƚo potom ru-
nowažnje na spalirnik pschispinataj. Paty spalirnika ƚo tón
króčž tež runowažnje pschibija, kaž to wobrašć pokáže. Tola
hodžitej ƚo tež dvě wotnosy runopadne hromadu swjasacž,
ale horka potom jena na prawizu a druha na lěwizu dže.
Je scžěna khetro wyšoka, a je družina tež wyšokosróstna,
dha hodžitaj ƚo tež hnydom dwaj pjeńkaj hromadže šadžicž.
Wošebje hodži ƚo tajki winowz sa scžěny, kiž drje ƚu schě-
roke, ale niz dołhe; jako murje wokoto sahrodow, abo scžěny
pod woknami. Tež sa kškódnizy je tajki cžah pschisprawny.
Tu ƚu wschitke hačosy s rasom plóдне wotnohi, kiž jenož
šnano dołhosčž wot 1½ łohcža dostanu. Prjedawsche waschnje
hodžesche ƚo wošebje sa wuske scžěny, tole pak hodži ƚo wo-
šebje sa schěroke, ale niske scžěny. Ženož so je scžěna 1 łohcž
wyšoka, hodži ƚo s tajkim winowzem počahnyčž. Ale tež

wyšoke scžěny hodža ƚo tak počahnyčž. Druhdy steja hižom
pschi delnjeje scžěnje šnano brěški abo maruški, kiž ƚo rady

hacž do drugeho posthoda njewoczahnu; so by pak hornja scžena prósna njewostala, dha so mjes niskimi schtomikami wysofosdóncžny winowz wocžehnje, kotrehož wotnohi móža so w druhim, haj tsecžim posthodže wupschěstrjecž. Hačosy delnjeho naspalirniča smědža psches sdónk winowza bjes wscheje schkody hicž.

Wocžah tajkeho winowza njeje dale cžežki, pschetož w młodoscži wothladatej so jeho wotnosy (jeli ma dvě) runje tač, kaž je to pschi A a B wopisane. Dyrbi spalirnič niski bycž, dha dyrbi tež wotnoha abo tule sdónk hižom na kusche srěsany bycž; šnano hižom 9 abo 12 zólow wysche semje móžetej so wotnosy na boči dželicž. S wobraska pak tež widžiš, so móžesch wjazny pjenkow hromadže šadžicž, wot kotrychž jedyn pschezo wyschi je, hacž tón drugi. Sechze po tym waschnju něchtó šwoje wino hiscže wysche horje škožicž, dha so to w jenyh lěcže cžinicž njehodži, ale sdóncžna wotnoha šmě so jenož po lětach tač wysofo scžahnyčž, kaž je trjeba. By so wona na jedyn ras tač wysofo scžahnyta, dha by štaba wostala. Sa tym hacž je štabšcha abo šylnischa, sa tym dyrbi so tež bóle na kusche abo na dothoscž srěšowacž. W přensich lětach so jenož pschi hčownym sdónku přódne wotnožki wostaja a podprucžiki nješmědža so přjedy našymy wotrěšacž. Je potom wotnoha šylna doscž, móža so delnje woča wučamacž, tač so bychu hornje lěpje hnacž mohče. Tola nješmě sdónk do wysofoscže pschehnaty bycž, ale jenož sa někotre lěta dyrbi žadanu dothoscž dostacž. Wuroscže s jeho swjeršneho woča šnano 4 łohče dothha hačosa, dha dyrbi so ta šama w nalěcžu tola na 2 łohčejej pschirěšacž, tač so sdónk sa lěto 1—2 łohčejej pschiroscže.

So by so škóncžnje wotnoha pschi wjerščku na dwoje dželika, dha so w potrebnej wysofoscži wysche jeneho dwójneho woča wotrěsnje. Njeje pak tu runje žane tajke woča, dha so tola na měscže wotrěže, hdžež niže dvě wócžzy blisko hromadže stejitej. Wócžzy pak dyrbitej šebi napschecžiwostejecž, jena na prawym boču wotnohi a druge na lěwym. Hiscže lěpje je, hdžž so w potrebnej wysofoscži pschisprawne pobocžne hačosy abo pruty namačaja. Te trjebaja so potom

tať pscheshibnyč, kaž je to pola B wopřane. Tež hodži so winowa rucžiza psches te tworicž, so so sdóncžna wotnoha wysche jeneho dobreho wóczka na wopať wotshibnje a runowažnje pschispina. Wóczko pod shibkom potom bylnje czěri a wostanje w přenim lěcže runopadnje pschiwjasane, so by hačosa prawje sešylnika. W našymje hačle so potom łahodnje dele shibnje a runowažnje pschispina. Tak so wošebje winowž woczehnje, hdyž staj dwaj sdónkaj hromadže swjasanaj. Je pať jenož jedyn sdónk, dha so najlěpje tať sdžěka, kaž bě přjedy prajene: wotnoha wotrěže so wysche dweju bliskeju poboczneju wóczkow. Wuroscženej hačosy so potom tež w našymje runowažnje pschiwjasatej. Stej žnano wotnosy mjes žobu njerunej, dha so temu na snate waschne wotpomha: šłabscha hačosa so sažo bóle runopadnje puschczi, hač je bylnišču dospčahnyka.

Tať tworjenej rucžnej wotnosy (dofelž tať wot sdónka stejitej, kaž hdyž něchtó ruzy wot so na kóždny boť wutyknje) srěsatej so w pschichodnym lěcži na tsi wóczka. Najlěpje potom je, hdyž je pošlenje wóczko (na kónčku czopika) k semi škožene. Taj prutaj, kiž s přenich wóczkow wubijetaj, dyrbitaj runopadnje pschiwjasanaj byčž. Hačosa pať, kiž se sadnjeho wóczka wubije, dyrbi, tať rucže hač je trochu dorostka, na spalirniť runowažnje pschiwjasana byčž. Wóczka shibnjeneje wotnohi dyrbja s najmjeńšcha 4—6 zólow mjes žobu rósno stacž, hewať dyrbja so njewužitne woła, wošebje tež te kiž spody wotnohi rostu, wotstroniež. S wjetscha nětko kóždny ras jena hačosa s kóždeho wóczka wuroscže; dyrbjatej pať dvě wuroscž, dha wosmje so ta šłabscha přjecž. Wotnožžy, kiž buschtej runopadnje pschiwjasanej, najbóle potom dvě kitzy pschinješetej. Pošlenja runowažna hačožka so kóžde nalěcžo na tsi woła srěsa, tať so jedyn kóžde lěto dvě runopadneje wotnožžy a jenu runowažnu kónčnu hačosu dostanje. Tajke podleženje so tať daloťo do kóždeho boła wuwjedže, hač so to dobro byčž sda a hač šchěroťoscž wotpuschczi. Paty na spalirniku dyrbja byčž 10 abo 15 zólow mjes žobu rósno, sa tym hač družina mjenje abo bóle roscže. Hornje wotnožki (kiž s hornich wokow na hačosy wubija) so

najbóle sa pšódne mjatlišcža khowaja; tola pať šmédža šo spódnje abo tajke, kiž woprédka rostu, tež k tajkim mjatlišcžam wocžahnyčž, wošebje hdyž hewaf šnano ua scženje prošne blaki nastanu.

Srěš na tajkim franzowskim spalirniku je hišcže jedno-rišči hačž pola B. Kóžda pšódna wotnožka, kiž je, na pšichod, lětsa kicže měka, ta šo pšichodne nalěcžo na dvě wócžy pšichirěže, tať šo kuschi čžopik šawostanje. Čžopik je tehodla tať kuschi, dokelž winowž jenož štabje čžeri, a duž potom wócžka kšětro hromadže steja. Š tuteju dweju wocow wuroscžetej dvě hačosy, wot kotrejuž šo kóždy ras šašo w pšichodnym lěcže ta hornja š kručom stareho drjewa wot-rěšnje, a to žyle blisko wysche delnjeje hačosy. Mjes tym pať matej wobej wotnosy pšchezo tež pšody. Š teho je spóšnacž, šo dyrbi šo kóžda hačosa tať srěšowacž, šo na kóždym nowym čžopiku w nalěcžu jenož dvě wotnosy abo pšódnej hačosy wucžeritej, wot kotrejuž šo potom kóždy ras ta šwjeršchna w našymje abo nalěcžu žyle wotrěže. Ta wostajena šo potom w nalěcžu na dvě wócžy srěže. Dlěšcha po čžasju rucžna wotnoha budže a wjazy pšódnych hačosow tež na njej roscže. Srěš dyrbi šo kóždy ras blisko pšchi wostajenej wotnosy na-kožicž. Po čžasju drje tam někajki šukožty wurostf nastanje, ale jeli šo duschnje srěšowako, dha wón ženje wulki naroscž njemóže. Dyrbjak pať šuť tola po čžasju wjetšči byčž a něchtó čžyť jón wotštronicž, dha dyrbi šo najprjedy na to hladacž, hačž šnano pšódla njeho je starscheje rucžneje wotnohi (runowažneho šdónka) někajka mšodžina njewubije. Ma šo to tať, dha móžesč šuť žyle wotrěšacž, a ša to mšodu wotnožku wocžahnyčž. Ale tež hišcže na druge waschnje hodži šo tajki winowž pšichirěšowacž, mjenujžy, kóžda hačosa šo jenať dokha njerěša, ale wjele bóle po kuschej pšichindže dlěšcha. Ma wobrašku je to widžicž. Dlěšcha wotnožka pšchescocži kóždy ras jenu kuschišchu. Dlěšcha wotnožka srěže šo jako scžehno wot 4—5 wócžkow, druha hačožka pať pšchezo na čžopik š dvěmaj wócžkomaj. Dlěšche scžehno dyrbi hačž na pšichodnu hornju katu dožahnyčž, hdžež dyrbi šo pšichiwjašacž. Ma wone wjazy wócžkow hačž pjecž, dha šo te šwjeršchne

njepotrěbne wotstronja. S kuschosrěšaneho cžopika wuroscze-
tej potom dvě plódněj hačosy sa pschichodne lěto. Na to
šo potom ta prjedy na scžehno srěšana wotnoha (kiž je mjes
tym plódy wuměta) nětko na kuschi cžopik srěže, a na prje-
dawschim cžopiku šo pač dlěšche (wócžkate) scžehno srěže. Tak
šo srěš kóžde lěto wospjetuje.

W lětnim cžasju dyrbiš wschitke hačosy runopadnje
pschiwjasacž. Podprucžiki a wjeršiki šměšch w lěcžu pschischcži-
pacž. Zyle wotschcžipnycž pač šo podprucžiki nješmědža, ale
s najmjeńšcha jene kópjětko dyrbi jim wostajene bycž. Na
šdónku šo wurostki cžerpicž nješmědža, khiba šo je tón abo
tamny khamny, šo móht šo s něho nowy wjeršik woczahnyčž,
jeli je stary někač škhorik. Drjewo tajkeho winowza jenož
šnadnje roscže, duž móže šo won kóžde 3 lěta wobhnojicž.

Dalokoscž pjenkow mjes šobu móže wschelaka bycž, sa
tym hač je scžěna schěroka abo wyšoka, sa tym hač dyrbja
šnano bóle pschi semi hišcže druhe šadowzy roscž abo niz.
Je-li scžěna niska, dha wošadzej pjenki něhdže 4 kóhcže mjes
šobu rósno, dokelž potom rucžnej wotnosy na kóždy boč dwaj
kóhczej narostu. Sechže pač něchtó wjazy rjadow hromadže
na scžěnu scžahnyčž, dha móža pjenki tež bliže hromadže stacž,
ale šdonki nješmědža jenač wyšoke bycž. Na pschikad, je-li
někajka scžěna šnano 5—6 kóhcžow wyšoka, a tež tak abo
hišcže bóle schěroka, dha móže šo tu šnano pjecž pjenkow
wošadjecž, kotrež šu potom kóždy 1 kóhcž mjes šobu rósno.
Wošrjedža steji najwyschi šdónk, kiž je pjecž kóhcžow wyšoki.
Potom pschiündzetaj šnano dwaj, kiž staj 4 kóhcže wyšokaj, a
napošlědk jedyn, kiž je 2 kóhczej wyšoki. Šsamo šo rošymi,
šo šo tajka jenotliwa scžěna we wschědnym žiwjenju tak nje-
wobšadža, ale wjele radšcho dlěšche scžěny, hdžež potom jena
króna šo druheje pschima, a tak ju zyle pocžehnje.

Dokelž pač tajke pjenki jara huste steja, dha jim bóršy
na hnójnych wutkach pobrachnje. Šo pač šo to tak khetšje
stačo njeby, dha dyrbja šo młode pjenki pschi šadžbje schtyri
abo schěscž stopow wot murje wošadjecž. Je potom wotnoha
wurostka, dha šo wona w našymje šašo do semje šapožoži
a hačž k muri dowjedže. Wjeršik šo pschi tym wotrěže, tak

so jenož jene wóczko abo dvě se semje tež. Nětko haſle počnje ſo na předy wopiſane waſchnje ſdónczna wotnoha tworicž. Tež wſchitke druge pjenki hodža ſu na tajke waſchnje dale wot ſčženy do semje ſapožozič. Pſches tajku ſadžbu nadobudža wjele wjazy kraja ſa korjenje. — Tola móžeſch tež pjenk hnydom k ſčženje ſadžicž, ale dyrbiſch jón potom huſčžiſcho pohnojicž.

Na twarjenjach, kiž maja wjele woſnow a durjow, móžeſch to abo tamne waſchnje nažozič, abo tež wſchitke tſi na dobo. Maſch-li hižom něſchto naſhonjenja, dha bórſy ſa tym pſchiindžeſch, kotre waſchnje ſo tu abo ſa tu abo tamnu družinu najlěpje hodži. Ale druge a tſecze waſchnje ſtej najlěpſchej a dyrbjatej ſo wſchudžom nažozič. Duž cžiň tač, chzeſch-li dobre kicze jěſčž.

Na dołhich ale wuſkich ſčženach dyrbi ſo wotnoha, kiž ſdónk twori, na tſi woka ſrěſowacž. Hornje wóczko potom daſchi ſdónk po wubicžu twori, a pobocznej wuczěritej pčódne hačofy, kiž ſo runowažnje pſchuwjaſaju; ale přenje lěto po wuroſčženju dyrbi ſo potom poboczna wotnožka kóždy raſ na 2 wóczzy ſrěſacž. Na druge lěto ſo wotnoha, kiž loni ſ wjerſchneho wóczka wubi, ſažo na tſi wóczka ſrěže, tač ſo ſažo tſi hačofy wuroſtu, ſ kotrymiž ſo tač ſakhadža, kaž ſ konſchimi. Kóžde lěto doſtanje ſdónk po tajkim waſchnju dvě nowe pobocznej hačofy.

D. Srěs winowza we winizach jačo kerk.

Winowzy móža ſo tež hiſchcze na wſchelake druge waſchnje woczahnyčž, ſa tym hačž něchtó trjeba. K počehnjenu dołhich kškódnizow (verandow) hodži ſo wožebje tajki ſrěs, kaž je pola B wopiſany, hdžež ſo kóžde lěto stare pčódowe wotnožki wotrěſachu a ſ tych najhčubſcho ſtejaznych pobocznych hačofow nowe pčódne hačofy nacžahnu. Sa wjerch tajkeje kškódnizy pač je to ſtarſche ſrěſowanje najlěpſche, dokelž dyrbi wón trochu rědky byčž. Hdžež ſmědža ſo jenož boki ſ winom počahnyčž, dha je to waſchnje C najpſchiſtojniſche. Dyrbja tež točſche ſtoky ſe ſeleninu počehnjene byčž, dha hladač na to, ſo by kóždy 15 abo 18 zólow pſchihódný cžopič ſtač,

pschetož dołhe hałosy tu f nicžomu njejsu. Powětr a skónzo dyrbitaj pał tola w pschi-
hódnej poměrje pschistup do kłódnizy mječ, hewał pola nař kicze njesefrawju. Wysche
teho smědža so jenož sažnišce družiny sa
kłódnizy pschetrjebacz, kłiba so chzesch kłódn-
izy jenož liscza dla mječ.

Winizy su w našim serbskim kraju jara
žadne, ale tola móže so tež tu a tam w czo-
plisich honach wino na stołpje woczahnyč,
tał so frake kicze pschinješe. Jenotliwe
pjeńki, wošebje na wotwišach pschi cžopłych
hórkach, ženje tał jara do drjewa njeczěrja,
kaž winowzy na scženach. Duž dyrbi tež srěs

bóle na kusche skoženy byč.

S wjetšcha so winowzy we winizach jako pyramidki
woczahnu, a to f jonym abo tšjomi stołpami abo kołami.
So by so pyramidka f tšjomi kolikami stworika, so w tše-
czim lěcžu tši šylnišce hałosy stejo wostaja. W nalecžu
srěže so kóžda na 6 abo 8 wócžkow, a na to so wone ko-
likam pschiwjasaja, kiž su 4 abo 5 kóhežow dołhe. Wotnohi
móža so tež trochu wołoko kolikow swicž.

Wot wuczěrkw pschichodneho lěta abo pschichodnych lět
wostanje kóždy ras tón jako pschichodna plódna wotnožka
stejo, kiž najkubšcho steji, a starscha wupłodžena wotnožka
(kiž je lomi hižom plody měta) so zyle blisko pschi delnjeje
hałosy wotrěša. Nowe plódne hałosy dyrbja so pschezo
bóle wot delka nacžahnyč; ale wjaz hacž 5 abo 6 jich ženje
byč nješmě.

Ma pyramidkowy kercžk jenož jedyn kól, dha so drje
te tši kłowne wotnohi na kól pschiwjasaja, plódne hałosy
pał so na wobłuk jespinaja. Ta hałosa, kiž f najnižšceje
(blisko pschi sdóncžnej wotnosy) sešchijeneje wotnohi wubije,
ta ma so pěknje pěstonicž a nješmě su w lěcžu pschirěšacž,
pschetož wona je wobłučna wotnoha sa pschichodne lěto.
Starscha wotnoha (kiž je kicze poměta) so nětko blisko pschi
nowej wotrěže, kaž pola B. Nowa wotnoha budže potom

tež na wobkuf sespinana. Pyramidki su jara rjane, jeli su derje wocžehnjene; ale pola naš móža so jenož sažnische družiny k temu nakožicž. Družina dyrbi tež tajka bycž, kiž njeby jara do drjewa czěrika. Ma pak pyramidka jenož jedyn kot, dha móžesch tež družinu wsacž, kiž drje dlěšche wotnožki wucžeri, ale kiž su pódla tež bóle šłabe.

We winizach smě tež winowz 4 a wjazy kolikow stajenych dostacž; potom tak kruch spalirnika nastanje, a wino so potom tež lěpje srěšuje. Jeli je winiza na hórzy, dha móžesch pschi kóždym pjenku dwaj kotaj 1½ kotčza mjes sobu do semje sabicž, kotrajž pak dyrbitaj na hórku horje skhilenaj bycž. Prěki psches nje móžesch nětko tsi czeńsche žerdki pschibicž. Tak nastanje nakhileny spalir, na kotrymž wino derje sesrawi. Tež hodža so winowzy na niskich spalirach w rjadach na horach czahnyčž. Rjady móža potom na horu horje skožene bycž, abo tež runowažnje na hórzynym wotwisu w skhodženkach stacž. W nowischem czasu wocžehnje so winowz tež we winizach bóle nikto pschi semi, dokelž potom kicže tež wot semskeje czoptoty lěpje sesrawja. Sedze šebi pola naš hospodar rjane pletwa wysche sahrodkowych schčežkow nacžahnyčž, dha dyrbi wošebje na to hladacž, so na winowej plětnje (hakosy) wot młodosče šem kóžde 10 abo 12 zolow kuschi czopik wostanje. Pschi srěsu so jašo s hłubšeho wócžka pšódna plětnja sa pschichod nacžehnje, a starscha so blisko pschi noweje wotrěšnje.

Sa wschitke tajke winowzy, kiž dyrbja pola naš bóle w šwobodže roscž, jako we winizach a t. d., pschetrjebaj jenož sažne družiny. Pšódnje wino pola naš jenož rědko sesrawi. Wošebje pschihódne sa naschu krajinu su družiny wina, kiž maju mjeno „Gutedel (knjejske)“. Te so tež najlěpje sa czah po runowažnym waschnju hodža, dokelž hižom wot pschirody tak šylnje do drjewa njeczěrja. Pschetož khroble šebi pschi winowzu njemyšl, so wjele drjewa tež wjele kicžow pschinješe. Tež k wobczehnjenju scžěnow pschetrjebaj jenož sažne družiny.

Jako sažnische družiny su snate tele knjejske wina: běke knjejske wino (weißer Gutedel) je sahe frake. Knjejske wino

s peterschilskowymi kopjenami, je tež jara škódne. Rnjejske wino s tolstokóžkatymi jahodkami, dobre a trajaze. Muschotowe knjejske wino, sažne, je dobre a žoktojahódkate. Sažne knjejske wino abo dejmantse, je jara krašneho škódu, ale hodži šo jenož sa scžěny. Čermjene knjejske wino, derje škódne s čermjenymi jahodkami, sažne. Kralowske knjejske wino, ma dobry škód a dořhu čermjenojahodkatu kicž; jahodki šo pola tuteje družiny hnydom po wučžěwje sacčermjenja. Módry knjejski winowz, škódny pjeňf s módrymi a derje škódnymi jahodkami.

Druhe dobre a sažnišče družiny šu hiščeže: Alicante (alifantske wino), módra dobra a wulkojahodkata družina. Augustske wino, modra a běta, škódna a sažna družina. Barlinska židžana kicž, jara dobra po škódže. Blussard, běto a módre, jara krašnej družinje přěnjeho rjada. Borromeo, seleny, škawna italska družina, dobra škódž. sel. kicž. Burgundske wino abo sažne wuherske, běta kicž, škódka, jara sažne. Eleonorske (Eleonor) wino, módre, sažne a škódne, dobry škód. Eleonorske wino, čermjene schěre, (schěry malwasir abo ruhlandske), dobre. Eleonaske wino, módre (Jakubowe wino) najsažnišča módra družina. Champanске čornomódre wino, dobry škód. Damascenske wino, běto; (Dejmant, sažna Zibela) krašna družina, čopke město. Damascenske wino módre; škódne a trajaze; žada čopke a škónčne město. Dolcedo di Po, módre jara škódne włóste wino. Malwasir, tež jara sažna běta lipsčžanske židžana kicž, najsažn. běta druž. Malwasir, čermjene włóste wino, trjeba wjele scžěny, dobre, sažne. Morillon, módre a schěre, móžny škód, kónž septembra. Muschotowe wino (Muskateller) módre, dobre a najsažnišča muschot. druž. Muschotowe wino, čermjena a tež schěra družina, tróschku šnadnišče hač ta módra družina. Ortliabske wino (Ortlieber), žokte rjane kicže, trjeba čopke město. Sylvansko-muschotowe wino, lubosnje škódna kicž, přěnjeho rjada.

Sedmy staw.

Rhoroscze a njepršeczeljo řadowzow. Sředki
a pomoz.

§ 28.

Rhoroscze a pomocne ředki.

Wšelake pschipady naczinja shtomam wjele schkody a rhorosczow, ale psches wořebitu roshladniwoscź hodža řo nabite rany řařo řahojicź. Rhoroscze na řadowzach řu wořebje tele: Spal, wjelk abo rak, koczi mēd abo gummi, řofcžina, řuchocžina a wōdniza, řersawz, plēřeń, trupisna, rospuřanje abo rořkwēřanje řkory, pschemjersnjenje, ranjenje, hniřoscź řdōnka, řkudžerjenje řopjenow, řpadk, pomjedź, rhoroscź řicžow, njeprkōdnořcź a řkabořcź.

Na jabkucžinje namařasch njerēdlo na řkorje nacžorne blaři, jako by řkora řpalena byřa, (tehodla řpal). Tuta rhoroscź nastanje psches mōlcžke řribiki, řiž hacž na mjeshu dořahnu. Maře řribiki nastanu psches rany, wořebje wot cžisřcženja a rybowanja řkory wo řolik w nalētnim cžasřu. Wořebje pař nastanje řpal pschi shtomach, řiž na mokrinje řteja. W tajřim padže dyrbi řo řemja wuřusřicź pyřacź abo shtom dyrbi bycź wuřbēřnjeny a ř nowa pschirēřany. Potom dyrbiřch ranu hacž na řtrowe dřjewo wurēřacź abo wudypacź a ju řkōncžnje je řařbu wobalicź. Je pař rhoru shtomiř hiřcže młody, dha je lēpje, řo řōń prjecź cžisřnjesh. Ssu na hewař řtrowym shtomiku jenož nēkotre řhore blaři, mōžesh te řame dřje tež wurēřacź, ale potom dyrbiřch shtomikowu řkoru na řdōnku wot horka hacž dele narēřnycź. Nje-wotřroni řo řal bōřř, dha tež dřjewo cžerpicź pōcžnje.

Wjelk abo rak pōkaže řo na řkorje jako řukate powyřchenje, řiž řo napořledk rospuřnje a shtomowu řdōnk pōcžnje cžornicź a wuhnicź. Tale rhoroscź je tež wopořasmo hubjeneje mjeshy a włohi. Wona nastanje tež njerēdlo ř prēřsřeje rhoroscze, hdyž řo ta řama wotřronika njeje. Rany potom

po sčtomje a wotnohad wołoko ƚo ƚeru. Kruŝwiny a jablucžiny najbóle pŝeš wjelka czerpja. Wołoko ƚhoreho sčtoma njed ƚo semja polěpŝi, a ƚhore wotnohi dyrbja ƚo wotrěŝacž, ƚo by nowa křona wuroŝka. Ze pał ŝdónk ƚhoru, ŝrěŝaja ƚo rany hacž na ŝtrowe drjewo a potom ƚo wobala. Najbóle nadpanje wjelk křpre a woŝobniŝe sčtomiki, kiž na hubjenej semi ŝteja. Ze sčtom hiŝcže mřody, a je wón hižom na wjele měŝtach wot wjelka wobžrany, dha jón wuƚopaj. Pomafanje ŝ kamjentnowuhlowym maŝom je tu jara wužitny ŝrěđk. Wjelk pał tež móže naŝtačž na sčtomach, kiž w pŝedobrej semi ŝteja, a kiž potom njewužitnu mjeshu pŝetrjebacž njemóža. Tehodla ƚo tež ženje hnoj ŝ dobom ƚe ƚorjenjom bliŝko ŝkacž njeŝmě, dolež hewał tale ƚhoroscž naŝtanje. Woŝebje naŝtanje wjelk na sčtomikach, kiž ƚu wot pŝirodu ŝpěŝnoŝrōŝtne a na ƚotrychž ƚu ƚlaboŝrōŝtne družiny woŝcžěpjene. Mjeshu tu tež pŝetrjebane njebudže, a a duž móže ƚo sčtomik jenož ŝđeržecž, hdyž ƚo ƚnano na dwě wotnoŝy ƚhěŝje někažka ŝpěŝnoŝrōŝtna družina woŝcžěpi. Na tōrŝojthym kraju czerpja sčtomu jara huŝto na wjelku: teho dla dyrbi ƚo tajka semja ŝe ŝtarym twarnym pŝochom, ŝ popjetom abo ŝ hlinu pŝcheměŝecž.

Kocži mēd namaŝa ƚo woŝebje pola pōcžlateho ƚadu, jaŝo pola wiŝynjow, ƚlowkow a maruŝkow. Wón wobŝteji ŝe ŝtwjerdnjeneje mjeshy a je w maŝej poměrije njeshkōdny. Woŝebje wuběži tajki gumnij pŝi ranach a ŝtwjerdnje potom cžaŝto ja ŝkoru abo tež na ŝkorje. Nima pał sčtom žane ŝwonkowne rany a jemu tola ŝtwjerdnjena mjeshu wuběhnje, dha je wěŝcže mōkra semja na tym wina. Dale naŝtanje ƚocži mēd tež pola sčtomow, kiž maja pŝeŝylnu mjeshu. W tajkim padže potom sčtom najlěpje ŝahojŝiŝ, hdyž ŝdōncžnu ŝkoru po jeje žyŝej doŝhoŝcži pŝiřežeŝ. Tajki ŝrěš ƚo najbóle na poŝnōžnym boku na ŝdōnku naŝoži; tu a tam pał tež móžeŝ pŝeŝi něŝotre ŝrěŝki ŝcžinicž. Tež móža ƚo něŝotre ƚorjenje wotrěŝacž, jeli ma sčtom pŝewjele mjeshy. Nana pał, ŝ ƚotrejž ƚocži mēd běži, dyrbi ƚo tež derje wobŝeŝacž a ŝamaŝacž. Šrěš do ŝkoru wuwjedže ƚo w nalěcžu, hdyž mjeshu běži. Džen njed je tehdy cžopky a ƚuchi. Něŝotŝi

řahrodnižy řlowcžinam kóžde dvě abo tři lěta řkoru řrěřaja abo mješhu puřcžeja. Dla běženja mješhy je lěpje, řo řo řlowcžiny a jeje runjecža, jeli potřebne, w nařynije přchirěžeja. Přjedy hač řo rany řamasaja, dha dyrbja řo ř řalkowej wodu (ř kotrejž řo řcženy běla) abo ř řuhom wumyčž. Řamjeńtnowuhlowy mař je tež tu přchisprawna žařba.

Žořcžina nařtanje, hdyž řchtom na jara hubjenej řemi řteji a hdyž wón potom hnožnych wuřkow dořcž nima. Tež nařtanje tajka řhoroscž, hdyž řorjenje na twjerdu a njeplódnju řemju dorořtu, abo hdyž je pod nimi tonidkowa pjerřcž. W tym padže dyrbi řo tež wokolna řemja polěpřchicž. Dla řuchej řemi dyrbi řo tajki řhoru řchtom huřto přchiliwacž.

Řola řuchocžiny, řiž hižom je hórřcha žořcžina, dyrbja řo wřchitke řeřuřchene hařořy řwotřeřacž a řchtom ma řo derje pohnojicž a přchiliwacž.

Wódniza je porěřka řhoroscž na řchtomach, jeli pař je řchtom na nju řřhorjeř, počnje řo jeho řkora puřacž a řopjena počnjeja padacž. Tu pomha wučřiřcženje řdónka a wotnohow, mješhupuřcženje a přchirěřowanje. Řóřla dyrbi řo tež wóřebje řemja wokořo řchtoma wobryčž a pohnojicž, a to ře řelu, ř druhimi řelowymi wuřkami, ř řalkom a řařami. Řnojenje ře řelu je tež přche přjedy řpomniene řhoroscže jara wužitne. Ř temu hodži řo řkóřna řol abo tež řhilisalpeter.

Řlěřeń pořaže řo najbóře na řkóřčku břeřkownych mjařliřcžow. Wjeřřčř řhoreho mjařliřcžeja ma potom běřy na pohlad a řkóřcžnje řo řhoroscž po žyřym řchtomiřu rořřchěři. řchtomiř njeřodži řo duřhnye wuhojicž, a wotřeřnjenje najpřjedy řřhorenych wotnožkow tež jenož druhdy pomoz přchijeře.

Řerřawž namyřka řo na řorjenjach, hařořach a řopjenach jako čerwjenojte blaři. Řajřkerje řu tajke čerwjenožokte blaři přchemate hribiki. Želi řo řerřawiřna jenož na řorjenjach pořaže, dha pomha druhdy wobnowjenje řemje wokořo pjeńka. Přche řerřawž na wotnohach a řopjenach njeje hiřcže žadyn řřeřř řnaty. Wotřcžipanje abo wotřeřanje řřhorjennych dželow je ř radženju.

Řrupiřnu nařeńdžeřč na řiprych jabřucžinach a na někóřrych wóřebniřchich řruřřwinach, řiž na řhudej řemi rořtu.

Tež tu je njestojna mješha na khorosczi wina, kiž potom kylo a skoru psches to skasy, so pod nimaj pucherje wuczěri, s kotrychž skoncžnje nekajka seskhnjena trupisna na skorje nastanje. Tale khoroscž je jara na wjelka podobna, a poslejšchi njerědko s trupisny nastanje. Wotrěsanje khoraje wotnožki abo sdónka je najlěpschi brědk pschecziwo trupisnje. Ze gnano wona na sdónku shtomika, (hdžež so jako trochu sapanjene buche blaki na skorje pokaže), dha so khoraje město derje wurěže a sawobali.

Psches rostkwećanje a wotškocženje skory wošebje plowcžiny cžerpja. Tajka khoroscž je najbóle našlědk wulkeje slymy. Ssu krajiny, hdžež plowcžinam kōžde lěto na poľnoz-
nym boku skora wotmjersnje. Wošebje woskrot sdónkam a wotnoham jara škodži. Ze potom skora wotlětała, tež s dobom drjewo cžerpicz počnje. Dokelž tojku khoroscž pschiroda šama nacžini, so wjele pomozy nažozicz njehodži; tola je duschnje, hdžž so sdónk s hlinu abo podobnym brědkom samaže. So by hlina lěpje džeržala, móže so s krumjazym hnojom pscheměšhecž. Tajka khoroscž nastanje njerědko w lětach, hdžež slyma jara sahe sastupi, a hdžež hiscže potom mješha běžecž sastala njeje; abo tež psches to, hdžž staj měšazaj februar a měrz jara cžoptaj, tak so mješha pod skoru běžecž počnje. Pschindže potom sašo šylne mjersnjenje, dha mješha sa skoru samjersnje, a psches to rostkwećanje skory sawinuje. Njerědko smjersnje wschitkōn kpirišchi šad, kaž brěški, inaruschki a wino, hačž na korjenje. A sašo drugi ras pschemjersnje jenož skora. W přenschim padže dyrbiš shtom podrějacž, w druhim pať srěšaj pschemjersnjenu skoru a sawobal ju. Ze pať skora jenož tu a tam khoraj, srěšaj ju po zykej dokhosczi, kaž hižom je to horka prajene. Ze gnano wino žyle abo skoro žyle smjersnyto, dha nješmě so tola stare drjewo přjedy junija wotrějacž. Wubita młodžina dyrbi tehdom hižom šylna dosčž bycž wschitku mješhu sašrěbacž, kiž je hewať do stroweho pjeńka schka.

Kany nastanu na shtomach psches wschelake pschipady; njerědko so wot swěrjatow wobodrjeja abo wot džiwjeje swěriny wobkufaja. Wošebje cžerpja młode shtomiki mješ po-

lemi wot wobkušanja sajazow; ale tež sčtomikam na sahrodže kornikele druhdy sdónki wobkušaja. Tajka njewužitna swěrina šo w hródži cžerpicz nješměta, wošebje tajka niz, kiž rady po sahrodach wočoło hanja a potom jenož njesdobnosć nacžini. Wobkušane sdónki dyrbja šo derje wobřešacž a se sčtomjazej žakbu wobwicž, hewaš drjemo hnicž pócžnje. Wščitke druge rany, kiž šnano šu psches njeduschnych ludži abo psches wosy (wobodrjenje pschi pucžach) nastaje, dyrbja šo tež na měscze hładzy wobřešacž a se žakbu sawjasacž.

Šnitkosć sdónka nadpanje skóncžnje sestarjene sčtomny, wošebje hdyž maja njesahojene rany, psches kotrež ma desččik a mokreta lohki pschistup do sdónka. Šusto došč šo šylne wotnohi na štaršich sčtomach wotrěšaja. Želi šo potom rana njesawobali, pócžnje hnicž, a tak šo šhnikosć napošledk sdónkej šobudželi. Že šhniky blaš hisčcže mjenschi, dha šo derje wobřeže abo wudypa a želi nusne, móže šo rana potom tež wupalicž a wušuschicž. Skóncžnje wušypa šo se wschelašimi šuchimi wěžami, kaž s kamjenjemi, se schčerkom, s wuhlom a t. r., a samaže šo s hlinu. Šo by potom wěbalka lěpje džeržaka, móže šo s kalkom wobdacž a s někaškej wolijojtej žakbu pschikryčž, abo s desku šabicž.

Sčtomowy hrib wuroščje na škorje sčtomow, kiž šu hižom pod nej šhnik a próchnawe. Wošebje rady počaže šo wón pschi wotrěšnjnych wotnohach, hdžež šnano hisčcže tójščo mjeshy won běži. Hrib dyrbi šo wurěšacž, a rana dyrbi šo s kamjentnowuhlomym masom wumasacž, a to wjazy krocž pošpochi.

Škudžerjenje šopjenow wobkědžbuje šo druhdy w lěcžu, hdyž je jara njewobstajne wjedro, wošebje hdyž sa cžopkymi njewjedrami hnydom sašo šyma šastupi. Tu njehodži šo ničšo napschecžiwu cžinicž a šhorosć tež dale štraschna njeje.

Špadk a pomjedž abo šnědro nastanu tež pschi njewobstajnym a horzym wjedrje. Pomjedž je wupočžena mjesha s rostlinow a ma podobnosć na škódki gummij abo šocži měd. Želi potom šuche wjedro, dha nastanu s pomjedže jara šnadne próchnawe hribiki, kiž maja běky prošny napohlad, a to je potom špadk (po němštu: Mehlthau). Po-

mjedź rady pečoty sesběraju abo wona ƚo wot desčcziła wot-
pławi. Pšhecziwo spadkej ƚo wjele čžinicž njehodži; tola
možesč brěšy pšes pošyłanje s mydlisnami dobrotu wopo-
kasač. Najbole nadenžesč pomjedž a spadł na łopjenach.

Kicžna khoroscž njerědko žyly winosběr skasy. W
tym padže počahnu ƚo hižom njesrake kiti se ƚnadnym na
plěšen pedobnym hribikom, kiž napořlědk wschitke kicže skasy.
Ponurjenje njesračy kicžow do klijosteje wody je ƚo druhdy
pomozne wopokasake. Drusy sažo ƚwoje kicže s rostopčženym
šyrkom (schwablom) potrosča. Dospołna pomoz pał hiščcže
wunamašana njeje.

Njepłódnoscž njeje kóždy ras khoroscž, ale je husto
dosč wopokastwo, so sčtom w pschedobrej semi steji a tehodla
jenož do drjewa čžeri. Duž dyrbiš na to kěžbowacž, hač
je pschicžina njepłódnoscže ƚnano 1) kħuda abo pschedobra
semja, 2) njeprawy podkóžk wosččěpjeneho sčtomika, 3) symne
město, 4) staroscž abo ƚkabsoscž dla pschemulkeje płódnoscže.

W přenim padže, jeli je semja hubjena, dyrbiš wokol-
nosč pod sčtomom psches hnojenje polěpschecž. Druhdy ƚo
sčtomikej pschi wosadžanju čžop pschi łorjenjach wostaji.
Pšchi dalschim sróstu tež čžop ƚobu pschibywa a skóčnje ƚnano
na njekħmanu semju doroscže, a na měscže sčtom psches to
druhdy płódnoscž šhubi. Ze ƚnano njekħmana semja spody
mokra, a je sčtom do mokriny sapadnył, dyrbi ƚo wusbě-
hnyč a wysche ƚadžicž, jeli ƚo to hiščcže hodži.

Ze pał na njepłódnoscži wulka tučnosč semje wina,
tał so sčtom jenož drjewowe a žane płódné njatlišcža wu-
čžeri, dyrbiš na to džětacž, so by pschiběh mjeshy trochu
sadžěwat. To ƚo na wschelake wasčnje stanje. Na pschikad,
možesč sferu w nalěčžu srěšowacž. Lěpje pał je hiščcže,
hdyž ƚo sčtomik (wosčebje niski sčtomik) pólđnje pschirěšuje,
hdyž ƚo jemu někotre ƚkabsche łoruski pschirěžu, hdyž ƚo
wotnohi na wobłuk sespinaju abo hdyž ƚo jemu w lěčžu wot-
nožki pschischčipaju. Kcžěja drje njepłódné sčtomy tež
druhdy, ale wone njesračy ƚad sahe wotmjetaja. So bychu
ł płódnoscži skóžene było, dħa maja saħrodnižy ł temu hiščcže
někotre ƚrědk. Wosčebje pschihódné je to wasčnje, hdyž ƚo

wotnohi abo hačosy njepřódneho sčtoma s grocžanej ryncžku wobwija, a to tróščku twjerdže. K temu wsni bylnišchi grot a sespinaj jón s klěščezemi w měřazach dezembrje hač do měrza wočo wočnohi. W nasymje wotstroñ ryncžku sažo, a je-li wužitne, móžesč ju w nalěczu sažo pschicžinicž. Hdžž ludžo powrjestka wočo sdónka swjasaja, dha je to to šamo waschnje, ale grotowa ryncžka wudokonja přódnoseč we wjetschej poměrje. Zyle wopač pač je, hdžž šo powrjestka tež wočo sdónka štabeho sčtomika swjasaja. Drusy wotběla njepřódnyh sčtomam $\frac{1}{6}$ abo $\frac{1}{4}$ zóla šchěroke skorowe ryncžki. Škora šo potom wočo wočnohi w spomnjenej šchěrokošczi hač na selenu mjeshu (podškoru) pscherěže a tak nastata ryncžka šo wotběli. Nastata rana dyrbi byčž se žačbu pomasana. Šeli s grotom wobwite hačosy hnydom w přenim lěczu přodny pschinyšju, dha dyrbi ryncžka niz hačle w nasymje, ale hižom kónž juniya přječž wsata byčž. Grot móže šo po potrebnosczi dwaj abo tři rasy wočo wočnohi wobwicz, a to na měsčže, hdžžž škora jara šchřopawa njeje. Tež wotnohi jara pschewusto stejazyč, a tehodla njepřódnyh sčtomow, šmědža šo druhdy s grotom wobwicz. Winowe wotnohi hodža šo na to šamšne waschnje k wjetschej přodnosczzi wabicž. A jeli na spalirniku ta abo tamna hačosa pschegara roscže, tak šo sčtomik njerunoscz nadobudže, dha šo sróst tež psches wobwicz grotu šlemi. Ale kóžde lěto pospochi nje-načož tajki šřědč na jenym sčtomje, pschetož wón hewač sahe šestari.

Wosmu šo bylnjesróstne sčtomiki k podložkam sa sčtomiki, kiž dyrbja niške wostacz, dha s tajkeho njeporjada husto doscz wobstajna njepřódnoscz nastanje. W tym padže dyrbi šo šřěš wostajicz, šo móhte šo sčtomiki wuroscž; pschetož psches šřěšowanje šo wone k čim wjetschej sróstnosczzi wabja. W druhim padže móžesč jim wotnohi a hačosy na wobkuč sespinačž, pschetož psches to šo tež pschesylny sróst šadžewa.

Na šymnyh štronach, kaž na wyschich hórčach, drje šadowž husto doscz derje roscže, ale přoda pač žaneho njepschinyšje. To je potom šnamjo, šo je krajina sa wobobnišchi

řad jara symna. Ze sčtom tehodla w płódnosczi wořkabiř, dokeř je w přjedawřchich lětach pschesahe a wjele přodow pschinjeřt, dyrbi řo psches to womkódžicž, řo řo wobhnoji a řo řo jemu frónřke wotnohi pschirěřaja.

Sdóncžna řkabořcž nastanje najbóle psches wopake woczehnjenje sčtomika w jeho mřodosczi, wořebje potom, hdyž řo jemu poboczne hařoř kóžde lěto tehodla řwotrěřachu, řo by wón naměřcže wyřořu dořhoscž nadobyt. Tajki ř mozu do wjercha řehnaty sčtomik potřeba potom wjele lět kolika, a řkaby a njeřtódny hiřcže tola wostanje. Póla wyřořich sčtomikow pař tež sdóncžna řkabořcž tehdom nastanje, hdyž řcžěpjeny džěl bóle rořcže, hacž džiwí sdóncžny podkóžk. Horni džěl řdónka je potom řhlniřchi hacž delni, a duž potom řwjerřchy džěl potřebnu mjeshu njedostanje. Přches to potom, řo řo řkabořróřny řdónk wot fróny hacž do řorjenjow na řkorje řarěřnje, řo wón ř řpěřchniřchemu řróřtej wabi. Ř temu narěžu řo dořhe řmuhi do řkory, haj řamo dořhi ale wuřki řruch řkory řmě řo ř řařom je řkabeřo řdónka wurěřacž.

§ 29.

Přchihot sčtomjazyřch řakbow a mařow.

Přchi řcžěpjenu sčtomikow trjeba řo najradřcho wóřkowa řakba. Ř tajkej řakbje wosmje řo 1 punt wóřka, 12 lutow řiwizowza (řidka řchměřkowa řiwiza, terpentin), a 1 lut butry abo řchmařza. Wóřk a řchmařz řo pomaku rořeřkřjetaj a potom pschilije a pschiměřcha řo řiwizowz. Štónčžnje wulije řo řakba do mokreje řchle a rořdžěli řo na řerdki; abo wona řo hnydom do tajřich řónkow řlije. Dyrbi řakba bóle řidka byčž, dha řo řpomnjene řřěđki w hinajřchej poměře hromadu řměřcheja abo wěřty džěl sčtomoweřo woliya (Baumöl, Olivenöl) řo pschilije.

Ša wřchelake rany je tež řcžěpjěňřka řmořka duřchna. Wona pschihotuje řo ř cžisteje řmořky, do řotrejež řo řuř řchmařza a wóřka, a tež malicžřoscž terpentina řměřcha. Přjedy trjebanja dyrbi pař řo tajka řakba řhrěčž.

Symny sčtomowu wóřk, řiž řo ř barbicžom na

rany pomasacž hodži, pschihotuje so na tajke waschnje: Sbrěj 27 lutow šmoły pomatu, tať so zyle rosběži, a liň kětsje 5 lutow šylneje wininy (Spiritus) do njeje. Rosměškej wschitko s khwatkom a slij žakbu kětsje do šudobja, kiž so twjerdže sacžinicž hodži. Po kóždej potrebjje dyrbišy šudobje s dobom sašo satyfacž, hewať so spiritus wucžehnje a žakba stwjerdnje.

Ša wulke rany je tónle maš najtunšchi a tola tež pódla wužitny: 1 džěl krumjazeho njerjada, 1 džěl cžisteje hliny, něšcto drobnych cželaznych wkošow šměškej šuche hromadu. Škóncžnje pschicžin něotre luty (něhdže džesaty džěl) terpentina, a maš je k trjebanju hotowy. Tola njecžin ženje wjazy na jedyn ras, hacž trjebasch, pschetož tajki maš rady stwjerdnje. Mašch něšcto wot njeho hdy wysche, dha sšowaj sbytk we wkožnej pinzy. Hišcže tunišchi je maš, kiž so sshotuje s 1 džěla krumjazeho njerjada, 1½ džěla prócha wot starých kalkowých scžěnow, ½ džěla popjeťa a něšcto drobneho pěška.

Najlěpschi maš pať sa khore shtomy je kamjentnowuhlowy maš (Steinkohlentheer). Do njeho móžesch po potrebjje něšcto šucheje hliny, abo něšcto šucheho krumjazeho njerjada a tež šasow jaměšhecž. Tajki maš najlěpje drjewo psched hnicžom sakhowa a dalezranju wjelka sadžěwa. Pschi šchcžěpjenju pať so wón ženje trjebacž nješmě. Želi so šu so wjetšche rany najprjódzy s hlinjanym masom woblēpke, dha móžejaj so potom po seskhnjenju s kamjentnowuhlowym masom hišcže juntrócž wobarbicž. Wobalka potom duschnišcho džerži.

§ 30.

Njepšhecželjo šadowzow.

Šdyž njeduschnych ludži wotlicžiny, dha wostanje hišcže žyťa cžróda njepšhecželow, tať derje wot šwěriny, kaž tež wot njeduschnych rostlinow. Njepšhecželjo šu sštyrinohata šwěrina, ptački, pschekafžanzy, waki, schlinki a wschelke šnadne rostliny a mochi.

A. Njepšhecželjska swěrina.

W naschich stronach su mies njepšhecželjskej swěrinu sa shtomiki wošebje sajazy a kornikle jara njeduschne pschemjenki. Wone wobkušaju w symi najradscho wschitke mjensche šadowe shtomiki. Najradscho wobkrympotaju młode jablučiny a tež kruschwiny. Psches to sajazy na pschipučnych shtomach druhdy hrosnu schkodu naczinja.

Haj šamo w lěcžu křóšeczi prač často tež shtomy wobzerje. So šo to stało njeby, dha wobwi shtomikowy sdónk s černjemi. Tak šo tež šdobom druhi škót wot shtomikow wotdžerži. Tola móžesch tež sdónk s kalkom a šasami wobmasacz. Wolijojte wězy na strowy sdónk pschińcz njepmédža.

Wschelake mysche schkódža wošebje w shtomowisnje psches to, šo młodym shtomikam korjenje wotkušaju, abo šo wošyte šorna sežeru. Wódne mysche su pschi wotkušanju korjenjom najbóle džekawe. Wučojenje je w tajkim padže najlěpschi šředk.

Ptacžki runje na shtomach dale žanu schkodu nječinja hacž šo jenož šebi dyš a dyš něšto šadu wosmu. To kranjenje móže pač šo jini rady popšhecž, dokelž wone tola tež wschelaku schłódnju njerodž žeru.

Wjetšiche ptacžki druhdy psches to schkodu naczinja, šo šo na saschczěpjene mjatlišcža šydaju a je potom psches šwoju cžěžoscž wotkamaju. So šo to dale wjazy stało njeby, dha pschiwjasaš pschi woschczěpjonym mjatlišcžu někajku šylnišču hačožku k sdónkej, na kotruž mohł šo šylny ptak šynycz. Tež hušy naczinja na pastwišcžach a w šadowych šahrodach psches to schkodu, šo shtomikam škoru a sdónki wobkušaja. Čžernina móže je wot tajkeho njepoczinka wotdžeržecz. Sa schkórzy dyrbjeli na kóždym shtomje kufawy wišacz, šo mohke w nich lahnyč. Wone wošebje wjele njeduschneje njerodže sežeru. Tež šykoriki su spěšchne pschescžeharki wschelakeje njerodže, kaž hušanzow atd.

Pscheškanzy w njemóžnej wschelakoscži postajuja

nam najwjetſchu a najhórſchu ſtřku ſchtomowych njepſhecželow. Wone drje ſu po prawym pſhecželjo ſchtomow a jich ſadu, ale wone ſu jim taſ dobre, ſo je ſluteje luboſcže najradſcho ſežeru. Dofelž paſ ſežranje potom cžlowjeſej ſchłodži, dha mjenuje wón tajku ſwěrinu ſwojich njepſhecželow.

Njepſhecželjo ſadowzow ſu woſebje tež mjetle, dofelž wone njewužitne huſancže jeſta na ſchtomy nalehnu. Sežeru huſanzu zhyte liſcže a pupki na ſadowzu, dha ſu kóždy ras dwoje pſodowe žně ſhubjene. Jara ſchłodne ſa ſadowzy ſu huſanzu, kiž běta ſadowa mjetel nacžini. Wona ſwoje jeſta rady na horni boſ ſadoweho ſopjenka ſnježe. Maſte huſancžki bórſy wulěſu a žiwja ſo wot ſopjenow. W ſymje woſtanu tele mſode huſancžki w pawcžinach hromadže, ale we nalěcžu ſo wone potom po ſchtomy roſeſchěrja. Duž dyrbjate ſo jich hněſda w naſymje a ſymje na wotnožkach wotpytacž, a potom ſpalicž. Łóže cžini ſo tajke wotſběranje na cžertowych jabłucžinach, dofelž ſu te niſte, a dofelž tam huſanzu radſcho ſwoje hněſdo ſažoža. Ma-li něchtó tajke pſoty woſto ſahrodow, dha jehow ſadowzy mjenje wot tajkich huſanzow cžerpja. So njebychu ſo huſanzu roſlěſte, móžeſch tu a tam woſto ſdónkow a wotnohow koſmaſowe wobwivki nalěpicž, na kotrychž wone wiſajo woſtanu. Taſ rucže hacž maſ ſeſkhnje, dyrbi ſo wobwivka ſažo wobmaſacž. Jara ſchłodna ſa ſadowzy je tež ta huſanza, kiž ſ tych jeſkowych ryncžkow naſtanje, kotrež woſto cžeńkich mjaſliſchčow namaſach. Jeſta tajkeje huſanzu ſu jara leſnje a porjadnje koſowokoſo hačožki ſwite abo naſadžane. S nich naſtanu ſchěrómódre kžětro wulke huſanzu, kiž žačoſnu ſchłodu nacžinja. Wotrěſaj tajke mjaſliſchčja, na kotrychž ſo jeſta namaſaja a ſpal je. Tež ſejuſchene ſopjenka, kiž hromadže ſwite na běkej pawcžinatej nitzy pſchi wotnohach wiſaja, wotſtron ſ cžaſom a ſanicž je, dofelž tam njeduſchna huſanza bydli. Jena wot tych najnjeſničomnych huſanzow je huſanza, ſ kotrež mjetel „mróſniſ“ naſtanje. Njedučna žónſka mjetel, kotraž kſchidka nima, taſy w naſymje na ſchtomy, ſo by tam ſwoje jeſta do pupkow abo wócžkow naſkadka. W nalěcžu ſežerje huſanza njefměrnu hromadu ſopjenow a tež

fczenja. Posdžischo pušczi so na židže podobnej nitzy hacž na semju, a w semi so potom pscheměni a wulěje w nasymje jako mjetel. Wona lětacž njemóže, ale móže jenož na shtomy kasycž. Duž srěsaj sebi w oktobrje papjerjane banty abo schlewjerki, swjasaj je wočoło sdónkow, tak so je papjera wschudžom sdónkej pschisťožena. Nětko namasaj na wobwitu papjeru kołmas, ale mała šmužka njech pschi kóždej kromje czista wostanje. Sechze potom mjetel na sdónk slěscž, dha w kołmasu wišajo wostanje a kónz wosmje. Kołomas dyrbi někotre rash wobnowjeny bycž, a jeli na nim wjele mjetlow wišy, dha dyrbja so te šame wotstronicž, hewač druge mjetle psches nje slěsu. Mrósnikej podobny a runje tak schťodny je tež symownik, a jeho hušanja je tež njekhmamy pjedžak. Tež šadowy pjedžak wjele schťody nacžini. Jeli wołmjane lapy na shtomowe hačosy napójschesch, dha salěsu w symnych nozach hušanzu do nich a na ranje móžesch je moricž.

Na košmacžkach tež někotre njeduschne hušancžiska bydla, kiž dyrbja so swotšběracž, jeli chzesch pťody měcž. Wočoło pjeńkow, hdžež wone hišcže nejšy, nacžin tež kołmasowe schlewjerki. Tež móžesch kerť wobtrjepicž a potom se šasami abo s popjetom požypacž. Po někotrych dnjach, hdyž šy hušanzu kónz wsake abo prjecž scžahnyke, so kerčžk sašo wotmyje. Ptacžki, kiž so wot hušanzow a mjetlazych jejkow žiwja, dyrbja so šwěru hajicž. Dalsche powuczenje wo wužitnych ptacžkach poda cži knižka, kiž ma napismo: Pschecželjo ratařstwa a hajnistwa mjes šwěrjatami.

Scherschenje a wošy wošebje rady šťodki šad naušajaju a wobžeru. Šťodke kruschwje a winowe kicže so jim jara hodža. Wone koja so w bleschach, kiž maja dołhe žije, a kiž so s jědojtej šťodkej (mjedowej) wodu napjelnja. Scherschenje tež druhdy hťadke brěškowe a kruschwinowe mjalischcža tak wobkušaja, so wone potom seskhu. So by winowe kicže psched wošami sakhowač, wobdaj je šhustymy šycžemi. Wysche teho dyrbišch jich hušda kasycž.

Njeknicžomna džěkawoscž mejskeho bruka je hižom dawno snata. Šischaš njelubosneho hoscža na ranje se shtomow, a powitaj jeho tak, so jemu šťodke drěmanje šandže.

Swinje a kury jeho rady žeru. Tšchaſenje paſ wjele nje-
pomha, jeli to wſchitzy ludžo w kraju njeczinja. Duž dža-
kujmy ſo wrónam, kawkam, ſchórzam a podobnej ptaczinje,
ſo nam tajkich njeplechow kónzowacž pomhaja. Čzerw mei-
ſkeho bruka, kundros, wobkuſa njerědko korusčki młodeho
ſchtomiſa, taſ ſo ſchtomiſi wuſſhnu. Duž ſpopaduj njerodž,
hdžež jenož móžeſch. Najbóle ſlědži knot ſa kundroſami. Ně-
kotre pyſkate brucžki (pyſkowzy) tež rady ſad a jeho
kčenje žeru. Taſ poſoži na pſchikad jabukowu pyſkowu ſwoje
jejka do kčenjoweho pupka, na cžož wón ſahinje. A ſaſo
druhi tajki pyſkowu, krawcžiſ mjenowany, pſchekuſa w
lěcžu młode wubite kónčki na poſojzu, taſ ſo tež ſahinu.
Woſebje ſchodži wón pſcheſ ſwoje nakuſanje młodym ſchto-
miſam. Jeli jeho bliſko rany pod kópjenom lepich, dha ſkón-
zuj brunocžorneho ripſa. Tež tu dyrbinu ptacžkam dalſche
wurjedženje woſtaječ. Sslowkowu noſacžſ ſnježe jejka do
njesraſnych ſlowkow, taſ ſo wone woſpanu, abo jaſo njewu-
žitne truſki froſtu. Njeſtrowu a czerwu ſad woſchečipaj a
ſmjetaj jon do wody, ſo bychu czerwiki, kiž we nim bydla, kónz
wſake. Tehodla dyrbi ſo tež wſchitkón pſcheſahe ſpadanu
ſad ſeſběracž a někaſ ſanicžicž, dofelž we nim tež wſchelake
czerwiki bydla. Winokrawu, tež jednu pyſkatu brucžſ, naj-
radſcho młode winowe woſnožki nakuſche, a tehodla dyrbi ſo
jemu tež ſa žiwjenjom ſtač. Drjewowu czerwu žiwu ſo pod
ſkoru a w drjewje ſeſtarjenych ſchtomow. Wón njehodži ſo
ſe ſchtoma wuhnacž, a tajke natocžene ſchtomy dołho wjazy
žiwe njewoſtanu. S njeho naſtanje napoſlědk tež brucžſ.

Mrowjam tež ſkódkla brěčžka w kčenju ſkódkži, a
duž wone rady na ſchtomy kaža a pſchi tym potom kčenje
ſobu ſkaža. Sa ſkódkim ſadom wone tež ſpěſchnje pytaja.
Pſchiſtup ſo jim wobara, hdyž ſo ſdónſ ſ kuſom woſmy abo
powrjeſtkom wobwježe, kiž je ſ koſmaſom namaſany. Na taj-
kej wobwizy wone a tež druha njerodž wiſajow woſtanu. Na
mrowiſcheča naſypaj kaſk, popjeſ abo ſól; tež móžeſch někaſki
ſtary wolij na nje ſlecž. Druhdy pomha pſche mrowje woda,
w kotrejž ſu ryby warjene a kotraž ſo na mrowiſchečo wulije.

Schłódkne wuchacže kój w papjerjanych roſkach abo

w hornkach, do kotrychž je kufk mecha poškozene. Wone w nozy do hornza šalěju a móža šo na ranje skónzowacž abo tež kurom k jědži dacž. Wošebje rady bydlu wone we wu-
prósnjenych sdónkach škónčnych rožow.

Schmizy škodža liscžu a młodym mjatlisčezam. Šu-li wone na młodych sčtomilach abo hewak na sčtomje, hdžež šo došahnyčž hodža, dha dyrbja šo wottšascž abo se sčczětku wotčezacž. Popjena abo wotnožki, na kotrychž šu šo schmizy sašydliše, šmědža šo tež s mydłowej abo butrowej wodu (w kotrejž je butra myta) pokrjepicž abo wumycž. Tobakowu juštku wone tež snjescž njemóža, a druhdy pomha tež pošyp s popjetom abo šasami. Wone šo sa jenicžke lěto wo mil-
lijony pschisporja a wušrěbaja sčtomilej wjele mjeshy. Sa žiwjenjom steja pak jim wschelake ptacžki, (na pschikad wroble), pawki, mrowje, muchi a žaby. Mjatlisčezka młodych wischnjom maja často jara wjele wot schmizow čzerpicž.

Na někotrych šadowzach namakaja šo tež škkitate w sč i abo čerwjezy we wschelakich družinach. W tajkim padže wuhladasch na wotnožkach abo pod šopjenami sčěre abo brune šklicžiki, kiž šu jako spowróczane šwindki tu a tam we wsche-
lakej wulkosczi našadžene. Wošebje čzerpитеj maruška a zitrona na tejle njerodži. Tu pomha wotmycže a wotčezanje.

Mjenje škódne šu šopjenate sezónwy abo šmjerdžate kasčče. Nahnite drjewo je bydło wschelakich čerwjow a sčtomjazu mjeshu pije tójščto brukow.

B. Mjepscheczelske rostliny.

Na našich šadowzach šo jenož jena dospołna rostlina žiwi, to je lěp abo ptacžki lěp. Wona ma žoktoseleny na-
pohlad a sczele šwoje korusčki sa sčtomowu skoru, a žiwi šo wot jeho mjeshy. Zejny plód šu běke jahodki, s kotrychž šo druhdy ptacžki lěp wuwari. Na lěžnych sčtomach ju tež nadenžesch. Lěp móžesch s rasom sa jene lěto šahnacž, hdnyž jeho šahněšdženje zyle čziščže šwotrěšasch, tak šo žane wócžka na skorje njesawostanu.

Moch a jeho runjecža namaka šo wošebje na sčtomach, kiž w šymnych, škódnych a mokrych stronach steja, abo wo-

koło kotrychž so w bliskosczi lěžne schtomy namakaja. Podušeny shtom mačo skónza dostanje, a duž so moč a drubi njerjad na nim saheliczi. Niz jenož pizu njerjad se shtoma wuřeba, ale tež wupoczenje jemu sadžewa. Duž wotdrapaj moč a njerjad se shtoma pilnje. To stanje so w nalěczu najlěpje; tola tež drubi czař je k temu pschihódnj. Tola w cžopkym lěczu a w symje so to rady nječini, hewař potom wulka cžopkota a syma sdónkej seschłodžitej. Wotstronjenje moča je tež tehodla tak wužitne, dokelž so psches to tež wschelaka njerodž a jejne jeřka s rasom so bu sanicža.

Schtomowe hriby dyrbja so hnydom wotstronicž, tak rucže hacž nastanu. Nana so potom s horzej smoku abo s kořmasom pomaže.

§ 31.

Šadowe žně. Wotschčipanje a sakhowanje řadu.

Najprjedy dyrbiš czař sesrawjenja sesnacž. Někotre družiny lěpje škodža, hdyž na shtomje njedosrawja, ale so někotry czař prjedy dospołneje srařoscže hižom wotschčipaja. Tak dyrbi so wobkhadžecž s někotrymi sažnišchimi kruschwami a marušchami. Wone potom mjelnišchi a bóle juschnaty škód dostanu. Druhe sařo chzedža na shtomje dosrawieč a wostacž, hacž jim wichor a mjersnjenje schłodžieč počnje; kaž na pschikad wschitke reinetty a nashmste kruschwy. Pschesažny wotschčip skasy škód pósdnjeho řadu. Šad, kiž dyrbi deřho sakhowany byčž, dyrbi so pschezo s rukami wotschčipacž, a to na řuchim dnju hodžinu po škónza seskhadženju. Dwójne rěble řu k temu jara dušne. Na shtomach, kiž maja mačo řadu, móžesh wořebitu pschiprawu „pkodoschčip“ k seschčipanju trjebacž. Jenož tajki řad, kiž dyrbi so bórny pschetrjebacž, řmě so dele tschascž. Šadowe schiški dyrbiš kóždy krocž so bu wotschčipacž, dokelž pkód bjes nich lóže hnije. Tež nješmědža so pkody w korbach abo podobnych řudobjach cžischčecž a tkocžieč. Hařožki a mjatle nješměsch ženje pschi schčipanju wotlemjecž. Worjedi dyrbja so wotschascž abo wotbieč. Mjatlischčža pař so pschi tym so bu

wotbicž nježmédža, hewaš to šchtomowu pšódnošcž sanicži. Wošebje na kédžbu bjer šo pšchi šchčžipanju pócžkateho šadu, šo njeby kusche pšódne mjatlišcžža něšak wobodrěš.

Šsad (wošebje jabłuka a kruschwy), kiž dyrbi šo dlěšchi cžaš wukhowacž, šypnje šo někotry cžaš wonkach na hromadu, šo by šo wupocžit. Šsad džerži šo potom wjele duschnišcho. We krajinach, hdžež šo wjele šadu plahuje, stanje šo to kóždy ras. Njeswěrišch šebi pola naš hromadu wonkach wostajicž, dha sešypaj šad we domskim do hromadow. Wšchitkón šad, kiž šo k winej, kizakej, šlowkowišnje a t. r. pšchetriebacž hodži, pytaj hnydom po sešrawjenju pšchedžěšacž. Na to šo dobry šymški šad we komorach abo šuchich wjelbach na deski štkadže. Mjersnyčž pak do tajkich šakhowow nježmě, a wysche teho dyrbišch šad husto došcž pšchehladačž a wšchitkón nahnity wumjetacž. Šeli pak pošdžišcho we komorach mjersnje, dha pšchenošch jón do šucheje pinzy. Někotři šwój lěpšchi šad hnydom po žnjach do šucheje pinzy šaworštuja. Š temu maja woni dešlowane polzy we pinzy pšchihotowane, a na tešame šo šad jenotliwje štkadže. Wošebje chzedža byčž wošebnišche kruschwy jenotliwje, jena pšchi drugej, štkadžene. Šeli mašch rum, dha šo to tež jabłukam lubi. Na deski móže šo najprjódžy něšcho štkomy naktašcž. W bohatych lětach móžešch šad tež š rasom do hromadow, kaž bėrny, sešypacž, a jón pšches žyku šymu hacž do potreby wonkach wostajicž. Pšched mjersnjenjom šakhowaj jón pšches wodžewanje. Wnyšche wukoj wobštajnje, došelž wone rady ša šadom džēja. Winowe kicže móžešch hacž do hód wobkhowacž, hdnyž je we cžoptych pinzach abo jštwach na nitki abo žerdki špójšchesch. Drusy štkadu je do šamjěntnych hornyškow (butrowzow) mjes pšcheńcžne wotruby, do šucheho pěška a podobnych wutkow. Tež šlowki móžešch na to šame wašchne dlěšchi cžaš wobkhowacž.

Winowe kicže hodža šo tež jara dołho cžerstwe wobkhowacž, hdnyž šo we nalěcžu pšódna wotnoha pšches šhětro wulki rózowž pšchetynje. Šróžowž šo potom š pšerschcžu wupjelni, pšches cžož na hašosy korjenje narostu. We našymje móžešch

skónčnje wotnohu s kicžemi wot sdónka wotrěsacž, a masch potom ležny winowž w rózowžu.

Šsad, wošebje jabłuka a kruschwje rosdžěla šo po čžařu dospołneho sesrawjenja do lětnjeho, nashmskeho a šymškeho šadu. Lětni šad hodži šo hnydom se šchtoma pschetřebacž. S wjetscha dyrbi někotre dny přjedy dospołneho sesrawjenja seschčipany bycž, šo by psches wjazhdženske doleženje lěpschi škód a juschku dostač. Nashmski šad dosrawi halle ša někotre njedžele po sesrawjenju a traje šnano hacž do wošrjedž nowembra. Šymški šad je drje tež hižom w dezembri k jědži hódny, ale dospołny škód wón halle kóždny ras w přěnich měšazach pschichodneho lěta dostanje. Šymški šad dyrbi tak dołho hacž móžno na šchtomje wostacž.

Trochu škódki a s dobom tež prošchl křžakny škód lubuje šo pschi jabłuku najradšcho. Je wone pschi tym tež derje wonjaze (paršimirt) a ša křženjemi škódne, dha pschilicži šo potom k wošebnischim družinam. Tež dyrbi jabłuko we wěštej měrje tójšcho dobreje juschki w šebi měčž. Potom dyrbi bycž mjašo tež mjelne a butrowe. Neinetty a kopacžki maja s wjetscha trochu kusche a křžotate mjašo; tola šu wone s wjetscha jara dobre pšody.

Mjašo dobrych kruschwow je mjelne kaž butra a ma tež kšětro mjele škódneje a wonjazeje juschki w šebi. Škód hubjenych kruschwow njeje drje husto křžakny, ale mjele bóle hórki, tak šo hubu hromadu čžehnje. Tójšcho dobrych kruschwow ma křótkke křžotate mjašo. Nějěřu dale žane kamuschki w nim, dha to dobrenu škódej ničžo nješchódži.

Wošmy staw.

Lěš, hola a kěrcžina.

§ 32.

Wowschitkonne spomnjenje dla lěša a hole.

W naschim čžařu, hdžez je drjewo kšětro drohe a kóžde lěto hospodarjej tójšcho pjenješ wukluša, dyrbjate šo wjazh

sa wocžah lěšneho drjewa cžinicž, hacž so to stanje. Wošebje je liscžomy lěš we Łuzicy do jara šnadnych homotow hromadu slěš. Pšes pšisprawne naženje krajiny mōht sebi tež tōn najmješči ratar palne drjemo, jeli niz žyle, dha tola k wulkemu dželej šam nacžahnyčž. Hdž w nētežišim cžasu tež bur, kiž ma wjele polow a brjōžkow, hišcže drjemo kupuje, dha je i teho widžicž, so nēšcto na jeho kuble w porjedže njeje. Burska kercžina ždym ženje tak porjadna njeje, kaž ta na rycžerškich kublach, dokelž so na pošlejšich wošebicži hajnicy wo nju staraja. Dokelž nētko burski ratar šwoju kercžinu dosčž wothladacž njemōže abo njecha, dha je potom lěš husto dosčž w njeporjedže, a duž so Bohu žel! na pošledku žyle wukopa. Ma hižom kubko polow dosčž, šnano 50 kōrzow, dha drje so potom nētotre kōrži nowiny pšicžinja; ale sa to so tež nowy žracžk pšistaji, pšetož nowina dyrbi po cžasu tola tež hnojena byčž. Hnoj so pšes to tym druhim polam wotežehnje, a duž masch na nich skōncžnje tež šnadne žnē. Kupny hnōj šapčacži so jenož w drohich lētach tak nētak. Njebudž tehodla ničto tak njedohladny a njeporubaj kōždu šuchu hōrku do tajkeje hošcže, so so žane ptacžatko wjazy w kercžku wukhowacž njemōže. Ma lěšnej nowinje tyja žita jenož tak dołho, hacž pšetkaty dorn wudžerži. Ma nēčto nēkajku šuchu hōrku abo hewat šuchi wotwiš, hdž so hubjena a šcžudrawa kercžina namaka, dha njech so ta wukopa a potom hnydom šašo porjadnje wobšadža. Brěša njecžeri korjenje hluboko, a duž so najlěpje k pošadženju šuchich ležomnosčžow hodži. S polow mōžeja so drje kōžde lēto nētotre kroschki wuwikowacž, (a to je, šctož so njedohladniwemu ratarjej lubi, kiž ničso sa pšichod cžinicž njecha), ale i lěša pšihndu pjenjesh pošdžišcho a bóle na jedyn ras. — Prjedy noweje šadžby dyrbi krajina pšes poworanje a wucžiscženje derje pšihotowana byčž. Ma wotwišach, hdž so poworanje sežinicž njehodži, dha scžinja so šadžeške džery lēto abo tola pošlēta prjedy šadžby. Ma hōrkach husto dosčž drjewa teho dla wjazy njeroscže, dokelž šu pjenki pšejara stare, abo dokelž šnano šctomy a kerki mjes šobu jara rōsno steja. Steja šctomy na šuchich

městach něšto czaſa bóle hromadže, dha ſebi na forjenje khlódk cžinja, a psches to ſo ſuſodna ſemja bóle wložna džerži. Schtom tyje tať wjele lěpje. Tež wostanje w huſcžiſchim lěſu ſpadnjene liſcže ſkerje nad forjenjemi ležo, dokelž je wichor roſehnacž njemóže. Pſchehnite liſcže hnoji lěſ a kerčzinu a ſemja ſpodu njeho tež dlěhe wložna wostanje. S teho je widžicž, ſo ſo w ſuchich lěſach ženje liſcže a jehlina hrabacž njefmě. Na mokrinach ſo to ſkerje hodži; ſchtom ma tu wložnych a hojnych wutkow wjazy abo tež doſcž. Woſebje njeſneže kłójna jenotliwy ſróst, ale wona chze w přenich 30 lětach kłětro hromadže ſtejecž, potom haſle ſmědža ſo pſchehuſte ſchtomy podrubacž. Te najrjenſche dyrbja k dalſchemu ſróstej ſtejo woſtacž. Mjenſche hubjene a pſchehuſte žerdki wurubaja ſo hižom w přenich 10 lětach po ſadžbje.

Jara wopať je, hdnyž ſo tež bóle w holi, hdžež je tola jara kłuda ſemja, wſchitka kerčžina a wrjóž bóle a bóle počopuje a do lohkich polow pſchewobrocži, na kotrychž wětr ſ pěſkom hraje.

W tajkich stronach by lěpje byto, hdnyž by hoſpodař lěſ wobkhowať a radſcho hiſcže něotre hubjene ſahony ſ kerčzinu pořadžať. Pſches hnój ſo hólne pola ženje do dobrych polow pſchewobrocžicž njedadža. Skerje polěpſchi ſo ſemja pſches lěſ, kotrehož ſpadnjene liſcže po lětſtotetkach dobru ſemju woptodži. S kóždym kerčžkom, kiž ſo wufopuje, ſcžini ſo wokolna krajina bóle a bóle ſucha. Wuforjenja w jenej krajine wjetſche lěſy zyle, dha tam potom deſcž a ſněh wjele mjenje pſchińdže, hacž hewať. Potom ſhubi ſo po czaſu tež podſemſka woda, a kraj ma zyle hinajſchi napohlad, hacž pſched lětſtotetkami. S krajow, hdžež ſu ludžo kóždy kerčžk wurubali, tam ſu woni napoſledk tež cžeknyčž dyrbjeli. Tež nje-wjedra ſ pčódnym deſcžom radſcho do hole abo na hory cžahnu, dokelž ſo tam lěſy namaſaja. Pſchińdu ſkóncžnje tež do hotnych stronow njewjedra, dha ſu cžim hórſche a ſtraſchniſche, cžim mjenje ſchtomow namaſaja. Wknyſk ſajědže potom tež huſto doſcž do domow, dokelž žanych ſchtomow njenadeńdže, po kotrychž móhť do ſemje ſajěcž. Na pěſkowych a ſtałojtych honach ſhubi ſo po czaſu pořlenja horſka dobreje ſemje, jeli ſtajnje horze ſlónčko na krajinu pali.

Přichí řadźbje lěšnych sčtomow abo tež kerkow dyrbi so tež na wšch elafoscź semje ředźbowacź, a njemóže so kóždy družina na tajku abo hinajšchu pjerščcź wořadźecź. Někotře sčtomy žadaja kětrow wótóžnu ležemnosć, jako wólšcha a wjerba; druhim tyje sašo radšcho na řuchim kraju, jako brěsam a kějnam. Duby rostu najradšcho w řrěnjewótóžnym hlinoj-
 tym kraju. Šchmřěř a jědla lubujetaj wótóžne hory, a buki radźa so tej najlěpje pod horami. Řipa wosmje tež ř křud-
 šchej pjerščcźu sa lubo, jenož so je trochu wótóžna. Na
 cžežtej semi wuczěrja kerki řylnišche mjatlišcěža; duž nje-
 trjebaja tu tak huste hromadže stejecź, kaž na křudej krajinye.
 Wone so řame wot so bóle rořšchěrja. Dalschi řróřt po-
 kaže tež, so kóždy družina trochu hinař rořcě. Někotře džerža
 so přchi wjerščku dlěhe hromadže, kaž duby, buki a řchmřěři.
 Řich řróny řu bóle řchěrke a duž řebi wone dlěhe křtódř
 na řorjenje cžinja. Brěsam a wólšcham wurořcě bóle wuřka
 řróna; teho dla dyrbja so wone kětrow hromadže wořadźecź,
 jeli dyrbja do runych a wyřokich sčtomow řrořcě.

Teho runja ma so přchi řadźbje na naměrjenje hladacź,
 abo řajkeho wužitka dla dyrbi lěř plahowany bycź. Bóle
 řědko sčtomy w lěřu steja, a bóle řuřate wone řrořtu. Šsa-
 motna kějna wostanje niřka a řuřata; ale steji wona w lěřu
 hromadže, dha řrořcě kaž dořha žerdź. Přchetrjeba so dřjemo
 jenož ř palenju, dha je lěpje, so bóle rósno steji, dořelž potom
 bóle jadriwje řrořcě.

Kóždy w lěřu něřak poduřcheny sčtom móže so puřch-
 cžicź, wořebje tehdy, hdyž wón dla řakita semje přched horzym
 řtónčkom wjazhy řrěbny njeje. Tola dyrbi lěř we wěřtej
 měřje husty bycź, so móhřo řpadane liřcě řkerje přchetřacź.
 Řehlinowe sčtomy so njepřchirěřuja, ale pola liřcžowych je
 to jara wužitne, dořelž so přchěř to lěpřche a runiřche řdónki
 nacžahnu, a to tež pola sčtomow, řiž bóle jenotliwje rořtu.

§ 33.

Wocžah lěšnych sčtomow we wořebitořcži.

Wocžah lěšnych sčtomow na tych řamych podřožkach
 wotpocžuje, kaž je to hižom pola řadowzew wopiřane. Wone

šo tež najbóle se šymjenja nacžahnu; tola hodža šo tež ně-
kotre družiny psches šadženzy a wotpołożki pschisporjecz.
Šsymjo wošnje šo najradšcho w našymje na derje pschiho-
towanu rjadku, a to do ryneczkow. Rbójny a tež někotre druhe
šchtomy wošnja šo tež s dobom na městnoscz, hdžež dyrbja
pschezo stejo wostacz. Najważnišche lisczowe šchtomy w na-
šchich lěšach šu:

Duby. Wone dadža najlěpsche drjewo k wschelakej
nadobje. Šsymjo duba, žołdže, wošadža šo w našymje
abo w sažnym nalěczu na rjadki, a to šnano poł porsta
hřuboko. Sa dvě lěcže dyrbja šo šchtomiki na druhe rjadki
wošadžecz. So bychy wjazy drobnych korjenjom dostate, dha
móže šo jim pschi pschesadženju czopny korjen hacž na poł
wotrěšacz. Jeli šu frostliny hižom w druhim lěcže po wu-
šnyje šylne doscz, dha šmėdža šo hižom nětko pschesadžecz.
Na rjadkach wostanu wone nětko tak dořho stejo, hacž šo
na krajinu abo do lěša pschesadžeja, šhtož šo šnano na
šchtwórtě abo tola pjate lěto stanje. Rjadki dyrbja šo lětnje
wjazy křocz pokopowacz, šo by šo njerjad sadušyk. So by
nětko šdónk prawje šylny dorostk, dha dyrbja šo jeho po-
boczne hačožki jenož po cžasju prjecz srěšowacz. Tak šnano
dyrbi šo hačožka, kiž je lětsa wurostka, dvě abo, jeli wužitne,
dha tež tši lěta pospochi pschirěšowacz, prjedy hacž šo zyle
wotstroni. Wjeršyk njetrjeba šo ženje pschirěšowacz, křiba
šo je někať njelhmany abo křory. Tajki šchtomik pschi psche-
šadženju dořhi kolik njetrjeba, a jelišo šo šchtomy do wjet-
šchich rjadow wošadžeja, dha frosče potom krasna dubina.
Wošadžeja šo hižom šnano tsilětně šadženki do rjadow na
šwoju městnoscz, kaž na hacženja, dha wone s wjetscha jara
hubjenje rostu, dekelž šo ničtó wjazy wo nje njestara, ale
sróst pschirodže šawostaji. Tež tajke bóle jenotliwje frosčene
šchtomiki hodža šo zyle runje a k wyšokim šchtomam nacža-
hnycz, hdyž šo jim něšyto lěť poboczne hačožki jenož pschi-
krótscha, šo móhť šdónk bóle wošylnicz. Zich šdónk je potom
tež runy a křelojty, delkacy tokřty a pschi wjeršyku cženki.
Tajki woczah drje wjazy prózy nacžini, ale šchtomik ša to
czim wješelscho roscže. Hdyž pak hajnik mřodemu dubej kolik

stajicž dyrbi, dokelž so hewaf we wětrje njedžerži, dha je to snamjo, so je sdónk pscheskaby a cženki a so je wopał plahowany. S tajkeho pachotka nicžo hódne njenaroscže.

Wocžah lipy je tež tajki kaž duba, jenož so jejny sdónk šam wot so bóle runje roscže.

Buki a hraby rostu rady w khető hlinojtej semi a jich drjewo je k palenju najlěpsche. Tež jich wocžah je kaž dubowy. Wjasy a klony šu jara rědke w naschich stronach, a tež wone dostanu rune sdónki, hdyž so wocžahnu, kaž dub.

Brěšy njetrjebaju tač dobrou semju, kaž prjedy spomnjene shtomy. Wone tyja tač derje na pěskojtym, skačojtym abo hlinojnym kraju. Jich wocžah njecžini tač wulku prózu, dokelž šamo wot so rady runje rostu, jeli so trochu hromadže steja. Wone wocžahnu so tež jako kercžina, kiž so po wěstych lětach popuschča, so by sašo s nowa wubika.

Wólšche, běke a žokte, tyja najlěpje na mokrinach, hacženjach a pschi rěkach jako kercžina; tola sroscžeja tež jako wyšoke shtomy. Běta brěša krajinu jara sabroji, dokelž s korjenjow na wschěch bokach wubija. Wólšchowe pjenki njemědža pschegara stare a pschehnite byčž, ale jeli so šu šnano 3 abo 4 rasy pospochi popuschčane, dha so radšo zyle wukopaja. Njecžini so to, dha pjenk zyle pschehnije, a w nim so wschelaka njerodž sadžerži, kiž tež wuroscženu mčodžinu pschetocži. Lěšchne worjehowe pjenki tež po sčtwórtym popuschčenju hubjenscho a hubjenscho wubija, duž dyrbja so wukopacž.

Wjerby šu najlěpsche sakitarški rěčnych brjohow. Do kelž maja wjele dróbnych korjenjow, dha psches to semju wobtwjerdža. Jich drjewo hodži so k wobrucžam a wošebje k wschelakim pletwam. Wone nacžahnu so najbóle se šadženjow, kiž so s jeno- abo dwělětneho drjewa narěžu. Ssadženzy šatyknju so něhdže dobrou stopu abo poč metra do semje. Jich delni kónž dyrbi napschecžimo wodowemu běhej štoženy byčž. Wošebje dobra sa pletwa je pschikóbska wjerba (Elbweide).

Tehlinowe shtomy, jako kšojny, šchnirěki, jědle a ščłowronzy njesnjegu pschirěšowanje, dokelž jim žiwiza wuběži.

Wone so bóle hromadže wožadžeja, a dostanu psches to šamo wot so rune sdónki. Zich sdónacžne hačosy šhubja so jena po drugej a sčtom pschezo bóle a bóle k njebju czěri. Šymjo khójnaw a šchmrěkow sesrawi hačle w našymje drugeho lěta. Wone wošnje so na pschihódnu semju w našymje abo tež w sažnym nalěczu do rynecžkow. Rynecžki šwodžiwaja so s močom, so by so semja lěpje wložna dđeržaka. Ze džiwnja šwěrina w bliskosczi, dha dyrbja šymjeńtne rjadki pschisprawne wobhrodženje dostacž, hewač so sesřhadžane rostlinki wotežeru. Šchmrěki a jědle lubuja horu a dočonjeja šwój sróst něhdže sa 100 lět. W runinje, wošebje na mokrej, jich drjewo lohko do cžaša šernawi. Khójna radšcho w holi na runinach roscže. Wona tyje drje tež na horach, ale tu je jejne drjewo bóršy šernawe a mjenje łucžlane. Ščlowronž roscže radšcho na šymnišich horach. Jeho drjewo dawa wošebje dobre hrjady, kiž wulku cžežkosčž šnježu.

Dyrbja wschelake drjewa dobry wužitk pschinjesčž, dha dyrbja w tajkim cžašu pusčcžane bycž, hdžež jich mjesha wjazy njeběži. Tajki cžaš je w měřazach novembrje, dezembrje a hišcže tež w januarje. Pusčcža so w posdžišim nalěczu, dha je k twarjenju a k wschelakimu druhim wěžani njewužitne, dočelž je potom rady hrib žerje abo cžerwje roštocža. W lětnim cžašu popusčcžane drjewo, njech je to twjerde abo mjehke, šamo k palenju wulku hódnosčž nima. Šteho wscheho je widžicž, so bjes próžy na šwěcže nicžo njeje, ale tež to so spósnaje, so so tola dobra próža derje šapłaczi. Płahowanje lěža je runje tež tak prawje džěto sa pschichod, kaž to šadarstwo je, pschetož něchtóžkuliž žně šwojeho wušywa na semi wjazy njedocžaka. To pač njewotdžerž nikoho wot šwěrneho próžowanja na porjeńščenju našcheje wótcžiny!

Čiřcžak L. A. Donnerhač w Budyščinje 1869.

☞ Druhi dźěl sahrodnistwo pod mjenom:
Ruchinska sahroda pschihotuje tón šamy
spišowar sa Maczizu do ezischeža.